

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN TARİHSEL ÇEVRENİN
KULLANIMINA YAKLAŞIMI VE ÇANAKKALE İLİNDEKİ TARİHSEL ÇEVRE
İÇİN ÖĞRETİM PROGRAMI TEMELLİ BİR UYGULAMA KILAVUZU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Didem ÇAPAR

Bursa / 2020

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN TARİHSEL ÇEVRENİN
KULLANIMINA YAKLAŞIMI VE ÇANAKKALE İLİNDEKİ TARİHSEL ÇEVRE
İÇİN ÖĞRETİM PROGRAMI TEMELLİ BİR UYGULAMA KILAVUZU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Didem ÇAPAR

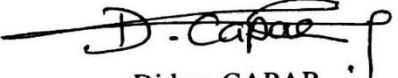
Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Erkan ŞENŞEKERCİ

Bursa / 2020

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Didem ÇAPAR

27/05/2020

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre için Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu” adlı Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Didem ÇAPAR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Erkan ŞENŞEKERCİ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD Başkanı

Prof.Dr. Seçil SENYURT

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTEHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE ve SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 27/05/2020

Tez Başlığı / Konusu: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre için Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu

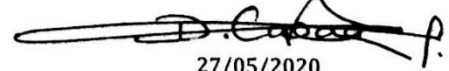
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 186 sayfalık kısmına ilişkin, 23/05/2020 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

27/05/2020

Adı Soyadı: Didem Çapar
Öğrenci No: 801633004
Anabilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Programı: Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman

Dr.Öğr. Üyesi Erkan Şenşekerci

*Turnitin programına Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 801633004 numara ile kayıtlı Didem ÇAPAR'ın hazırladığı "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre için Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 19/06/2020 Cuma günü 11.00-12.15 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **başarılı** olduğuna **oybirliği** ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyon Başkanı)

Dr.Öğr. Üyesi Erkan ŞENŞEKERCI

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof.Dr. Ömer Düzbakar

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç.Dr. Şinasi SÖNMEZ

Bülent Ecevit Üniversitesi

Önsöz

Tarihsel çevre unsurları bana çocukluk yıllarımdan beri, “insanlığın geçmişinin, o geçmişe dair “*Aslında ne oldu?*” sorusunun gerçek yanıtlarının, olup bitenlerin günümüzce çok da iyi bilinmeyen gerçek ve gizemli nedenlerinin” dilsiz tanıkları gibi gelmiştir. Geçmişimi kimi zaman dürüstçe anlamaya, kimi zaman ise çıkarlarımız uğruna zalimce yargılamaya kalkıştığımız her anda gerçekleri bilen ama bir türlü dile gelip de konuşamayan canlı tanıklar. İşte bu yüzden her zaman, bu konuşamayan ama aslında her şeyi bilen gerçek tarihsel belgelerin, geçmişe yönelik yolculuğumuzda bize kılavuzluk edebilmelerinin, onların değil, bizim elimizde olduğunu düşünmüşümdür. Çünkü içine düştüğümüz her karanlıkta, bir fenerin aydınlatma gücü onu kullanmayı bilmemiz ve doğru yöne tutma tercihlerimiz ile oranlıdır.

İnsanın eğitim yaşamında öğretmen de bir tür fenerdir. Ancak aydınlatma gücü yeterli olmadığında o da kendinden daha güçlü başka ışık kaynaklarından yararlanır. Öğretmenin okul içi ya da okul dışında yararlandığı tüm materyaller ve bunları belirli öğretim kuram ve yöntemleri çerçevesinde işe koştığı tüm anlar eğitim ışığının daha uzağı, daha bilinmeyeni, daha ayrıntılı olanı ve daha kapsamlı örüntü oluşturan bilişsel ağları aydınlatmaya yardımcı olacak pedagojik kaynaklardır.

Tarihsel çevre kentleşmeden mimariye, kültürden sanata birçok doğal ve beşeri bilime ışık tutacak paha biçilmez bilgi ve düşünceler barındırmaktadır. Ama ana kaynak işlevi gördüğü öncelikli disiplin antropoloji, arkeoloji ve tarih gibi geçmiş bilimleridir. Bu niteliği ile tarihsel çevre, sosyal bilgiler eğitiminde başta tarih öğretimine yönelik öğrenme alanları olmak üzere pek çok konuda vazgeçilmez bir başucu kaynağı işlevi görmektedir. Ancak başlangıçta da belirttiğimiz gibi bu kaynakta ne aradığımızı, nasıl arayacağımızı, bulduğumuzu hangi soruların arayışı içinde nasıl değerlendireceğimizi belirlemek, geçmiş yolculuk yapanların birikimi, becerileri ve tutumları ile ilgilidir.

Ülkemizde tarihsel çevre bileşenleri gerek tarihsel çevre yönetim ve sunumunun içerdiği çeşitli eksiklikler gerekse de başta eğitim kurumları ve öğretmenler olmak üzere tarihsel çevreden yararlananların bu konudaki donanım eksiklikleri nedeniyle potansiyel pedagojik yararını yeterince yansıtamamaktadır. Bu nedenle, tarihin dilsiz tanıklarını bu çerçevede sorgulama fırsatı elde etmiş olmamın benim için manevi değeri çok büyük bir deneyim olduğunu özellikle belirtmem gerekir. Bir lisansüstü tez çalışmasının kazandırması beklenen araştırma-inceleme yeterliliklerinin ötesinde, tarihsel çevrenin öğretimde kullanımı ile ilgili sorunların çözümüne katkı sağlayacak eser miktarda bile olsa bilgi, düşünce ve bakış açısı üretip paylaşmış olmak kendimi ve hayatımı değerli hissetmemi sağlayacak önemli bir kazanım oldu benim için.

Gerek yaptığım çalışmanın önemini içselleştirmem, bu süreci ciddiyetle ele almam ve ulusal bir soruna bilimin evrensel ilkeleriyle çözüm aramam, gerekse de bunları zamanında tamamlayabilecek irade ve enerjiye sahip olmam elbette benim tek başına taşıyabileceğim hafiflikte bir yük değildi. Çiçero'nun "Kitaplar kitaplardan yapılır" sözünde olduğu gibi, insanî üretkenlik de mutlaka başka insanların pozitif dokunuşlarıyla mümkün oluyor. Nasıl ki hukuk felsefesinde dünyadaki tüm kötülüklerde hepimizin şu ya da bu ölçüde payımızın olduğu belirtiliyorsa, iyi yaptığımıza inandığımız her işte de birçok insanın şu ya da bu ölçüde yadsınamaz katkıları oluyor.

Bu tezin yöntemi, kurgusu ve vizyonunun belirlenmesinde, gerçekliğin hangi bölümüne odaklanacağım konusundaki sınırlarının çizilmesinde danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Erkan Şenşekerci doğrudan belirleyici oldu. Beni "*Nereden başlamalı ve nereden bitirmeliyim?*" şeklindeki zor soru karşısında ezilmekten kurtardığı için kendisine çok teşekkür ediyorum. Yine çalışma sürecinde işe koştuğum birikim ve becerilerimin oluşmasında katkıları bulunmuş bütün lisans ve lisansüstü dönem hocalarımı da beni bir tez yazabilecek düzeye taşıdıkları için şükranla anıyorum. Çalışmamın temelini oluşturan veri

toplama araçlarının incelenip değerlendirilmesinde zaman ve emek harcayarak katkıda bulunan uzmanlara ve sosyal bilgiler öğretmenlerine; yine çalışmamın özellikle de veri kodlama ve kategorilendirme aşamasında dış denetçi olarak katkıları bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenleri Muhammet Sarı ve Serhat Altıntaş'a teşekkürü bir borç bilirim. Nihayet çalışmamın akışı içinde, enerjimin tükendiği ya da bitiremeyecektim hissinin taşıdığım her zor anımda motive edici bir güç olarak yanımda duran, maddi ve manevi destekleri unutulmaz aileme de gönül dolusu teşekkür ediyorum.

Didem ÇAPAR

27/05/2020

Özet

Yazar	: Didem ÇAPAR
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bilim Dalı	: Sosyal Bilgiler Eğitimi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: xvii+195
Mezuniyet Tarihi	: ... / ... / 2020
Tez	: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre için Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Erkan ŞENŞEKERCİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN TARİHSEL ÇEVRENİN

KULLANIMINA YAKLAŞIMI VE ÇANAKKALE İLİNDEKİ TARİHSEL ÇEVRE

İÇİN ÖĞRETİM PROGRAMI TEMELLİ BİR UYGULAMA KILAVUZU

Bu tez çalışmasında, ulusal ve uluslararası literatürden yararlanılarak tarihsel çevre kavramı farklı boyutları ve ilişkili olduğu farklı bağlamlarla bütünlük içerisinde irdelenmiş ve gerek okul dışı eğitim uygulamaları gerekse de tarih öğretiminde taşıdığı pedagojik değeri açısından ayrıntılarıyla incelenmiştir. İlgili alanyazında da dile getirilen sayısız didaktik yarar ve katkısına rağmen, öğretimde neden yeterince kullanılmadığının nedenlerini anlamak için Çanakkale ilindeki 6 farklı Ortaokulda görev yapmakta olan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden hem kapalı uçlu sorular içeren bir anket formu hem de yarı yapılandırılmış görüşme tekniği aracılığıyla veri toplanmıştır. Elde edilen bulgular tezin araştırma soruları çerçevesinde kavramsallaştırılıp kategorize edilmiş ve genel durum betimlendikten sonra, hem konunun muhatabı olan kişi ve kurumların çalışmalarına ışık tutacak öneriler getirilmeye çalışılmış, hem de öğretmenlerin sorunları, engelleri, görüş ve önerileri dikkate alınarak tarihsel çevreden yararlanmaya yönelik bir kılavuz örneği geliştirilmiştir. Kılavuzun geliştirilmesinde,

yürürlükteki programların kuramsal temelini oluşturan yapılandırmacılık yaklaşımı referans alınmıştır. Araştırmanın sosyal bilgiler öğretmenleri, program geliştirmeciler ve sosyal bilgiler eğitimi alanında araştırmalar yapan kişi ve kurumlara katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Anahtar Sözcükler: Alan gezileri, kültürel miras, okul dışında eğitim, tarih öğretimi, tarihsel çevre

Abstract

Author	: Didem ÇAPAR
University	: Uludag University
Field	: Turkish and Social Sciences Education
Branch	: Social Studies Education
Quality of Thesis	: Master's thesis
Number of Pages	: xvii+195
Graduation Date	: ... / ... / 2020
Thesis	: The Approach of Social Studies Teachers to Use of Historical Environment and a Practice Guide Based on the Current Curriculum for Historical Environment in Çanakkale Province
Supervisor:	: Assist. Prof.Dr. Erkan ŞENŞEKERCİ

THE APPROACH OF SOCIAL STUDIES TEACHERS TO USE OF HISTORICAL ENVIRONMENT AND A PRACTICE GUIDE BASED ON THE CURRENT CURRICULUM FOR HISTORICAL ENVIRONMENT IN ÇANAKKALE PROVINCE

In this research, by using national and international literature, the concept of historical environment is examined in its entirety with its different dimensions and different contexts to which it relates, and is studied in detail in terms of both out-of-school education practices and its pedagogical value in history teaching. To reveal the reasons why it is not used adequately in teaching despite its numerous didactic benefits and contributions which are also mentioned in the relevant literature, data were collected from 14 Social Studies teachers working in 6 different secondary schools in Çanakkale, both through a questionnaire containing multiple choice questions and semi-structured interview techniques. The findings obtained were compiled by qualitative and quantitative analysis methods, and then conceptualized and categorized within the framework of the research questions of the thesis. After describing the

general situation, we tried to bring suggestions to shed light on the work of the people and institutions that are the addressee of the subject, and to develop a guideline example devoted to benefiting from the historical environment by taking into account the problems, disabilities, opinions, and suggestions of the teachers. In the preparation of the guideline, the constructivism approach, which forms the theoretical basis of the current programs, is taken as reference. It is thought that the research will contribute to the Social Studies teachers, program developers and the people or organizations doing research about social Studies education.

Key Words: Study trips, cultural heritage, outdoor teaching, history teaching, historical environment

İçindekiler

Sayfa no

Önsöz	v
Özet	viii
Abstract	x
İçindekiler	xii
Tablolar Listesi	xiv
Kısaltmalar Listesi	xvii
1. BÖLÜM: Giriş	1
1.1. Problem Durumu	4
1.2. Araştırma Soruları	7
1.3. Araştırmanın Amacı	8
1.4. Araştırmanın Önemi	9
1.5. Varsayımlar	9
1.6. Sınırlılıklar	10
1.7. Araştırmanın Tanımları	10
2. BÖLÜM: Kavramsal Çerçeve	13
2.1. Okul Dışı Eğitim Kavramı	13
2.2. Bir Okul Dışı Eğitim Alanı Olarak Tarihsel Çevre	23
2.3. Tarihsel Çevrede Eğitim	29
2.3.1. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler tarih konularının öğretiminde kullanılması	35
2.3.2. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler kültürel miras ve tarihsel çevreyi koruma konularının öğretiminde kullanılması	39
2.4. Literatür	46

2.4.1. Yurt içinde yapılmış araştırmalar	46
2.4.2. Yurt dışında yapılmış araştırmalar	54
3. BÖLÜM: Yöntem	58
3.1.Araştırmanın Modeli	58
3.2.Çalışma Grubu.....	58
3.3.Veriler Toplama Araçları.....	58
3.4.Verilerin Toplanması ve Çözömlenmesi	59
4. BÖLÜM: Bulgular	61
4.1.Anket Formu Bulguları.....	61
4.2.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Bulguları	67
4.2.1. Bilgi ve Farkındalık Kategorisindeki Bulgular	67
4.2.2. Tutumlar kategorisindeki bulgular	70
4.2.3. Görüşler kategorisindeki bulgular	73
5. BÖLÜM: Tartışma ve Öneriler	77
6. BÖLÜM: Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konuları için Tarihsel Çevre ile Öğretime Yönelik Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu	84
6.1.Uygulama Kılavuzunun Başlıca İlke ve Dayanakları	84
6.2.Tarihsel Çevre ile Öğretime Yönelik Alan Gezileri İçin Etkinlik Planı Örnekleri.....	101
Kaynakça	168
Ekler	184
Özgeçmiş	195

Tablolar Listesi

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa no</u>
1. Katılımcı Bilgileri: Cinsiyet	61
2. Katılımcı Bilgileri: Kıdem Yılı	61
3. Derslerinizde tarihsel çevreden yararlanmak amacıyla inceleme gezileri düzenliyor musunuz?.....	61
4. Tarihsel çevreden yararlanmak amacıyla inceleme gezileri düzenliyorsanız, bu tür etkinlikleri bir akademik yıl içinde kaç kez yapabiliyorsunuz?	61
5. Sanal inceleme gezisi yapmanızı mümkün kılan yeterli dijital materyale sahipseniz, bunları bir akademik yıl içinde kaç derste kullanıyorsunuz?	62
6. Derslerinize tarihsel çevreye tanıklık etmiş ya da tarihsel çevre konusunda uzmanlaşmış kaynak kişiler davet ediyor musunuz?	62
7. Kaynak kişi yönteminden yararlanıyorsanız, derslerinize bir akademik yıl içinde kaç kaynak kişi davet edebiliyorsunuz?.....	62
8. Tarihsel çevrenin örgütlü ve tematik bir sunumu olarak müze ziyaretlerinden yararlanıyor musunuz?	62
9. Müze ziyaretlerinden yararlanıyorsanız, bir akademik yıl içinde kaç kez yapabiliyorsunuz?.....	63
10. Görev yaptığınız il sınırları içinde derslerinizde kullandığınız ya da kullanılmasını uygun gördüğünüz tarihsel çevre öğeleri var mı?	63
11. Lisans eğitimi yıllarında almış olduğunuz öğretmenlik eğitiminin, derslerinizde tarihsel çevreden yararlanabilmek için uyg....un ve yeterli mesleki bilgi ve becerileri kazandırdığını düşünüyor musunuz?.....	63

12.	Tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih gibi alanlarda lisans öğrenciliğiniz döneminde aldığınız zorunlu ya da seçmeli dersler olmuşsa, bu derslerin adını yazınız?.....	63
13.	Tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih gibi alanlarda katıldığınız hizmetiçi eğitim uygulamaları oldu mu?.....	64
14.	Tarihsel çevreye düzenlemiş olduğunuz inceleme gezilerinin sıklığını yeterli buluyormusunuz?	64
15.	Tarihsel çevrede sanal inceleme gezisi yapmanızı mümkün kılan yeterli sayıda görsel-işitsel materyaller bulunduğunu düşünüyor musunuz?	64
16.	Tarihsel çevreden yararlanmayı güçleştiren aşağıdaki sorunları önem sırasına göre numaralandırınız.....	64
17.	Tarihsel çevrenin kullanımı, sizce derslerin hangi bölümünde daha etkili ve yararlı olabilir?.....	65
18.	Tarihsel çevrede en çok ilgi çeken ve merak uyandıran unsurlar	67
19.	Tarihsel çevre kullanılarak işlenmeye uygun olan konular.....	68
20.	Tarihsel çevrenin derste kullanılmaya uygunluk ölçütleri	68
21.	Öğretmenlere göre tarihsel çevre	69
22.	Öğretmenlerin tarihsel çevrenin öğretim materyali olarak kullanılmasına yönelik tutumları	70
23.	Öğretmenlerin tarihsel çevrenin öğretim yöntemi olarak kullanılmasına yönelik tutumları	71
24.	Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programının tarihsel çevre konusundaki çerçevesine yönelik tutumları.....	73
25.	Öğretmenlerin tarihsel çevreden yararlanırken hazırlık ve etkinlik süreçlerinde dikkat ettikleri noktalara ilişkin görüşleri	73

26.	Öğretmenlerin tarihsel çevreden yararlanma konusundaki sorun ve zorluklara karşı çözüm önerileri.....	74
27.	Öğretmenlere göre, tarihsel çevreden yararlanma konusunda, öğretim programları temel alınarak hazırlanacak materyal listeleri ve materyal kullanma kılavuzlarının taşımaları gereken özellikler	75
28.	Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğrenme Alanları ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar	88
29.	Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğrenme Alanları ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar	89
30.	Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğrenme Alanları ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar	90
31.	Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğrenme Alanları ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar	90
32.	8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Üniteleri ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar	91
33.	Çanakkale İl ve İlçeleri Tarihsel Çevre Unuurları	93
34.	Çanakkale İl ve İlçelerindeki Tarih Öğretimi Etkinliklerine Uygun Müzeler	95

Kısaltmalar Listesi

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AIA: Amerikan Mimarlar Enstitüsü (American Institute of Architects)

BM: Birleşmiş Milletler

CRM: Cultural Resources Management (ABD Millî Park Servisi süreli yayını)

ÇEKÜZ: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

NPS: Milli Park Servisi (National Park Service)

NTHP: National Trust for Historic Preservation (ABD Ulusal Tarihi Koruma Vakfı)

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü)

TUBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TwHD: Tarihi Yerler ile Öğretim (Teaching with Historic Places)

1. Bölüm

Giriş

İnsan akıl ve esenliğinin en temel özelliklerinden birisi de olup bitenleri gözleme ve anımsama becerisidir. İnsanlar, karşılaştıkları farklı durumları çözümlerken bu becerilerini, yani hafızalarını işe koşarlar. Örgütler, kurumlar ve toplumların kolektif hafızası ise tarihtir (Kyvig ve Marty, 2000/1996). Robert Kelley'e göre tarih biliminin varlık nedeni "İlgilendiğimiz şey şu anda bulunduğu duruma tarihsel süreç içinde nasıl geldi?" sorusuna yanıt bulmaktır (Kyvig ve Marty, 2000/1996). Buna göre tarih biliminin başlıca amacı zamanda meydana gelen değişimi izlemektir ve başlıca nesnesi de zamandır. Tarih, bilim olarak, nedenleri ve sonuçları bağlamında değişimin, sürekliliğin, kopuşların, benzerliklerin ve farklılıkların izini sürmeye çalışırken; tarih öğretimi ise öğrenende geçmiş, bugün ve geleceği birbirine bağlayan üç boyutlu bir zaman bilinci inşa etmeye çalışmaktadır. Ancak zamanın ne olduğu, zamanın gerçekliği, zamanın varlığı ya da zamansallığı yalnızca tarih biliminin değil, ondan daha önce ve kapsamlı bir biçimde felsefe ve fizik biliminin çalışma konusu olmuştur.

Aristo fiziğinden Newton fiziğine ve Einstein fiziğinden günümüze, bilim tarihinin zaman konusunda önümüze koymuş olduğu bulgular genel olarak, onu, Einstein' da dâhil olmak üzere hareket ve mekân ile birlikte ele almak yönündedir. Günümüz zaman kavramına damgasını vuran Einstein fiziğinin seleflerinden temel farkı hareket ve zaman arasında bir öncelik ya da sonralık gözetmek yerine, hareket ve zamanın birlik içinde olduğunu gösteren bir sistem kurmuş olmasıdır (Oktav ve Taslaman, 2017).

Einstein'a göre zaman ile mekân arasında ayrılmaz bir bağ vardır ve zamansız bir mekân olmadığı gibi mekânsız bir zaman da söz konusu olamaz (Oktav ve Taslaman, 2017). Bu bize, her şeyin zamanda gerçekleştiği ve olup bitenlerin yalnızca zaman içinde olduğu yönündeki insan algısının yanılsamadan ibaret olduğunu; esasen zamanın kendisi de dâhil olmak üzere her şeyin oluş içinde gerçekleştiğini göstermektedir. Einstein fiziğinin, tez

konumuz ile ilgisi 20. Yüzyıl felsefesi üzerinde yapmış olduğu etkidir ki bu etki eğitim de dâhil olmak modern insan uygarlığının tüm kurum ve kurallarına yansımıştır. Bu etki, temel olarak, insanın zamanı tek başına anlayamayacağı, ancak başka bir kavram ile birlikte ele alarak yeniden kavramsallaştırabileceği (Oktav ve Taslamam, 2017) anafikrine dayanmaktadır. Başka deyişle, zaman, insan için algılanabilir değil, ancak kavranılabilir bir olgudur. İnsan zaman kavramını mekâna ve mekândaki harekete (devinime) dayanarak kurgulamaktadır. Zaman kavramının mekân bilgisine kıyasla hep daha kültürel ve kurgusal bir kavram olagelmesinin temel nedeni de budur.

Her ne kadar insanın zaman kavramsallaştırması ve tarih bilinci, çağlara ve o çağların ekonomi-politik paradigmalarına göre farklılıklar gösterse de insanın zamanı tanımlama çabasının özünde yine insan yaşamını düzene sokma arayışı yatmaktadır. Diğer bir deyişle zaman hakkındaki bilimsel ve düşünsel inceleme ve araştırmaların itici gücü, toplumsal değişimin pragmatik taleplerinde aranabilir. Bu bağlamda bütün bir insanlık tarihinin zaman ile ilişkisi, zamanı kavramaya yönelik amaçlar çerçevesinde ortaklık gösterirken; güncel uygarlığımız zamanı kullanmaya yönelik bilgi ve araçlar yönünden belirgin bir ilerleme içinde görünmektedir. Endüstri devrimi ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde zamanın ölçülebilir, denetlenebilir ve planlanabilir bir kavram haline gelmesi ve dinsel tarih dışında, ondan bağımsız bir tarih ve zaman akışının var olduğu düşüncesinin gelişme göstermiş olması (Karadaş, 2015) buna örnek verilebilir.

Modern uygarlığımızdaki bu bilişsel ve düşünsel dönüşümün eğitim alanındaki etkilerinden biri olarak, son yüzyıl boyunca okul dışı ortamlar ve bu ortamlardaki doğal ve beşeri devinim ve ilişkiler örgün okul eğitiminin vazgeçilmez bileşen ve tamamlayıcılarından biri olmuştur. Okul dışı ortamlar yalnızca zamanın ve zaman ile birlikte meydana gelmiş tarihsel olayların öğretimi için değil, eğitimdeki her türlü öğrenme içeriği zengin bir materyal çeşitliliği sunduğundan, doğal olarak tüm derslerde başvuru bir ana kaynak haline

gelmiştir. Dahası, mevcut literatüre bakılarak, fen ve teknoloji öğretimi alanındaki okul dışı çevreden yararlanma sıklığının sosyal alanlar eğitimine kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Doğal olarak akademik yayınlar da daha ziyade okul dışı ortamın fen ve teknoloji öğretimi ile ilişkilendirilmesi, bu alandaki yararları ve sonuçları, bu alandaki öğrenci ve öğretmen görüşleri ve yine bu alanda kullanılması önerilen yöntem ve etkinlik önerileri odaklıdır.

Bu alandaki çalışmalardan elde edilen bulgular, öğretim ilke ve yöntemleri, gelişim ve öğrenme psikolojisi, materyal seçimi ve kullanma ilkeleri, çoklu zekâ kuramları, okul yönetimi gibi eğitimbilimlerinin temel alt disiplinleri açısından elbette sosyal alanlar öğretimine de ışık tutabilir. Ancak özellikle de tarih öğretimi söz konusu olduğunda, fen ve teknoloji öğretimine kıyasla, soyutluk derecesi açısından belirli sınırlılıkların olacağı göz ardı edilmemelidir. Örneğin, Fen Bilgisinde gidilip deneyim yaşanan yer ve nesnelere, aynı zamanda öğrenme nesnesinin kendisidir. Oysa tarih öğretiminde, gidilen yer, sonunda varılması gereken bir hikâyeye gönderme yapan bir araç, belirli bir tarihteki bir yaşanmışlığın görsel metaforu olarak işlev görür.

Öte yandan, okul dışında eğitimin gerek fen ve teknoloji gerekse de sosyal alanlar öğretimindeki başarısı, eğitim sistemi ve okul yönetimlerinin çoklu zekâ planlama ve uygulamaları, oluşturmacılık, yapılandırmacı yaklaşım, yer temelli eğitim, gezi yöntemi, görsel kültür ve görsel okuryazarlık gibi farklı eğitim değişkenleri açısından geldiği aşama ile doğrudan ilişkilidir. Ancak genelde sosyal alanlar özelde ise tarih öğretimi alanında tarihsel çevreden yararlanma uygulamalarının başarısı, fazladan, müzecilik ve müze eğitimi, ülke genelindeki yerel ve sözlü tarih çalışmaları, kültürel mirası koruma politikaları, kültürel miras eğitimi ve sosyal bilgilerde yerel toplum çalışmaları gibi değişkenlerden de doğrudan etkilenmektedir.

Tarihsel çevre, farklı tanım ve boyutları olmakla birlikte, sonuçta mekân olarak okul dışı bir alandır ve dolayısıyla tarihsel çevreye yapılacak öğretim amaçlı tüm ziyaret ve gezilerin her şeyden önce okul dışı eğitim uygulamalarının genel amaç, ilke ve kuralları çerçevesinde düşünülüp değerlendirilmesi gerekir.

1.1.Problem Durumu

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler şemsiyesini oluşturan disiplinlerin belirli bilgi ve bulgularının eklettik bir yaklaşımla ve belirli öğrenme alan ve kazanımları çerçevesinde öğretildiği bir derstir. Eğitim sistemimizin ilkokul ve ortaokul basamaklarında yer alan diğer bütün dersler gibi o da 2005 yılında yürürlüğe giren öğretim programından başlayarak yapılandırmacı yaklaşıma göre programlanan bir ders niteliği kazanmış ve programların giderek güncellenmesiyle günümüzde değer ve beceri öğretimi temelli bir ders haline gelmiştir.

Bununla birlikte, literatürün yansıttığı bulgular, çağdaş eğitim kuramlarını temsil eden öğretim programlarının okul pratiğine yeterince yansımadağı yönündedir. Yapılandırmacılık, eğitimde bir zihniyet dönüşümü olarak pek çok alanda sil baştan yapılmasını gerektirdiği için beklenti ile sonuç arasında farklılıklar olması anlaşılabilir bir durumdur. Bunun, eğitim yönetiminden eğitim aktörlerinin rollerine, okul mimarisinden öğretim ilke ve yöntemlerine pek çok alanda dönüşüm yaşanacak bir geçiş süreci içinde yerleşiklik kazanacağı aşikârdır.

Bununla birlikte öğretmenlerin eğitim felsefesi, eğitim politikası ve eğitim stratejilerindeki her türlü güncellenmenin asıl vektörleri olduğu dikkate alınırca, öğretmen yetiştirme politikalarının revize edilmesinin, eğitim fakültelerindeki lisans programlarının dinamik bir şekilde güncellenmesinin ve öğretmenlere sağlanacak eğitim desteğinin bu süreci kısaltabileceği öngörülebilir.

Kısaca belirtmek gerekirse, öğretmen kalitesi ve öğretmenlerin kuramlarda belirtilen yeterlilikleri kazanmış olması, her türlü yenilikçi arayışta kilit öneme sahiptir. Çünkü eğitim sistemlerinin temel misyonu, doğal ve beşeri gerçekliği öğrencilerin düzey ve gereksinimleriyle oranlı olarak eklektik bir anlayışla örgütlemek ve bir iletişim ve etkileşim ortamı içinde öğrenme-öğretme amacıyla işe koşturmaktadır. Başka deyişle öğrenmenin kapasitesi, öğrencilerin öğretmenleri, arkadaşları, öğrenme içeriği ve öğrenme ortamı ile kurabildikleri iletişim ve etkileşimin kapasitesi ile oranlıdır. Bu oranın düzeyini belirleyecek olan birinci değişkenler eğitim durumlarında oluşan insan ilişkileri, fiziksel ortam, araç-gereçlerin işe koşulması ve yaşantı deneyimleridir ki işte öğretmen kalitesinin etkisi tam da bu noktada kendisini gösterir. Öğretmenin mesleki bilgi, tutum, beceri ve yeterlilikleri, özellikle de sınıf yönetimi, öğretim yöntemleri, materyal kullanımı ve ölçme-değerlendirme alanındaki bilgi ve becerileri öğretim programının sahaya ne kadar yansıyabileceğinin sınırını çizen bir tür doğal engel ya da itici güçtür.

Öğretmenin kilit rolü program geliştirme uzmanları tarafından iyi bilindiği için, mevcut öğretim programları, öğretmenlere uygulama sürecinde dikkat etmelerinde yarar bulunan birçok öneri içermektedir. Pek çoğu ya yapılandırmacı yaklaşımın ya çoklu zekâ kuramının ya da yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesinde olduğu gibi çeşitli öğrenme-öğretme ilkelerinin yansıması olan bu öneriler arasında, eğitimin okul ile sınırlandırılmaması ve uygun konularda okul dışı ortamlardan yararlanılması önerisi bu çalışmanın temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Çünkü diğer bütün öneriler sınıf içindeki öğrenme-öğretme faaliyetlerinin niteliğine yönelik iken, bu öneri öğrenmenin mekânına yönelikliği ile diğerlerinden ayrılmaktadır.

Bu öneri gerek öğrenme kuramlarında gerekse de çağdaş öğretim ilke ve yöntemlerinde okul dışı eğitim ya da yer temelli eğitim kavramı ile ifade edilen bir teorik çerçeveyi yansıtmakta ve bir yanıyla oldukça köklü bir başka yanıyla ise güncel sayılabilecek

eğitim düşüncelerini içine almaktadır. Fakat genel olarak, gerektiği gibi ve planlı işe koşulduğunda yapılandırmacı yaklaşımın birçok gerekliliğini karşılama kapasitesi olan bir rezerv olduğu açıktır.

Sosyal Bilgiler dersinin hemen her öğrenme alanı ya da konusu elbette okul dışı eğitim anlayışı içinde ele alınmaya uygundur. Ancak, birçok benzer araştırmada olduğu gibi bu araştırmanın bulgularından da anlaşılacağı üzere, okul dışı eğitimi başarıyla işe koşabilmenin önünde birçok engel bulunmaktadır. Engellerin önemli bir bölümü kurumsal çözüm gerektirmekle birlikte, az sayıda gerçekleşen deneyimlerin amacına ulaşabilmesi büyük ölçüde öğretmen ölçekli çözümlerle mümkün görünmektedir. Başka deyişle öğretmenlerin okul dışı eğitim, yer temelli eğitim, alan gezisi yöntemi gibi konularda planlama, öğretim yöntemi ve değerlendirme düzeyinde donanımlı olması ve faaliyetini destekleyecek kurumsal ve dokümanter desteğe sahip olması sonucu olumlu yönde etkileyebilecek değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma, öğretmenlerin tüm öğrenme alanları için değilse bile en azından tarih öğretimine yönelik öğrenme alanları ve konular için okul dışı eğitim ve alan gezilerinden mutlaka yararlanmaları gerektiği anlayışı üzerine kurulmuştur. Çünkü sosyal bilgiler öğretimi zaten sosyal bilimler verilerinin kavramsal olarak aktarımına dayandığı için, doğası gereği soyutluk derecesi yüksek bir derstir. Hal böyle iken tarih dersleri bu soyutluk içersinde olabilecek en üst soyutlama noktasını temsil etmektedir. Çünkü artık var olmayan devletler, sınırlar, kültürler ve karakterler üzerinden tarih bilimine özgü bir takım değer ve becerilerin kazandırılması, imgelem yetisini uyarmaksızın yalnızca olay anlatıcılık ile zor ve dahası olanaksız görünmektedir.

Bu nedenle sosyal bilgiler eğitiminde tarih öğretimine yönelik konular söz konusu olduğunda tarihsel kavram ve olayların mekânla ilişkilendirilmesi ve tarihin zihinde yeniden canlandırılarak gerçeklik kazanabilmesi için var olan tüm olanaklar işe koşularak tarih

somutlaştırılmalı, görselleştirilmeli, mümkünse duyuşal olarak deneyimlenebilmelidir. Basitçe söylesek, kavramsal olarak öğrenilmesi beklenen gerçeklik ile önce algısal olarak fark edilmelidir. Bu amaçla da öğretmenlerin elindeki en önemli materyal yanbaşlarındaki tarihtir. Eğer bakmayı ve baktığımızda gördüklerimizi sorgulamayı bilir isek tarih aslında her yerdedir. Bazen konut, yol, köprü, çeşme, dinsel mabet gibi taşınmaz miras formunda aktif yaşamın içinde, bazen de taşınabilir nesnelere olarak müzelerde, evlerimizde ya da kişisel mülkiyetimizde. Bunlar elbette programın tüm konularıyla örtüşmeyebilir. Ama amaç zaten, bütün tarih derslerini tarihsel olayın geçtiği yerde işlemek gibi finansal açıdan olanaksız bir yöntemi yüceltmek değildir. Yakın çevremizde bulunup da öğretim programı ile örtüşen birkaç tarihsel mekânda gerçekleştirilecek birkaç faaliyet bile paha biçilmez yararlı sonuçlar verebilir. Çünkü çağdaş tarih öğretimi, tarihsel olay bilgisinden artık giderek uzaklaşmakta, bunun yerine tarih bilincine, tarihe bakışta metodolojik yeterlilikler kazanılmasına ve tarih bilimcinin sahip olduklarına benzer beceriler kazanılmasına yönelmektedir. Dolayısıyla tarihsel çevreye düzenlenecek alan gezilerinde temel hedef, tarihsel bir olayı öğretmekten ziyade öğrencilerin geçmişe sağlıklı ve analitik bakabilme becerileri kazanmaları olacaktır.

Bu bağlamda, bu tez çalışmasının problem durumu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre kavramına yönelik bilgi düzeyi, farkındalık ve tutumlarının betimlenmesi, tarihsel çevreden yararlanıp yararlanmadıklarının, yararlanmıyorlar ise bunun nedenlerinin aydınlatılması ve öğretmenlere tarihsel çevreden etkin ve verimli yararlanabilmeleri için kendi kılavuzlarını geliştirebilecekleri örnek bir kılavuzun geliştirilmesidir.

1.2. Araştırma Soruları

Tarihsel çevre ile tarih öğretimi hakkında bilgi ve farkındalık kategorisindeki sorular:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarihsel çevre kavramını nasıl algılamaktadır?

2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları bölgedeki tarihsel çevre yer ve unsurlarını bilme durumları nedir?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreden yararlanabilecekleri ünite ve konuları bilme düzeyleri nedir?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, lisans eğitimleri boyunca aldıkları tarihsel çevre eğitimini nasıl değerlendirmektedir?

Tarihsel çevre ile tarih öğretimi hakkında tutumlar kategorisindeki sorular

5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevrenin sosyal bilgiler derslerine uygunluğu hakkındaki düşünceleri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, mevcut öğretim programlarını tarihsel çevreden yararlanma konusuna yaklaşım açısından nasıl değerlendirmektedirler?

Tarihsel çevre ile tarih öğretimi uygulamalarına yönelik görüşler kategorisindeki sorular

8. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevreden yararlanma uygulamalarında karşılaşılan ya da karşılaşılabilecek sorun ve zorluklara ilişkin görüşleri nelerdir?
9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevreden yararlanma uygulamalarında karşılaşılan ya da karşılaşılabilecek sorun ve zorlukların çözümüne ilişkin görüşleri nelerdir?
10. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevreden yararlanma konusunda sınıf içi ve sınıf dışı etkinlik önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Tezin temel amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde tarihsel çevrenin kullanımına yönelik tutum, görüş ve olanaklarını derinlemesine belirlemek ve gerek

öğretmenlerin önerilerini gerekse de konu ile ilgili bilimsel literatürü temel alan uygulanabilir kılavuzlar geliştirerek program geliştirme süreçlerine katkı sağlamaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Araştırma, öğretmenlerin tarihsel çevreye yönelik alan gezilerinden yeterince yararlanmadıkları ya da yararlandıkları zaman da çeşitli plan, strateji ve yöntem hata ve eksiklikleri ile yararlandıklarını ortaya koyan çeşitli araştırma bulgularını referans almaktadır. Dolayısıyla araştırma sonucunda elde edeceğimiz bulguların, öğretmenlerin tarihsel çevreden yararlanma konusunda dile getirdikleri sorunların anlaşılmasına ve bu sorunlara yönelik çözümler geliştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırma, konuyla ilgili lisansüstü tezlerin ve diğer yurt içi yayınların sayıca azlığı dikkate alındığında orjinal, güncel ve öğrenme-öğretme sürecine katkı sağlayıcı nitelikte kabul edilebilir. Yine araştırmanın ürünlerinden biri olarak tasarladığımız “Öğretim Programı Temelli Etkinlik Kılavuzu” tamamen özgün bir çalışma olacaktır. Bu kılavuz, gerek öğrenme kuramları, gerek öğretim ilke ve yöntemleri gerekse de sosyal bilgiler dersi tarih konuları alanında çok kapsamlı bir incelemeye dayanacağı ve tarihsel çevre unsurları ile öğretim programı arasında içerik örtüşmesi içereceğinden öğretmenler için son derece işlevsel ve yararlı bir öğretim materyali olacaktır.

1.5. Varsayımlar

1. Görüşme gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler öğretmenleri ülke genelindeki Sosyal Bilgiler öğretmenlerini temsil etmektedir.
2. Veri toplama aracı tezin amacına uygundur.
3. Öğretmenler görüşme sorularına içtenlikli ve dürüst yanıtlar vermiştir.

4. Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmen adayları, ölçme araçlarındaki maddelere kendileri açısından gerçeği yansıtan yanıtlar vermişlerdir.

1.6. Sınırlılıklar

1. Nitel araştırma, yapısı ve içerdiği araştırma teknikleri gereği uzun bir veri toplama zamanı gerektirdiğinden, araştırma Çanakkale ilindeki 6 Ortaokul ve bu okullarda görev yapmakta olan 14 sosyal bilgiler öğretmeni ile sınırlandırılmıştır.
2. Öğretmenler konu ile ilgili mesleki bilgi ve deneyimlerini ayrıntılı olarak yansıtamamış olabilirler.
3. Öğretmenler dürüst yanıtlar vermiş olsalar bile, bu yanıtların çeşitli önyargılar ya da kavram yanılgı ve karmaşaları içermeleri olasıdır.
4. Nitel araştırmaların doğası gereği, görüşme verileri ölçülemez ve genellenemez nitelikte oldukları için, araştırma sonucunda elde edilen bulgular konuyla ilgili gerçekliğin bütününe temsil açısından yetersiz olabilir.

1.7. Araştırmanın Tanımları*

- **Çevre:** İnsanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır.
- **Çevre bilinci:** Çevre bilgisi, çevreye yönelik olumlu tutumlar ve çevreye yararlı davranışlar ile donanmışlık hali.

** Tanımlar için şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Asatekin, 2004; Demir ve Yalçın, 2014; Demircioğlu, 2005; Erten, 2004; Özteke, 2004; Şimşek ve Kaymakçı, 2005.

- **Çevre eğitimi:** Çevrenin korunması için tutumların, değer yargılarının, bilgi ve becerilerin geliştirilmesi, çevre dostu davranışların gösterilmesi ve bunların sonuçlarının görülmesi sürecidir.
- **Ders planı:** Bir ya da birkaç ders saatinde işlenecek konunun içeriğini, konuya ilişkin yöntem, teknik ve öğretim materyallerini, ders sürecince yapılacak uygulama ve etkinlikleri, ders sonunda uygulanacak değerlendirme soru ve etkinliklerini içeren; öğretmen tarafından ve öğrencilerin de katkısı ile hazırlanan plandır.
- **Kültür varlığı:** Tarih öncesi ve tarih dönemlerine ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili, ait olduğu dönemde toplumsal yaşama yaşama konu olmuş, bilimsel ve kültürel açıdan özgün; yer üstü, yer altı ya da su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır. Kültürel mirasın somut (maddi) türü olarak da adlandırılır.
- **Kültürel miras:** Daha önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerler taşıdıkları kabul edilen eser ve kalıntılar.
- **Müze:** Kazılarda bulunan yapıtların, sanata ve bilime ilişkin nesnelere, sanat ve bilim yapıtlarının, budunbilimsel ve benzeri nesnelere bir arada ya da ayrı ayrı sergilendiği, saklandığı ve korunduğu yapı ya da yer.
- **Okul dışı öğretim:** Eğitim ve öğretimde yerel kaynakları ve toplum odaklı içeriği kullanmaya yarayan, bireysel öğrenme deneyimlerini geliştiren, öğretmen ve öğrenci arasındaki hiyerarşik ilişkiyi ortadan kaldıran öğretim türüdür.
- **Sit alanı:** Tarih öncesinden günümüze ulaşan ve ait oldukları dönemlerin ekonomik, toplumsal, mimarî ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları; kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu, dönemin toplumsal

yaşamına tanıklık eden ya da önemli tarihsel olayların gerçekleştiği yerler ve tespiti yapılmış doğal özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

- **Sözlü tarih:** Geçmişe ait sözlü kanıtların kayıt ve analizidir.
- **Tarihsel çevre:** Tarih öncesinden günümüze değin değişik coğrafya ve zaman diliminde yaşamış insan topluluklarınca yaratılmış uygarlıkların ekonomik, toplumsal, mimari ve kültürel özelliklerini yansıtan yerleşim yerleri ve bu yerleşim yerlerinin kalıntılarıdır.
- **Yapılandırmacılık:** Öğrenenin, bilgiyi bireysel ve toplumsal olarak kendisinin oluşturduğunu kabul eden, bunun için de öğrenenlerin bilgiyi aynen almak yerine kendilerinin oluşturması gerektiğini savunan eğitim anlayışıdır.
- **Yerel tarih:** Yaşadığımız yerleşim yerinin geçmişinin, tarihsel açıdan incelenmesi, korunması, öğrenilmesi ve öğretilmesini hedefleyen kişisel ya da kurumsal araştırma ve girişimlerdir.

2. Bölüm

Kavramsal Çerçeve

2.1. Okul Dışı Eğitim Kavramı

Okul dışı eğitim, esasen güncel bir buluş değil, düşünsel temelleri ve eğitim kuramları bakımından köklü geçmişi olan bir kavramdır. Öyle ki kimi araştırmacılar amacı, içeriği ve yapısına dayanarak okul dışı eğitimin kaynağının tek bir olayla belirlenemeyeceğini, erken avcı-toplayıcı kültürlerden itibaren insanların çocuklarına verdikleri yaşamı sürdürme eğitiminin temelde bir okul dışı eğitim olduğunu, dolayısıyla okul dışı eğitimin esasen insanlığın tarihi ile özdeş kabul edilebileceğini öne sürmektedir (Shanely, 2006). Ancak eğitimsel bir kavram olarak okul dışı eğitimin miladı literatürde çoğunlukla Antik Yunan düşünürleri olarak gösterilmektedir. İlkçağın doğa felsefecileri Platon, Aristo ve “*Tabiata uygun olarak yaşa*” diyen Stoacı okula dayandırılan okul dışı eğitim (Tokcan, 2015), Yeniçağ’da John Amos Comenius’un bütüncül eğitim geleneği ile pedagojik bir çerçeve kazanmış, Yakınçağda ise Jean Jacques Rousseau ve onun öncüsü olduğu natüralist felsefenin ışığında “*Gerçek doğadır ve insan da doğal bir varlık olduğu için eğitim yaparak ve yaşayarak olmalıdır*” (Tokcan, 2015: s. 17) çıkarımına ulaşmıştır. Rousseau’nun ayaklarımız, ellerimiz ve gözlerimizi ilk öğretmenlerimiz olarak kabul etmesi (Shanely, 2006), yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesinin en güzel ve açık ifadelerinden biri olarak tarihselleşmiştir. Rousseau’nun etki ve izlerini, Aydınlanma Çağı ve Sanayi Devrimi yıllarına damga vuran Johann Pestalozzi ve onun öğrencisi olan Fröbel’de de görmek mümkündür. Pestalozzi’ye göre kuramsal bilginin temeli sezgidir ve sezgi uygulamalar yoluyla ve beş duyu kullanılarak harekete geçirilmektedir. Bunun için de en iyi öğretmen doğadır (Tokcan, 2015). Bu yüzden Pestalozzi yetişkinlere “*Çocuğunuzu doğaya götürün, tepelerde ve vadilerde öğretin. Orada daha iyi dinleyecek ve özgürlük duygusu ona zorlukların üstesinden gelmek için daha fazla güç verecektir. Fakat bu özgürlük saatlerinde, sizden ziyade doğa tarafından öğretilmesine*

izin verin.” (Shanely, 2006: s. 15) önerisinde bulunmuştur. “*Doğa en büyük kitaptır*” diyen Fröbel ise, bu fikrinin pratiği olarak kindergarden adını verdiği okul türünü kurmuştur (Tokcan, 2015). Okul dışı eğitimin çağdaş dönemde ilişkilendirildiği düşünür ve kuramcılarının başında ise John Dewey, Patrick Geddes, Paolo Freire, Jean Piaget ve Jerome Bruner gelmektedir (Higgins & Nicol, 2002; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015). İlerici Eğitim Hareketinin lideri de olan pragmatist Dewey, *Çocuk ve Müfredat* (1902) adlı çalışmasında her türlü deneyimin öğretim programlarına aktarılması ve öğretmenlerin çevreyi anlamlı öğrenme deneyimleriyle sonuçlanacak şekilde nasıl kullanacaklarını bilmeleri gerektiğini savunmaktaydı (Shanely, 2006). Ona göre geleneksel okul “dinlemek, kulak ve kitap”tan ibaretti ve aktarma, bir öğretim yöntemi olamayacağı için öğrenciler okul dışına çıkıp bilgiyi yaparak ve yaşayarak kazanmalıydılar (Tokcan, 2015; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015). Dolayısıyla, okul dışı eğitim Dewey için bir bakıma, öğrencilerin başkaları tarafından inşa edilmiş gerçekliğe maruz kalmalarına bir itiraz niteliğindedir (Castle, 2002 Smith, 2002). Geleneksel eğitime yönelik eleştiri ve itirazların en radikal olanı ise “okulsuz toplum”u savunan Ivan Illich olmuştur (Tokcan, 2015). Ayrıntılı olarak incelendiklerinde ister okullu, ister okulsuz bir eğitim sistemini savunuyor olsunlar, tüm bu bilim insanı ve düşünürlerin ortak paydasının, bireylerin öznel deneyimlerini öğrenme-öğretmede temel etmen olarak kabul etmiş olmaları olduğu söylenebilir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015).

İlgili literatürün ışığında, bu düşünsel ve tarihsel arkaplanın yakın tarih gelişmelerini öncelikle ABD ve İngiltere eksenli olarak etkilediğini, eğitim felsefesi ve ideolojisinde yaşanan dönüşümün sonraları kıta Avrupasına ve oradan da diğer dünya ülkelerine yayıldığını söylemek olanaklı görünüyor. Bir diğer deyişle, modern toplumun normatif ve kurumsal pek çok alanında olduğu gibi okul dışı eğitim alanında da Anglo-sakson bir öncülüğün egemen olduğu son derece açık. Dolayısıyla yenilikçi uygulamalara sonradan yönelen bütün toplumlar, “yeni olan”ı daha ziyade bir “tercüme geleneği”nin ürünü olarak anlamaya

çalışmakta, yeni olanı özgün kaynağında bir gereksinim olarak ortaya çıkaran tarihsel ve yapısal bileşenlerden yoksun oldukları için de bir türlü içselleştirememektedirler. Yeni olan yaklaşımın nedenselliği, amaçları, çıktıları, işleyişi, uygulama ilkeleri, değerlendirme süreçleri, uygulanmasını olanaklı kılan kurumsal yapıları ve mevzuatı hep bir kendinelik içerirken, sürece gecikmeli olarak katılan ülkeler birçok bileşenden yoksun olarak gerçekleştirdikleri uygulamalarda ürün olarak hep bir biçimsellik ya da “-miş gibi”lik elde etmektedirler.

Özetle okul dışı eğitimin tasarım, kurumsallaşma, uygulama ve akademik araştırmalar açısından yakın tarihimizdeki seyri büyük ölçüde ABD merkezlidir. Bu ülkede 1940'lara kadar genelde kampçılık eğitimi şeklinde başlayan uygulamalar, önce 1950'lerden itibaren çevrenin korunmasına dair bir içerik, ardından 1960'lardan itibaren öğretim programlarıyla ilişkili kılınmaya ve çeşitli sosyal becerilerin kazandırılmasına yönelik bir boyut kazanmıştı (Shanely, 2006). 1970'ler ABD'nin kuruluşunun 200. Yıldönümüne denk geldiği için, okul dışı eğitim uygulamalarına, Amerikan milliyetçiliği ve Amerikalılık kimliğinin yüceltilmesi bağlamında kültürel miras eğitimi (Heritage Education) adıyla yeni bir kulvar eklendi (Lambert, 1996). Bu da doğal olarak bir yandan müzeciliği etkileyerek müzeleri topluma uzaktan bakan durağan mekânlar olmaktan çıkmaya zorlarken (Bozok, 2018), öte yandan da müze eğitimi gündeme getirdi.

Sonuç olarak okul dışı eğitimin tarihsel arkaplanı, eğitim yaklaşımlarının mutlaka deneyimleyerek öğrenme üzerine kurgulanmalarına odaklanmıştır. Bu odaklanmayı, bu düşüncelerin doğurgusu ya da doğal sonuçları olarak görebileceğimiz çağdaş eğitim kuramlarında, özellikle de çoklu zekâ kuramı ve yapılandırmacı yaklaşımın temel dayanaklarında da görmek mümkündür. Bu kuramların başlıca önermelerini ana hatlarıyla açıklamak, öğretimde tarihsel çevreden yararlanmanın önemi ve gerekliliğini daha iyi anlayıp kavramamıza yardımcı olacaktır:

Higgins & Nicol'e (2002) göre deneyimsel öğrenme, öğrenenin en iyi şekilde öğrendiği önkabulüne dayanır ve bu nedenle de öğretim yöntemi olarak sıklıkla problem çözme faaliyetleri üzerine kurulmaktadır. Bununla birlikte bir şeyi deneyimlemek, deneyimi yorumlamak, deneyimi genellemek ve deneyimi uygulamak farklı kazanımlardır; dolayısıyla öğretmenin, istenen sonuçların farklı öğrenciler için farklı yöntemlere bağlı olabileceğinin farkında olması gerekmektedir (Higgins & Nicol, 2002). Bu açıklamalara göre, okul dışında eğitim aynı zamanda Howard Gardner'ın 1983 yılında "Zihnin Çerçevesi" adlı çalışmasıyla ortaya attığı (Genç, 2007) zekâ kuramıyla da ilişkili görünmektedir. Çünkü çoklu zekâ kuramının öğrettikleri, bir yandan okul dışı eğitimin gerekçelerinden birini oluştururken, öte yandan da okul dışında yapılacak öğrenme-öğretme faaliyetlerinin başarısını etkileyecek değişkenlere gönderme yapmaktadır. Kurama göre, insanlar çeşitli zekâ alanlarının tümüne sahip olmalarına ve bir insanın her alanda zeki olabilmesinin birçok yolu bulunmasına (Akınoğlu, 2007) karşın; geleneksel eğitim genel olarak yalnızca mantıksal ve matematiksel zekâyı desteklemekte ve başka yollarla öğrenmeye daha uygun olan öğrenciler için potansiyeli sınırlandırıcı bir etki yapmaktadır. Eğitim beklentisi düşük memnuniyetsiz öğrenciler üreten (Higgins & Nicol, 2002) bu sınırlı yaklaşıma alternatif olarak Gardner, eğitimin bireyselleştirilmesi yoluyla sözel/dilsel zekânın dışına çıkılması gerektiğini öne sürmüştü ve görsel uzamsal ve doğa zekâsının önemine işaret etmiştir (Tokcan, 2015). Doğa zekâsına sahip olanların tarihsel müzelerle yapılan gezilere duyduğu ilgi ya da sosyal-kişiler arası zekâyı sahip olanların işbirliği ve iletişim becerilerine açıklığı (Akınoğlu, 2007) dikkate alınırsa, okul dışı eğitimin eğitimi bireyselleştirmek için ne denli önemli bir seçenek olduğu kolayca anlaşılabilir.

Geleneksel eğitimden uzaklaşmayı temsil eden ve okul dışı eğitime kuramsal temel oluşturan bir başka yaklaşım ise yapılandırmacılıktır. Bilindiği üzere geleneksel eğitimin en belirgin karakteri öğrencilere öğretmenin mutlak egemen ve öğrenmenin aktarmaya ve ders

kitabına dayalı olduğu, öğrencilerin sınıfta pasif biçimde kaldığı ve bilgilerin de ezberlenip tekrarlandığı (Tokcan, 2015) bir ortam sunmasıdır. Seyfried (2002) aşağıdaki sorunlar bağlamında, geleneksel okulun öğrenme önünde yapısal bir engel oluşturduğunu dile getirmektedir:

- Öğrencilerin kendi yarattığı gerçeklikleri farklı (genellikle de anonim) bir kişinin gerçekliği lehine terk etmeleri beklenmektedir.
- Gerçeklik olarak sunulanların genellikle öğrencinin bilişsel ya da duygusal dünyası ile hiçbir ilgisi yoktur.
- Dahası, öngörülen bağlanma gerçekliği birçok öğrenme durumunda soyutlama ya da indirgeme olarak sunulmaktadır.
- Bir öğrencinin farklı görüşleri varsa, bunları öğretmeni olumsuz etkilemekten kaçınacak şekilde sunması zordur.

Buna karşı, geleneksel okulun eleştirisi ve reddi olarak yapılandırmacı yaklaşım öğrenciler için ilgi çekici, yeni kavram ve bilgilerin önöğrenmeler üzerine kurulduğu, öğrenilenlerin mutlaka gerçek yaşantıya aktarıldığı, öğrencilerin üst farkındalıklarını geliştiren, grup etkileşimine açık ve herkesi kapsayacak bir eşitlik içeren (Alkan, 2015) bir öğrenme-öğretme ortamı önermektedir. Brooks'un "*Yapılandırmacılık insana bir şey öğretilmeyeceğini iddia etmez. Yapılandırmacılık birilerine nasıl öğretileceği konusunda yol gösterir.*" şeklinde tanımladığı üzere, yapılandırmacılık belirli aşamalardan oluşan bir yol göstericidir ve bu aşamalar şunlardır (Brooks ve Brooks, 1993'ten aktaran Alkan, 2015: s. 228):

1. Öğrencilere uygun problemler oluşturma.
2. Öğrenmeyi öncelikli kavramlar etrafında yapılandırma.
3. Öğrencilerin görüşlerini fark etme ve değerlendirme.
4. Öğrencinin varsayımlarına değinebilmek amacıyla öğretim sürecini düzenleme

5. Öğretme kapsamında öğrencilerin öğrenmelerini değerlendirme.

Bu aşamaların öğrenme-öğretme ortamında uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla, günümüzde öğrencileri odaklanmaya (engage), araştırmaya (explore), açıklamaya (explain), ayrıntılara inmeye (elabore) ve değerlendirmeye (evaluate) dayalı faaliyetlere yönelten (Altın ve Atçı, 2015) 5E, 7E ve benzeri modeller geliştirilmeye başlanmıştır. Ancak, bu tür modellerin okul ortamında etkin kılınmasında öğretmenin önemli bir değişken olduğu ve özellikle de öğrenci merkezli strateji ve yöntemlerin yaygınlaşmasında öğretmen niteliklerinin belirleyici olduğu açıktır.

Şimdi bu düşünsel ve kuramsal açıklamaların ışığında okul dışı eğitimin tanımları üzerinde duralım. İnsan ve toplum bilimleri, pozitif ve uygulamalı bilimlerden farklı olarak değişken ve amaçların büyük bir çeşitlilik göstermesi ve subjektif yargıların da belirleyici olması nedeniyle hemen her konuda bir tanım yelpazesi üretegelmiştir. Bu doğal olarak okul dışı eğitim kavramı için de böyledir. Ancak okul dışı eğitim kavramı açısından, yalnızca tanım çeşitliliği değil, kavramın hangi boyutunun ve hangi bağlamda kullanıp sorgulandığı da belirleyicidir. Örneğin:

- Okul dışı eğitim bir öğrenme-öğretme yöntemi olarak mı kabul edilmelidir yoksa öğretim materyali mi?
- İlişkilendirildiği sosyo-kültürel faktörler açısından toplumsal deneyim ya da doğa/insan ilişkilerine odaklı bir kavram mıdır yoksa çevrebilimsel bir kavram mı? (Shanely, 2006).
- Avrupa Outdoor Macera Eğitimi ve Deneyimsel Öğrenme Enstitüsü (The European Institute for Outdoor Adventure Education and Experiential Learning) tarafından yapılan tanımlarda vurgulandığı üzere bir tür açık hava etkinliği midir, kişisel ve sosyal gelişim mi yoksa yalnızca çevre eğitimi mi? (Szczepanski, 2009).

- Ya da okul dışı eğitimin klasik tanımlarından biri kabul edilen Donaldson ve Donaldson'un 1950'lerde yapmış oldukları tanıtımda yer alan "in, about ve for" sözcükleriyle dile getirilmiş okul dışında eğitim, okul dışı hakkında eğitim ve okul dışı için eğitim (Fägerstam, 2012; Priest, 1986; Rickinson et all, 2004; Shanely, 2006) boyutları mı? Sonuç olarak her bir boyut bizi tamamen farklı bir kavrama göndermektedir: (i) Okul dışında eğitim öğrenme-öğretmenin gerçekleştiği bir mekâna, (ii) Okul dışı hakkında eğitim bizatihi öğrenme konusunun kendisine ve (iii) Okul dışı için eğitim de öğrenme-öğretme faaliyetinin amacına.

Öncelikle, deneysel eğitim, çevre eğitimi, macera eğitimi, vahşi doğa eğitimi gibi farklı terimlerle anılmakla birlikte (Altın ve Demirtaş, 2015), okul dışı eğitim tanımlarının ortak paydalarının "maruz kalmaya, deneyimlemeye ve yaparak-yaşayarak ilkesine dayalı, öğretmen-öğrenci hiyerarşisini ortadan kaldıran, öğrenme alanını yaşamın kendisine taşıyan ve etkileşimli öğrenmeyi mümkün kılan bir öğretim yöntemi olarak ele alındığı görülmektedir (Fägerstam, 2012; Priest, 1986; Szczepanski, 2009; Şimşek ve Kaymakçı: 2015). Yöntemin kişisel, sosyal, eğitimsel, tedavi edici ve çevresel olmak üzere çok boyutlu hedefleri vardır ve bunlar literatürde genel olarak şöyle belirtilmiştir (Altın ve Demirtaş, 2015):

- Zihinsel, fiziksel ve duygusal tüm potansiyelini kullanmasına yardım etmek
- Sınıf dışındaki yapılandırıcı kaynakları programı zenginleştiren öğrenme uyarıcıları olarak kullanmak
- Çevresel farkındalığı geliştirmek
- Sınıf duvarları dışındaki özgüveni artırmak
- Boş zamanları değerlendirmek için bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırmak
- Grup yaşantıları yoluyla demokratik insan ilişkilerini geliştirmek
- Vatandaşlık bilinci kazandırmak
- Mesleki yeterlilikler kazandırmak

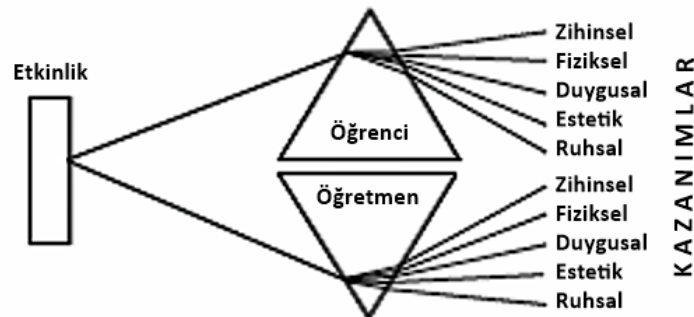
- Estetik gelişim için olumlu atmosfer yaratmak

Tanımlarda, öğrenme alanı ya da konu türü açısından bir sınırlandırma da görülmemektedir. Biyolojiden kimyaya, coğrafyadan jeolojiye, tarihten kültür ve sanata ve sosyal bilgiler ve vatandaşlıktan bilgisinden beden eğitimine öğrenme alan ve konularının her türünün okul dışı eğitim yöntemi ile işlenebileceği (Education Outside, 2005; Szczepanski, 2009; Üztemur, Dinç, Acun, 2018); ancak, yöntemin pratikte fen bilimleri ile ilgili konularda daha etkin ve düzenli kullanıldığı (Fägerstam, 2012; Üztemur, Dinç, Acun, 2018) belirtilmektedir. Nitekim öğrenme alanlarının çeşitliliğinin doğal sonucu olarak, literatürde okul dışı eğitim alanları da büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Örneğin okul bahçeleri, kentsel alanlar, müzeler, sanal müzeler, müze-kentler, savaş alanları, tarihsel şehitlik ve anıtlar, dinsel yapılar, eski konaklama yapıları, hamamlar, mezarlıklar, su kemerleri, kuleler, sanat galerileri, sergiler, coğrafi alanlar, yaban alanlar, resmi kurumlar, özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, kapalı çarşılar, semt pazarları, arkeolojik kazılar, atölyeler, hayvanat bahçeleri, çiftlikler, ya da millî parklar bu alanların başında gelmektedir (Avcı ve Öner, 2015; Education Outside, 2005; Fägerstam, 2012; Kabapınar, 2015; Rickinson et all, 2004; Shanely, 2006; Şimşek ve Kaymakçı: 2015; Üztemur, Dinç, Acun, 2018). Şu halde, okul dışı eğitim kavramının içerdiği “dış” sözcüğü, yararlanılan mekânın mutlaka dış mekân olmasını zorunlu kılmamakta, okulun dışında ve farklı kurum ve kuruluşlara ait pek çok iç mekân bir okul dışı eğitim alanı olarak işlev görebilmektedir.

Literatüre göre, bir öğrenme-öğretme etkinliğinin okul dışında olması, onun kavramsal olarak okul dışı eğitim sayılması için yeterli değildir. Okul dışındaki bir uygulamaya okul dışı eğitim denilebilmesi için, uygulamanın belirli asgari standart ve özellikler taşıması gerekmektedir. Bunlar maddeler halinde şöyle özetlenebilir (Higgins & Nicol, 2002; Kabapınar, 2015; Priest, 1986; Shanely, 2006; Şimşek ve Kaymakçı: 2015):

- Öğretim programının kazanımları doğrultusunda planlanmalıdır.

- Bir öğrenme-öğretme yöntemi olarak ve disiplinlerarası bir anlayışla ele alınıp tasarlanmalıdır.
- Tüm duyu organlarının kullanılmasını gerektirmelidir.
- Doğal kaynakları anlamayı, kullanmayı ve takdir etmeyi içermeli; insanlar ve doğal kaynaklar arasındaki ilişkilere değinmelidir.
- Etkinlik eğlenceli bir gün, rekreasyon ya da macera unsuruna indirgenmemeli; her aşaması planlanmalı ve değerlendirilmelidir.
- Çevreye saygı çerçevesinde gerçekleştirilmeli, belirli standartlara uygun hareket edilmelidir.
- Öğretmen-öğrenci arasında hiyerarşik ilişki olmaksızın gerçekleştirilmelidir.
- Deneyim kazandırma odaklı olmalı; deneyim doğrudan olmalı, öğretmen yalnızca rehberlik etmelidir. Higgins ve Nicol (2002), öğretmenin öğrenci ve etkinlik arasında bir tür filtre ya da buzlu cam olarak da rol üstlenebileceğini, ancak bunun deneyimden beklenen eğitsel değeri azalttığını, doğru olanın öğrencinin kendi kişisel deneyimini aracısız olarak kendisinin yaşaması olduğunu, ama en iyisinin öğretmenin de deneyime katılıp, deneyim yoluyla kazanılanların sonradan karşılaştırılması olacağını belirtmişler ve bunu da aşağıdaki gibi görselleştirmişlerdir (Higgins & Nicol, 2002: s. 11):

Belirli standart ve özellikler dikkate alınarak gerçekleştirilmiş okul dışı eğitim örnekleri ve bunlara ilişkin akademik çalışmalar, okul dışı eğitim yaklaşımının öğrenme-

öğretme sürecine birçok olumlu katkı sağladığını ortaya koymuştur. Okul dışı eğitim, bu tezin temel konusu olmadığı için, bunları genel bir liste olarak sunmakla yetineceğiz. Literatürün ışığında okul dışı eğitim (Altın ve Demirtaş, 2015; Dillon et al, 2006; Education Outside, 2005; Fägerstam, 2012; Knapp, 1986; Rickinson et al, 2004; Shanely, 2006; Uzun, 2007):

- Öğrencilerde karar verme ve işbirlikli çalışma becerileri ile özgüven artışı sağlar
- Okul ve toplum arasındaki ilişkileri güçlendirir, karşılıklı aidiyet ve sorumluluk duygularını geliştirir
- Öğrencilerin öğrenmekten aldıkları keyfi ve derse olan ilgi düzeylerini artırır
- Duyuşsal öğrenmeyi ve sosyal beceri edinimini destekler
- Bilişsel kazanımları artırır
- Deneysel ve sorgulamaya dayalı öğrenmeyi destekler
- Uzun yıllar boyunca anımsanacak izli öğrenmeye katkı sağlar
- Öğrencilere toplumsallık bilinci kazandırır
- Öğrencilerin soyut kavramları daha iyi anlamalarına yardımcı olur
- Öğretim programını zenginleştirir
- Öğrencileri bilgi tüketiciliği yerine bilgi üreticiliğine teşvik eder, demokratik süreçlere katılmaları için bilgi ve deneyim kazandırır
- Öğrencilere çevre bilinci kazandırır; çevreye ilişkin değer ve yargılarını olumlu yönde etkiler
- Öğrencilere doğa, toplum, doğa-toplum etkileşimi, kendileri, başkaları ve yeni beceriler olmak üzere çok yönlü öğrenme fırsatları sunar
- Öğrencilerin ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel gelişimlerine destek olur

Ancak, öğrenme süreci üzerindeki tüm bu olası katkılarına rağmen, okul dışı eğitimden etkin ve düzenli yararlanmanın önünde yine de bazı engellerin olduğu ve bunların da özellikle öğretmenler için bir endişe kaynağı oluşturduğu belirtilmektedir. En yaygın dile

getirilen engeller arasında şunları saymak mümkün görünüyor (Dillon et all, 2006; Fägerstam, 2012):

- Zaman, kaynak ve destek eksiklikleri
- Öğretim programlarının bu tür uygulamalar için yeterince esnek olmaması
- Etkinliği etkileyen disiplin sorunları
- Güvenlik sorunları
- Başta maliyet olmak üzere, birçok engel nedeniyle uzun süreli etkinlikler yapılamaması; gününbirlik ya da birkaç saatlik ziyaretlerin ise beklenen yararı sağlamaması
- Yaş, önöğrenme, çeşitli korku ve fobiler, öğrenme stilleri, fiziksel engellilik, kültürel algılar, kimlik algıları ve ortam gibi etmenlerin etkinliğin başarısı üzerinde belirleyici olması

2.2. Bir Okul Dışı Eğitim Alanı Olarak Tarihsel Çevre

İnsan ve diğer tüm canlı varlıklar ile birlikte doğanın ve doğadaki insan yapısı öğelerin bütününe kapsayan çevre, gerek nitel gerekse de fiziksel açıdan çok boyutlu bir olgudur (Şenşekerci ve Şenyurt, 2013). Bu boyutlardan, özellikle de yapay ve fiziksel çevreyi temsil eden (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005; Kyvig ve Marty, 2000/1996) ve diğer boyutlarla yoğun bir etkileşim içinde olan tarihsel çevre fiziksel, arkeolojik ve sanatsal değerler ile o çevrenin kullanıcılarını içeren toplumsal değerlerin bütünlüğü sonucunda oluşmuştur (Öner, 2015). Dünün toplumları (öğrenilen) ile modern toplum (öğrenen) arasında bağ kuran (Westergren, 2009; Yeşilbursa, 2008) tarihsel çevre “doğal olarak kalmış yerler, müzeler ve müzeleştirilmiş yerler” şeklinde karşımıza çıkabilir. Doğal olarak kalmış yerler daha ziyade antik kentler, öğren yerleri ve tarihsel yapılar iken (Öner, 2015), müzeler ise bilim ve teknoloji müzeleri, sanat müzeleri, tarih müzeleri ve doğa müzeleri (Demircioğlu, 2005) kategorileriyle ziyarete

açılmış özel koruma ve sergileme alanlarıdır. Müzeleştirilmiş yerlerden kasıt ise tarihsel bir yaşanmışlığın olduğu ya da coğrafi bir oluşumun gerçekleştiği ve genelde açık hava müzesi şeklinde ziyarete açılmış olan alanlardır (Öner, 2015). Bir tarihsel çevre olarak Göreme Açık Hava Müzesi, taşıdığı hem kültürel hem de jeolojik miras olma niteliğiyle önemli bir müzeleştirilmiş yer örneğidir (Öner, 2015). Yine Perge, Efes, Hattuşaş, Termessos ve Myra Antik kentleri, İstanbul Tarihi Yarımadası, Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı, Kula Jeoparkı ve tabiat parkı özelliği gösteren Bolu-Hoçaş Köyü gibi birçok açık hava müzesi “müzeleştirilmiş yer” kategorisinde yer alan tarihsel çevre örnekleridir (Öner, 2015).

Tüm bu özellikleriyle tarihsel çevre gerek tarihçiler gerekse de tarih öğrenenler için temel bir tarihsel kaynak niteliğindedir. Bilindiği gibi tarih bilimi yayımlanmış ya da yayımlanmamış belgelerin yanı sıra maddi izlerden de yararlanmaktadır ki kavramsal nitelikteki belgesel kaynaklar daha ziyade profesyonel tarihçilere hizmet ederken, algısal nitelikteki maddi izler amatör tarihçiler ve öğrenciler için de öğretici ve güdüleyici kaynaklar olarak işlev görebilmektedir. Kaldı ki tarihsel çevre yalnızca maddi izler değil mezar taşları, yazıtlar, anıtlar ve duvarlar üzerine yazılmış yazılar aracılığıyla belgesel bilgi de barındırma potansiyeline sahiptir (Kyvig ve Marty, 2000/1996). Kyvig ve Marty (2000/1996) tarihin bıraktığı izleri şöyle sınıflandırmaktadır:

- *Maddi olmayan izler:* Duyularımızdan çok aklımızla algıladığımız “kurumlar, gelenekler, görenekler, inançlar, ilkeler, batıl inançlar, efsaneler ve dil” gibi soyut izlerdir. Buna göre, aslında geçmişin kendisi de bizatihi maddi olmayan bir izdir.
- *Maddi izler:* Yapılar, bina süslemeleri, aletler, makineler, araçlar, sanat nesnelere, iletişim araçları, eğlence amaçlı nesnelere (oyuncak, spor, kumar), toplumsal nesnelere (kurumsal ve örgütsel faaliyetler için üretilmiş nesnelere), giysiler, paketler, kaplar ve mobilyalar gibi insan yapımı tüm nesne ve eşyalardır. Kendileri olay niteliği taşıyan faaliyetler dizisinin bir araya gelmiş biçimleridir. Antika eşyalar gibi

halen kullanılıyor ve üzerlerinde barındırdıkları yazılı ya da görsel bilgiler aracılığıyla yazılı ya da temsili izlere evsahipliği yapıyor olabilirler. Çok küçük formda olabilecekleri gibi (örneğin bir mücevher), çok büyük formlarda (örneğin binalar ve araziler) olmaları da mümkündür.

- *Yazılı izler:* Mektuplar, günlükler, dergiler, yazmalar, gazeteler, kitaplar, broşürler, göçmenlik evrakları, doğum ve ölüm belgeleri, karneler, iş ve finans formları gibi belgelerdir. Bunlar bazen mezar taşı, mücevher ve giysi gibi maddi izlerin bir parçası da olabilirler.
- *Temsili izler:* Kendisi duyularla algılanan ancak kendisinden başka şeyleri yansıtan maddi varlıklar bu kategoriye girer. Örneğin fotoğraflar böyledir. Duyusal ve maddidirler, ancak asıl içerikleri temsil ettikleri görselliktir. Baladlar, halk şarkıları ve halk masalları da duyusal ve maddidir, ancak içerikleri temsilidir ve çeşitli bilgi, düşünce ve duygular içerir.

Tüm bu izler gerek akademik literatürde gerekse de konuyla ilgili mevzuatta taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları olarak da sınıflandırılmaktadır. Bunlardan taşınabilir nitelikte olanlar müzelerde ya da özel düzenlenmiş ve güvenliği sağlanmış açık alanlarda sergilenirken; taşınmaz nitelikte olanlar ise geçmişte var edildikleri yerde koruma altına alınmaktadır. Bunların yanı sıra, örneğin Safranbolu, Şirince ve Bodrum gibi aktif yerleşime izin verilen ancak tarihsel ve kültürel dokunun korunması amacıyla restorasyon ve iyileştirme çalışmalarının dışındaki her türlü imar işlerinin yasaklanması yoluyla buldukları yerlerde doğal müzelere dönüştürülen tarihsel izler de tarihsel çevre kapsamına girmektedir (Hacısalıhoğlu, 2013).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa göre tarihsel çevre mekân olarak “yer üstünde, yer altında ya da su altında bulunan değerler” olarak belirtilmekte ve statüsüne, özelliklerine ve kullanım durumlarına göre sit, koruma alanı, ören yeri gibi alt

kategoriye ayrılmaktadır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Madde 3). Nitekim yalnızca mevzuatta değil, akademik literatürde de tarihsel çevre kavramı ile öncelikle kentsel sit alanları ve yanı sıra doğal, tarihsel, arkeolojik ve paleolojik sitlerin ifade edildiği anlaşılmaktadır (Albayrak, 2004; Sarı, 2007). Konuya ilişkin terminolojinin netleşmesi açısından, burada, tarih öğretiminde materyal ve öğrenme ortamı olarak kullanılabilen tarihsel çevre kategorilerinin tanımlarına ayrı ayrı yer vermekte yarar var:

- *Kültür varlıkları*: “Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Madde 3/1). “Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve isihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, suyolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgâhlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliye, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindedir” (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2018: Madde 6).

- *Sit*: “Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.” (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2018: Madde 3/3).
- *Ören yeri*: “Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır.” (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2018: Madde 3/7).

Bu tanımlar, UNESCO’nun 26-30 Kasım 1976’da Nairobi’de düzenlenen 19. Genel Konferans’ta almış olduğu “Tarihsel Alanların Korunmaları ve Çağdaş Rollerine İlişkin Tavsiye” kararlarında yapılmış tarihsel çevre tanımıyla da uyumludur. Bu tavsiye kararları çerçevesinde UNESCO, tarihsel çevreyi “bağıntıları ve değerleri arkeolojik, mimari, tarih öncesi, tarihsel, estetik ya da sosyokültürel açıdan tanınmış; arkeolojik ve paleontolojik alanlar da dâhil olmak üzere kentsel ya da kırsal bir ortamda insan yerleşimlerini oluşturan herhangi bir bina, yapı ve açık alan topluluğu” olarak tanımlamış ve örnek olarak da tarih öncesi yerler, tarihi kentler, eski kent mahalleleri, köyler ve mezraların yanı sıra homojen anıtsal gruplar’ı vermiştir (19C/Resolution 4.126, 1977).

Bu tanımlara göre tarihsel çevrenin belirgin özellikleri şöyle özetlenebilir (Albayrak, 2004; Avcı ve Öner, 2015; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015; Güven, Gazel, Sever, 2004; Kırıkçı & Yılmaz, 2017; Özteke, 2004; Yeşilbursa, 2008):

- Geçmişte yaşamış insanlar tarafından tasarlanıp üretilmiştir

- Taşınabilir, taşınamaz, somut ve soyut unsurlardan oluşur
- Geçmişteki kültür ve uygarlıklara ışık tutar ve geçmişin ayrıntılarına ulaşmamıza yardımcı olacak soyut ya da somut iz ve ipuçları barındırır
- Geçmişteki insanlar tarafından kullanılmış açık ya da kapalı yaşam alanlarıdır
- Geçmişteki insanların günlük yaşamdaki işlem ve eylemlerinde yararlandıkları nesnelere kapsar
- Geçmişteki kültür ve uygarlıklar arasında ilişki ve etkileşim sağlayan ulaşım yolları, ulaşım araçları ve iletişim araçlarını kapsar
- Yaşamı sürdürmeye temel oluşturan ekonomik ve ticarî faaliyetleri yansıtır
- Geçmişteki yönetim yapılarının halka hizmet verdikleri birimler ya da hizmet araçlarını kapsar
- Geçmişte gerçekleşmiş savaşların ya da barışçıl çözümlerin kanıtlarını ve / ya da ipuçlarını kapsar

Bu özellikleriyle tarihsel çevre, ona farklı nedenlerle ilgi duyan kişi ve kurumlar için çok yönlü işlev görürler:

- 1) Tarih araştırmacıları için kim olduğumuza dair hikâyeler yüklü kolektif bir hafıza, özgün bilgiler barındıran tarihsel belge ya da entelektüel bir giriş kapısı ve niteliğindedirler (Albayrak, 2004; Boland, 2002; Kırıkçı & Yılmaz, 2017; The Historic Environment..., 2001).
- 2) Gerek, özellikle de 1950'lerden sonra değişmeye başlayan tarih yazıcılığı ve tarih felsefesi bağlamında giderek önem kazanan mikro tarih ve yerel tarih araştırmaları gerekse de sanat tarihi araştırmaları için temel kaynak işlevi görürler (Dinç, Erdil, ve Keçe, 2011).
- 3) Kültür tarihçileri ve antropologlar için, belirli bir dönemde varolmuş bir kültürün ideallerini ve sembollerini temsil ederler (Yeşilbursa ve Barton, 2011).

- 4) Eğitim programcıları için coğrafya ile tarih (mekân ve zaman) arasında bir bağ kurulmasına yardımcı olurlar (Patrick, 1993'den aktaran: Yeşilbursa, 2008).

Tüm bu işlevleriyle geçmişte yaşamışların, yaşanmışlıkların, yaşananların ve halen yaşamakta olanların (Avcı ve Öner, 2015) maddi ve manevi açıdan en yakın tanıdığı olan tarihsel çevre bir yandan çevre hukukunun, diğer yandan da hem çevre bilimi hem de çevre eğitiminin konusu olarak çok boyutlu bir içerik taşımaktadır (Şenşekerci ve Şenyurt, 2013). Bu çok boyutluluğun sonucu olarak da tarihsel çevrede gerçekleştirilecek öğretim faaliyetleri, yalnızca tarihin öğrenilmesi açısından değil, birbiriyle iç içe geçmiş beş değişken açısından da önemli ve gerekli görülmektedir (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005):

- Tarihi çevre ve koruma bilincinin oluşturulması
- Halkın katılımının sağlanması
- Küreselleşme olgusu
- Anadolu'nun jeopolitik konumu
- Kalkınma politikaları ve ülkemizin kültür turizmi potansiyeli

2.3. Tarihsel Çevrede Eğitim

Çalışmanın önceki bölümlerinde, okul dışı eğitimi bir öğretim yöntemi olarak tanımlamış ve öğrenme kuramları açısından çoklu zekâ ve yapılandırmacılık kuramları ile ilişkilendirmiştik. Okul pratiği ve eğitim durumları açısından ele alındığında, okul dışı eğitim uygulamaları öğrenme ilkeleri bakımından “yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesi”, öğretim yöntemi bakımından ise “alan gezisi yöntemi” ile ilişkilidir. Başka deyişle, çoklu zekâ ve yapılandırmacılık kuramları tarihsel çevrede eğitimin nedenselliğini, anlamını ve önemini ortaya koyarak, öğretmenlerin bu yöntemden yararlanma tercihlerini belirlerken; öğrenme ilkeleri ve öğretim yöntemleri ise, uygulamaların nasıl yapılması gerektiği konusundaki ayrıntıları belirlemektedir. Buna göre, tarihsel çevrede eğitim uygulaması yapacak öğretmenlerin planlamadan uygulamaya kadar her aşamada yaparak ve yaşayarak öğrenme

ilkesi ve alan gezisi yönteminin kılavuz ilkelerini ve sınırlılıklarını dikkate almaları gerekecektir.

Bilindiği gibi yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesinin temel hareket noktası, duyu organlarının öğrenme sürecine katılımının öğrenmenin kolaylaşmasına ve öğrenmedeki kalıcılığa olumlu etkisidir (Aşılıoğlu, 2007). Öğrencinin öğrenme kazanımlarını kolayca elde etmesi ve etkin bir hafıza ile gerektiğinde gerçek yaşama transfer edebilmesi ise genel olarak başarıya duygusuna dayalı bir doyumunu beslemekte, kendine güveni artırmakta, üretici bir kişilik ve bilimsel tutumların inşasına yardımcı olmakta ve sorumluluk, girişimcilik ve bağımsızlık gibi bazı ahlakî erdemleri geliştirmektedir (Aşılıoğlu, 2007; Yıldızlar, 2009). Alan gezileri ise bir öğretim yöntemi olarak, yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesinin işe koşulmasını olanaklı kılan en uygun yöntemlerden biridir. Başlıca amaçları öğrencileri güdülemek, okul öğrenmeleri ile gerçek yaşam arasında bağ kurmak, gerekli bilgileri asıl kaynağından elde etmek ve öğrenci merkezli diğer yöntemlere temel oluşturmak olan (Demirel, 2015; Ocak, 2008; Kesici Elitok, 2015; Savaş, 2007) alan gezileri, gerçekleştirilen planlı ziyaretler boyunca büyük ölçüde gözleme dayalı etkinlikler üzerine kurulduğundan gözlem gezisi adıyla da anılmaktadır (Ocak, 2008). Bir ünite ya da konunun başlangıç ya da değerlendirme bölümlerinde uygulanabileceği gibi, konunun tamamının işlendiği bir yöntem olarak da kullanılabilir (Yıldızlar, 2009).

İyi planlanmış, özenle organize edilmiş ve amacına sadık kalınarak uygulanmış alan gezileri genel olarak şu yararları sağlayabilir (Akhan ve Demirezen, 2015; Kesici Elitok, 2015; Küçükahmet, 1997; Ocak, 2008; Savaş, 2007; Yıldızlar, 2009):

- Konuları daha ilgi çekici kılar ve öğrencilerin kolay güdülenmelerine yardımcı olur.
- Öğrencilerin daha çok duyu organını işe koşarak kalıcı öğrenmeler elde etmelerini sağlar.
- Öğrencilerin gerçek yaşam koşul ve durumlarını gözlemlenmelerini sağlar.

- Öğrencilerde düşünme ve bilimsel süreç becerilerinin gelişmesine katkı sağlar.
- Öğrenilenlerin farklı düzeylerde değerlendirilmesine olanak tanır.
- Farklı yöntem ve etkinliklere temel oluşturur.
- İşbirlikli çalışma becerilerini geliştirir, sosyalleşmeye katkı sağlar.
- Okul-çevre ilişkisinin gelişmesine katkı sağlar.

Ancak, beklenen bu eğitsel yararların elde edilebilmesi için, alan gezilerinin uygulanmasında öğretmenlerin aşağıdaki uygulama ilke ve kurallarını göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (Demirel, 2015; Kesici Elitok, 2015; Küçükahmet, 1997; Nas, 2006; Ocak, 2008; Sönmez, 2011; Yıldızlar, 2009):

- Öğretmen alan gezileri konusundaki mevzuatı ve idarî süreçleri iyi bilmelidir.
- Öğretmen alan gezisi yöntemini kuramsal ve pratik olarak iyi bilmelidir.
- Yöntem ünite ya da konuların her aşamasında uygulanabilmekle birlikte, üniteler öğrenildikten sonra değerlendirme basamağında uygulanmalarının daha verimli olduğu dikkate alınmalıdır.
- Öğretmen, öğrenme kazanımlarıyla ilişkili olmayı ölçüt olarak gidilecek yeri doğru seçmeli, gidilecek yeri önceden çok boyutlu olarak araştırmalı, gerekiyorsa bireysel ziyaret gerçekleştirerek yerinde incelemeler yapmalıdır.
- Gezi başlangıcından bitimine ayrıntılı olarak planlanmalı ve planlama sürecinin birçok safhası öğrencilerle birlikte yapılmalıdır.
- Yapılan planlama çerçevesinde öğrenci velileri, okul yönetimi, diğer ilgili idarî birimler ve gidilecek kurum ve kuruluşlardan gerekli yasal izinler alınmalıdır.
- Öğretmen geziyi tek başına gerçekleştirmemeli; meslektaşlarının ve gönüllü velilerin katılımını sağlayarak ekip halinde çalışmalıdır.

- Gezi öncesinde, gezilecek yer ile ilgili ön bilgilendirme, kavram öğretimi ve güdüleme amacına dayalı bir ders mutlaka yapılmalı; bu ders çerçevesinde gezide uyulacak kurallar hakkında da eşgüdüm ve uzlaşma sağlanmalıdır.
- Gezi günü yaklaşırken, öğrencilerin yanlarında bulundurmaları uygun görülen yedek giysi, yiyecek, içecek ve kırtasiye materyalleri ayrıntılı olarak belirlenip öğrenci ve veliler ile paylaşılır.
- Geziler, sınıf kalabalık ise, öğrenci mevcudu yaklaşık 5'er kişilik kümelere bölünerek her kümenin başına bir sorumlu öğretmen ya da veli görevlendirilir.
- Gezi, öğrencilerin pasif olduğu gelişigüzel seyirlik bir ziyarete indirgenmemeli; her öğrenci ya da her kümenin önceden hazırlanmış belirli sorulara yanıt aradıkları ve topladıkları verileri kayıt altına aldıkları etkin gözleme dayalı bir deneyim olarak uygulanmalıdır.
- Alan gezileri, tamamladıktan sonra mutlaka raporlaştırılmalı ve hazırlanan raporlar gerek okul yönetimi gerekse ziyaret edilen kurum ve kuruluşlar ile paylaşılmalıdır.
- Başta ziyaret edilen kurum ya da kuruluş olmak üzere, gezide emeği geçen ve katkıda bulunanlara teşekkür yazısı yazılmalıdır.
- Öğrencilere gezinin genel bir değerlendirmesi yaptırılmalı, elde ettikleri veriler sınıflandırılıp yorumlanmalı, verilerin daha iyi anlaşılması ve karşılıklı paylaşılmasına dayalı sınıf içi etkinlikler yapılmalı ve elde edilenler mutlaka sergilenip paylaşılmalıdır.

Eğitsel yararlarının çokluğuna rağmen, alan gezisi gerek uygulanmalarındaki çeşitli çevresel güçlükler gerekse de yukarıdaki uygulama ilke ve kurallarının kısmen göz ardı edilebilmesi nedeniyle birçok sınırlılık da içermekte ve nitekim bu nedenlerle de sık uygulanmayan yöntemler arasında yer almaktadır. Bu sınırlılıkların başında şunlar yer almaktadır (Kesici Elitok, 2015; Küçükahmet, 1997; Nas, 2006; Savaş, 2007; Yıldızlar, 2009):

- Yakın çevrede öğrenme kazanımlarına uygun yerler olmayabilir.
- Öğrenme kazanımlarına uygun yerler olsa bile doğru yer seçebilmek ya da seçilmiş bir yerin ziyarete uygunluğu her zaman mümkün olmayabilir.
- Alan gezisi yönteminin planlama, organizasyon ve yasal izin süreçleri çok zaman alır.
- Parasal maliyeti yüksek bir öğretim yöntemidir. Dolayısıyla kurumsal ya da yerel inisiyatiflere dayalı bir mali destek söz konusu değilse, öğrenci velilerine fatura edilecek mali bir yük oluşturur.
- Kalabalık arttıkça disiplin sorunları yaşanabilir ve istenmeyen olumsuzluk ve durumlara açık bir yöntemdir.
- İyi planlanmamışsa ve başta öğretmen olmak üzere uygulayıcılar öğrenme kazanımları ve ziyaret yeri arasındaki pedagojik ve kavramsal ilişkiyi doğru anlamamışlarsa, faaliyet verimsiz geçerek israfı yol açabilir.

Bir okul dışı eğitim uygulaması olarak tarihsel çevrede öğretim de öğretim programının uygulanmasına yönelik bir alan gezisi yöntemidir ve genel olarak okul dışındaki tarihsel yapılar, antik kentler ve müzelere odaklıdır (Avcı ve Öner, 2015; Westergren, 2019). Tarihsel çevrede öğretimin temel unsuru öğretimin gerçekleştiği “yer” olduğu için, yer temelli eğitimi açıklarken dile getirilen “öğrencileri gerçek yaşama bağlayan uygulamalı ve deneyimsel pedagoji” ve “yeni bir yerelleşme hareketinin parçası” gibi tanımlar ya da “aktif vatandaşlık becerileri, çevre eğitimi, çokkültürlü yaklaşım, sorgulama temelli öğrenme, toplum temelli öğrenme, çok disiplinli yaklaşım, öğrenci merkezlik, rehber ve kolaylaştırıcı öğretmen ve toplumla bütünleşmiş okullar” gibi bileşenler (Üztemur, Dinç, Acun, 2018) kuşkusuz tarihsel çevrede öğretim için de geçerlidir.

Literatüre dayanarak, tarihsel çevrede öğretimin gerek dünya genelinde gerekse de ülkemizde Donaldson ve Donaldson’un 1958’de yapmış oldukları tanımda (aktaran Priest,

1986; Rickinson et all, 2004) yer alan ve “in, about ve for - outdoor” sözcükleriyle dile getirilen üç boyutluluğa uygun bir anlayış içinde ele alındığı söylenebilir. Şöyle ki:

- *Okul dışında* (in outdoor) eğitim kavramı ile ifade edilen şey öğrenme-öğretme etkinliklerinin gerçekleştirileceği yerdir. Dersin sınıf ortamı yerine okul dışında bir yerde işlenmesinin temel gerekçesi ise öğrencilerin konuyu ilk elden deneyimlemelerini, konuyla doğrudan temas etmelerini ve öğrenmeye katılanların birbirleriyle etkileşim içinde öğrenmelerini sağlamaktır (Ford, 1986). Şu halde, *in* sözcüğünün temel anlamı gidilen yerin öğrenme alanı, konusu ve kazanımları hakkında sunduğu deneyim fırsatlarıdır. Konu tarihsel çevre olduğunda, gidilen yerin öğrenme alanı, konusu ve kazanımları hakkındaki içeriği öncelikle tarih bilgisi olduğu için, tarihsel çevrede öğretimin birinci boyutu tarih öğretimindeki kullanımınıdır.
- *Okul dışı hakkında* (about outdoor) eğitim kavramı ile ifade edilen şey öğrenme-öğretme etkinliklerinin gerçekleştirileceği yerin öğrenme alanı, konusu ve kazanımları ile sınırlı olmadığı, bunu aşan çok boyutlu bir anlamı olduğu ve biyolojik, fiziksel, toplumsal ve kültürel yönleri bulunduğu (Ford, 1986). Bu anlam fen bilimleri açısından insan ve doğal kaynaklar arasındaki ilişki olabileceği gibi, sosyal bilimler açısından doğayı etkileyen toplumsal hareketler ve tarihsel gelişmeler olabilir (Ford, 1986). Konu tarihsel çevre olduğunda, gidilen yerin tarih öğretimine temel oluşturacak bilgiler barındırmasının dışındaki başlıca anlamı, bu mekânın kolektif kimlik ve belleği, ortak değerleri, yaşanmakta olan kültürün kodlarını taşıyan bir ortak miras olmasıdır. Dolayısıyla tarihsel çevrede eğitimin ikincil boyutu kültürel miras eğitimindeki kullanımınıdır.
- *Okul dışı için* (for outdoor) eğitim kavramı ile ifade edilen şey ise öğrenme-öğretme etkinliklerinin gerçekleştirileceği yer adına kazanmamız gereken duyuşsal

kazanımlar ve olumlu tutumlardır. Bunlar insanın, içinde bulunduğu doğal çevreye, doğa estetiğine ve kültürel mirasa saygı duyması (Ford, 1986) bağlamında kazanımlardır ki genelde çevrenin, özelde ise yapay çevrenin bir parçası olarak tarihsel çevrenin korunmasına yönelik amaçları temsil eder. Şu halde tarihsel çevrede öğretimin üçüncü boyutu tarihsel çevreyi koruma, geliştirme ve bu konuda sorumluluk alma bilinci ile ilgilidir.

Özetle, *in*, *about* ve *for* kategorileri öğrenmenin nerede gerçekleşeceği, neyin öğretileceği ve etkinliğinin amacının ne olacağı hakkında bir tanımlamadır (Altın ve Demirtaş, 2015). Tarihsel çevrede öğretimin yer boyutu (*in*) bizi tarih öğretimine götürürken; neyin (*about*) hangi amaçla (*for*) öğretileceği boyutları ise kültürel miras eğitimi ve tarihsel çevreyi koruma bilinci konularına götürmektedir. Tarihsel çevrede eğitim kavramını ve buna ilişkin çalışmaları, şimdi bu tanımın sunduğu perspektif ışığında incelemeye çalışalım:

2.3.1. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde kullanılması. Tarihsel çevre yalnızca tarih ve tarih öğretimi değil ekonomiden coğrafyaya, estetik ve tasarımdan bilim ve teknolojiye bir çok konuyla ilişkili değerli bir bilgi kaynağıdır (Çulha Özbaş, 2015; The Historic Environment..., 2001). Her şeyden önce tarihe tanıklık etmiş somut, gerçek ve okunabilir tarihsel bir belgedir ve ziyaretçilerin geçmişi dokunup görmelerine ve duyumsamalarına fırsat verir (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009; Yeşilbursa, 2008). Her bir tarihsel çevre unsuru geçmişteki yaşam, üretim ve arazi kullanma biçimlerinin kaydı niteliğindedir ve içlerinde kaydın yapıldığı döneme ait eşsiz bilgiler, düşünceler, gelenekler, tartışmalar, hikâyeler, kanıtlar ve tüm bu verilere erişmemizi sağlayan duygusal bağlantılar ve zihinsel geçit noktaları barındırırlar (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009; Patrick, 1993; Yeşilbursa, 2008; Yeşilbursa ve Barton, 2011). Üstelik, geçmiş hakkında kaleme alınmış ikincil literatürden daha güvenilirlerdir (Horton, 2000). Bu bağlamda, bir tarihsel çevre ayrıntılı incelendiğinde, yalnızca bir yer değil, o yerde var olmuş insan-mekân ilişkileri

ve bu ilişkiden doğmuş değerler, idealler ve felsefe de görülebilir (Yeşilbursa ve Barton, 2011). Tarihsel çevre, bu özellikleriyle Sosyal Bilgiler dersinin özellikle de tarihsel ve coğrafi konularında geniş bir yer edinmeye son derece uygundur (Patrick, 1993). Kaldı ki yapılandırmacı yaklaşımın öğrencilerin bir tarihçi perspektifi, tarih bilimi metodolojisi, tarihsel gerçekliği yorumlama becerileri ve nihayet tarih yapma yeterliliği kazanmasını amaçlaması (Castle, 2002) da tarihsel çevreyi yapılandırmacı öğrenme-öğretme etkinlikleri bakımından vazgeçilmez kılmaktadır. Çünkü tarihsel çevrenin kendinde içkin özelliklerinin, tarih öğretimine bir sınıf ortamının yeterince sağlayamayacağı bir dizi özel katkı sağlaması olasıdır.

Bu katkı ve yararlar arasında şunlar sayılabilir (Akçalı, 2015; Avcı ve Öner, 2015; Çulha Özbaş, 2015; Demircioğlu, 2005; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015; Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009; Güven, Gazel, Sever, 2004; Horton, 2000; Kırıkçı ve Yılmaz, 2017; Safran, 2006; Westergren, 2019; Yeşilbursa, 2008; Yeşilbursa, 2015; Yeşilbursa ve Barton, 2011):
Tarih eğitiminde tarihsel çevre;

- Geçmiş günümüze getirirerek tarihi gerçek kılar, böylece ilgi ve merakı canlandırıp güdüler ve öğrenmeyi teşvik eder.
- Geçmiş, bugün ve gelecek arasında empatik bağlantı kurulmasına yardımcı olur.
- Yazılı öğretim materyallerini tamamlayarak öğretimi zenginleştirir, öğrenmeyi keyifli kılar.
- Tüm duyu organlarının kullanılmasını sağlar; yaparak, yaşayarak ve deneyimleyerek öğrenme etkinlikleri için uygun ortam ve koşullar sunar.
- Farklı zekâ türlerinin özellikle görsel, sözel, matematiksel ve doğa zekâsının kullanılmasını sağlar.
- Öğrencilerin imgelem yetisini harekete geçirir ve geliştirir.

- Tarihsel düşünme becerilerinin gelişimini destekler, tarihsel kavram ve terimlerin öğretimini kolaylaştırır.
- Disiplinler arası ve çok perspektifli bakış açısı kazandırır.
- Zaman içindeki değişim ve sürekliliğin, benzerlik ve farklılıkların algılanıp kavranmasına yardımcı olur.
- Öğrencilerde gözlem yapma, veri toplama, benzetme ve karşılaştırma, analiz ve sentez yapma, haritalarla çalışma, kanıtları değerlendirme, hipotez kurma ve sonuca varma gibi becerilerin gelişimini destekler.
- Konuyu yaşamla ilişkilendirerek öğrenilenlerin kalıcı olmasına ve daha uzun süre anımsanmalarına yardımcı olur.
- Bilişsel öğrenmenin yanı sıra duyuşsal öğrenme de sağlar; tarihsel çevreyi koruma bilincini, aidiyet duygusunu, toplumsal sorumluluk anlayışını ve toplumsal katılma becerilerini geliştirir.
- Öğretmenlerin mesleki olarak gelişmesine yardımcı olur.

Beklenen bu yararların gerçekleşebilmesi için, öğretmenlerin alan gezisi yönteminin uygulanmasında izlenmesi gereken temel ilke ve kuralları tarihsel çevre gezilerinde de işe koşmaları beklenir. Başka deyişle, bir dersin tarihsel çevrede işlenmesinin olumlu eğitsel sonuçlar doğurması, öğretmenlerin ziyaret öncesi, ziyaret sırası ve ziyaret sonrasına yönelik kayda değer bir planlanma çalışması yapmalarına ve alan gezisi yöntemi için sınırlılık oluşturan durum ve koşulları iyi hesaplamalarına bağlıdır. Ayrıntılı basamak ve örnekleri, öğretmenler için hazırladığımız Uygulama Kılavuzunda yer alan bu çalışmalar ana hatlarıyla şunlardır:

- *Ziyaret Öncesi:* Kyvig ve Marty (2000/1996), Thoreau'nun "*Gördüğünüzden fazlasını söyleyemezsiniz*" sözüne göndermek yaparak, etrafımızdaki tarihsel izlerin görülebilmesi için iz toplama (algılama) gücü kullanılarak aranmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Buna göre, tarih eğitiminde tarihsel çevreden yararlanmak isteyen

bir öğretmen, öncelikle okul çevresindeki tarihsel izlere karşı duyarlılık ve farkındalık kazanmış ve doğru seçimlerde bulunabilmek için bu izler konusunda bilişsel olarak donanmış olmalıdır. Çünkü alan gezisinde başarılı bir çalışma her şeyden önce doğru ve uygun bir ziyaret noktasının belirlenmiş olmasını gerektirir. Kyvig ve Marty'nin (2000/1996), odaklanma ve olasılık araştırması adını verdiği bu aşamada, tarihsel izler olaylar ile ilişkileri, kanıtları, tanımları, özgünlükleri, potansiyel yararları, bağlamları ve içerdikleri olasılıklar çerçevesinde okunup değerlendirilmelidir. Özetle, tarihsel çevrede birincil adım konuya ve öğrenme kazanımlarına uygun doğru yer seçimi ve seçilen yer hakkında yeterli bilgi toplanmasıdır (Köstüklü, 2003; Safran, 2006). Diğer çalışmalar ise alan gezisi yönteminin temelini oluşturan öntest uygulamaları, kavram yanılgılarının ve kavram karmaşalarının saptanıp düzeltilmesi, öntest sonuçlarına bağlı olarak önöğrenme sağlama, güdüleme, kaynak temini, yasal izinlerin alınması, organizasyon yapılması, görevlilerin belirlenmesi gibi standart ayrıntılardır.

- *Ziyaret Sırası:* Çoklu zekâ ve yapılandırıcılık kuramlarının ve yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesinin doğurgusu olarak alan gezileri, öğrencilerin edilgen izleyiciler değil, etkin gözlemciler olmalarını gerektirir. Dolayısıyla öğretmenin, öğrencilerini bireysel ya da kümeler halinde küçük çalışma gruplarına bölerek her birine saha görevlendirmesi yapmaları gerekmektedir. Öğrenciler, ziyaret alanı çerçevesinde gözleyen, nesnelere tanımayla ve anlamaya yönelik sorular soran, yanıtları not alan, çizim yapan, fotoğraf çeken, ölçüm yapan, haritalar kullanan, belirli çalışma kâğıtları ve formlarını dolduran (Çulha Özbaş, 2015; Köstüklü, 2003; Safran, 2006) araştırmacılar olmalıdır.
- *Ziyaret Sonrası:* Öğrencilerin, deneyimlerini kişisel yorumları ile ifade etmelerini, öğrendiklerini fotoğraf sergisi, maket ve model yapımı gibi farklı formlarda

sergileyip karşılıklı paylaşımlarını sağlayacak etkinlikler tasarlanmalıdır (Çulha Özbaş, 2015; Safran, 2006).

2.3.2. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersi kültürel miras ve tarihsel çevreyi koruma konularının öğretiminde kullanılması. Kültürel miras eğitimi ve tarihsel çevrenin korunmasına yönelik eğitimin, okul dışı eğitim yaklaşımında *okul dışı için* (for outdoor) boyutunu oluşturduğunu belirtmiştik. Dolayısıyla, bu alanda yapılacak öğrenme-öğretme faaliyetlerinin temel amacı, okulu kuşatan çevre aracılığıyla belirli bir konunun öğrenilmesi değil, bizzat çevrenin kendisine yönelik tutum ve değerler kazandırılmasıdır. Çevre için eğitim de diyebileceğimiz bu boyutta genel olarak çevresini bir bütün olarak kavrayan, çevreyle ilgili konularda bilgi, beceri ve değer yargıları ile donanmış; sorumluluk sahibi, duyarlı, bilinçli ve girişken vatandaşlar yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Sarı, 2007). Bu temel hedef, çevreyi oluşturan tüm boyutlar için geçerlidir ve çevrenin kültürel miras ve tarihsel boyutu söz konusu olduğunda, doğal olarak ona ilişkin bilgi, beceri ve değerler belirleyici olmaktadır.

Kültürel miras, maddî kalıntıların yanı sıra, insanlığın zaman içinde deneyimlediği, hafızasında topladığı, kabullenip sahip çıktığı ve sonraki kuşaklara aktardığı bilgi, değer ve gelenek gibi manevî zenginliklerden meydana gelmektedir (Bozok, 2018; Mustak, 2017; Sağ, 2018). Kavramın içerdiği manevî boyut uluslararası kurumlar tarafından yapılan resmî tanımlarda da vurgulanmaktadır. Örneğin Avrupa Konseyi'ne göre *“kültürel miras, insanların sürekli değişen değerlerinin, inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir ifadesi ve yansıması olarak mülkiyetten ayrı olarak tanımladıkları geçmişten miras kalan kaynaklardır”* (Sağ, 2018: s. 8). Yine UNESCO da Dünya Mirası programı çerçevesinde, kavramı *“geçmişten kalanlarımız, bugün yaşadıklarımız ve gelecek nesillere aktardıklarımız”* olarak tanımlamış (Yeşilbursa, Barton, 2011: s. 2); kültürün soyut unsurlarını kapsayan bu geniş bakış açısını 1982'de Meksika'da düzenlenen konferansta daha ayrıntılı ifade etmiştir:

“Bir halkın kültürel mirası; sanatçıların, mimarların, müzisyenlerin, yazarların, bilim adamlarının yapıtlarını, aynı zamanda bunların içinde adı bilinmeyen sanatçıların yarattığı eserleri, insanların maddi olmayan ifadelerini ve genelde topluma anlam veren tüm değerleri içerir. Kültürel miras insanların yaratıcılığını ifade eden; diller, törenler, inançlar, tarihiyerler ve anıtlar, edebiyat, sanat eserleri, arşivler ve kütüphaneler gibi hemsomut hem de somut olmayan eserleri içerir.” (Kasım, 2019: s. 25).

Kültürel miras eğitimi ise tarih ve kültür hakkında, maddi kültür ve insan tarafından elde edilen bilgileri kullanan ve çevreyi birincil öğretim kaynağı olarak yapılandıran bir öğretme ve öğrenme yaklaşımıdır (Hunter, 1988). Başlıca amacı, 2004 Lahey Forumunda da belirtildiği üzere, yarının vatandaşları olan çocukları tarihsel çevrenin potansiyelini bilen, tarihsel çevre hakkında duyarlı, mevcut çevre sorunlarına yönelik farkındalık kazanmış, çözüm yolları hakkında düşünen ve çözüm süreçlerine aktif bir biçimde katılmaya ve sorumluluk üstlenmeye istekli bireyler olarak yetiştirmektir (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005a; Mustak, 2017). Konum, yer, insan-çevre etkileşimi, dolaşım ve taşınım, bölgelerin oluşumu ve değişimi gibi kavramlar açısından coğrafya ve zaman, kronoloji, süreklilik, değişim, ortak bellek, tarihsel empati ve neden-sonuç ilişkileri gibi kavramlar açısından da tarih bilimiyle ilişkilendirilmesi kolay olduğu için (Hunter, 1988) temel eğitim düzeyinde doğal olarak bir sosyal bilgiler eğitimi öğrenme alanı haline gelişme göstermiştir. Kültürel miras eğitiminin öncü kuruluşlarından olan ABD Ulusal Tarihi Koruma Vakfı (NTHP / National Trust for Historic Preservation) yayınlarında yapılmış oldukça kapsamlı bir tanım, kültürel miras eğitimi açıklamakla kalmayıp onun pek çok boyutuna ve paydaşlarına gönderme de yapmaktadır:

Miras eğitimi, tarih ve kültür hakkında öğretme ve öğrenme yaklaşımıdır ve (...) mirasımızın sahalarda, yapılarda, binalarda ve nesnelere kalan yansımalarını korumak ve öğretmekle ilişkilidir. Miras eğitimi, tarihsel deneyimlerimizi ve kültürel ifadelerimizi

oluşturan fikirler, temalar, konular, olaylar ve insanları anlamak ve takdir etmek için tarihsel çevreyi tanımlama, belgeleme, analiz etme ve yorumlamaya dayanır. Elde ettiği bilgiyi diğer materyallerle bütünleştirir ve (...) disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele alır. Miras eğitimi, öğrencide bir koruma ahlakı geliştirmeyi amaçlamaktadır: Vatandaşların karar verme süreçlerine katılımı, (...) tüm vatandaşlar için bir yaşam kalitesi arayışı ve gelecek nesiller için ulusların doğal, tarihsel ve kültürel kaynakların korunması. (Lambert, 1996: 2-3).

Tarafımızca kısmen özetlenen bu kapsamlı tanım, bir yandan kültürel miras eğitimi öğretim ilke ve yöntemleri ile ilişkilendirirken, öte yandan kültürel mirasın analizi çerçevesinde onu antropoloji, arkeoloji, tarih ve folklor gibi birçok geçmiş biliminin konusu haline getirmekte ve sonucunda tarihin maddi izlerinin korunmasında sivil topluma da görev ve sorumluluk yükleyerek konuyla ilgili paydaşların çerçevesini genişletmektedir. Tarih ve kültürün maddi izlerinin analizi kuşkusuz pek çok teknik analiz gerektirdiğinden tarihi yardımcı bilim dallarıyla ilgili birçok uzmanlık alanı ve yanı sıra kent planlama, sanat, sanat tarihi, edebiyat da bu çerçevenin içine girmektedir (Lambert, 1996). Kültürel mirasın bu boyutu kuşkusuz tarihsel çevre ve eğitim ilişkisinin dışına taşarak birçok kişi ve kurumun planlı ve işbirlikli faaliyetine gönderme yapmaktadır. Bizim konumuz ile ilgili olan boyutu ise kültürel miras eğitiminin daha ziyade bireyin, kendisini kuşatan tarihsel çevrenin kültür ve aidiyet açısından taşıdığı anlam ve önemi kavraması ve zaman ve mekân eksenli bir kimlik inşasına yönelmesidir. Nitekim başta ABD olmak üzere etkin uygulandığı ülkelerde, çocuklara kültürel miras üzerinden verilen kültürler arası benzerlik ve farklılıklar eğitimi ile karşılıklı hoşgörünün yaygınlaşması ve etnik milliyetçi önyargıların aşılması amaçlanmıştır (Yeşilbursa, Barton, 2011).

Kaldı ki kültürel miras eğitimi tarih öğretimine yönelik bir yöntem ya da materyal arayışından değil, 20. Yüzyılın başlarından itibaren ABD’de gelişen mimarî (yerleşik çevre) eğitimi, kent planlama eğitimi ve çevre eğitimi hareketlerinin bir doğurgusu olarak gündeme

gelmiştir (Lambert, 1996). Bir diğer deyişle, hızlı sanayileşmenin getirdiği çevre ve kentleşme sorunları artık çevrenin korunmasını ve çevrenin korunması da tarihsel çevre ve kültürel mirasın korunmasını bir ihtiyaç haline getirmeye başlamıştır. Çünkü kolektif bir tarih bilinci kazanılması, kültürel sürekliliğin sağlanması, bilimsel çalışmalar için maddi delil toplanması ve turizm ekonomisi için altyapı oluşturulması açısından ele alındığında, tarihsel çevrenin korunması en az biyolojik ve doğal çevrenin korunması kadar önemli bir konu haline gelmekte (Şenşekerci ve Şenyurt, 2013); bu nedenle tarihsel ve kültürel değerlerin oluşturduğu mekânların olumsuz yönde değişimleri, bozulmaları ya da yok olmaları bir çevre sorunu olarak kabul edilmektedir (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005). Dahası, bu çevre sorununun oluşumunda doğal etkenler kadar savaşlar, yangınlar, yasadışı kazılar, yasadışı ticaret, kentleşme, vandalizm, hırsızlık, yağmacılık, fanatizm, trafik yoğunluğu, turizm, grafiti, terk etme, görmezden gelme, ihmal etme, mevzuat ve farkındalık yetersizliği gibi etmenler (Kasım, 2019; Mustak, 2017) aracılığıyla insan etkisi belirleyicidir. Başka deyişle, tarihsel çevrede “yapılaşma, terk etme, dönüştürme, terk etme, yıkma ve yeniden yapma” yoluyla yaşanan sürekli bir çevrim söz konusudur ve bu kentsel alanda kırsal alana göre çok daha hızlı gerçekleşmektedir (Kyvig ve Marty, 2000/1996).

Sonuç olarak, tarih bilinci kolektif bellek üzerine kurulur ve bir toplumun belleği Graeme Shankland’ın “*Eski binaları olmayan bir şehir anıları olmayan bir insana benzer.*” (Gökkaya Nişancı, 2010) sözünde belirtildiği gibi tarihsel çevre ve kültürel mirasın ayrıntılarında gizlenmiş ortak anılar üzerine kurulur. Dolayısıyla tarihsel ve kültürel mirasın korunması ve bunlara yönelik beşeri tehdidin asgariye indirgenmesi bir bakıma insanoğlunun kendi hafızasını ve bilincini koruma altına almasıdır. Koruma perspektifi toplumların ilerleme kavramına ve geçmişe bakışlarından finansman kaynaklarına, teknik gereksinimlerden mülkiyet haklarına, bölgesel imar planlarından vergi ve koruma yasalarına (Kyvig ve Marty, 2000/1996) pek çok değişkenle ilişkili olduğu için toplumun kolektif perspektifi haline

gelmelidir ki kültürel miras eğitimi de zaten bu gereksinimin doğurgusu olarak önem taşımaktadır.

Özetle 1970'lere kadar örgün eğitimden bağımsız ve öğretim programlarından yoksun olarak gelişme gösteren bu arayışlarda temel kaygının kentlerin fiziksel büyümesi olduğu ve bu nedenle de öncelikle bireyin maddi çevrenin iyileştirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi çabalarına katılmasını sağlamanın amaçlandığı anlaşılmaktadır (Lambert, 1996). Bunun yolu da kuşkusuz “tarihsel çevreye karşı duyarlı olmak, tarihsel çevre unsurlarını korumak ve gelecek kuşaklara bozulmadan aktarabilmek için gerekli temel bilgi, görüş ve tutumlara sahip olma” (Özteke, 2004) olarak tanımlanabilecek bir tarihsel çevre bilincinin toplumda yaygın ve yerleşik hale gelmesinden geçmektedir.

Kültürel miras eğitiminin bir örgün eğitim konusu olarak gündeme gelmesi ve özellikle de tarih öğretimi ile ilişkilendirilmesi 1970'li yıllarda ve yine ABD'de gerçekleşmiştir. 1976'da ABD'nin kuruluşunun ikiyüzüncü yıl dönümünün kutlanacak olması ve bunun yarattığı coşkulu iklim, başta Ulusal Tarihi Koruma Vakfı (NTHP) ve Amerikan Mimarlar Enstitüsü (AIA / The American Institute of Architects) olmak üzere pek çok sivil ve gönüllü kuruluşun eğitim kurumlarıyla yoğun bir işbirliği içine girmesini sağlamıştır (Lambert, 1996). Bu çabalar, 1980'lerin sonlarına doğru önce Ulusal Koruma Eğitimi Konseyi tarafından Risk Altında Bir Miras: Miras Eğitimi Raporu adıyla bir K-12 raporunun yayımlanmasına ardından Milli Park Servisi (NPS / National Parc Service) ile işbirliği içinde bir Tarihi Yerler ile Öğretim (TwHP / Teaching with Historic Places) projesinin başlatılmasına zemin oluşturmuştur (Lambert, 1996). Proje kapsamında ABD Ulusal Tarihsel Yapılar Listesi (National Register of Historic Places) temel alınarak örnek ders planları oluşturulmuş ve Millî Park'ın süreli yayını olan Cultural Resources Management (CRM) dergisinde konuyla ilgili önemli tematik sayılar çıkarılmışsa da proje, izleyen yıllarda fon yetersizliği nedeniyle sürdürülememiştir (Lambert, 1996).

ABD dışındaki gelişmeler ise daha ziyade BM ve özellikle de onun alt kuruluşlarından biri olan UNESCO'nun miras eğitim programları geliştirme çabaları çerçevesinde belirlenmiş ve bu amaçla 1970'li yıllardan başlayarak aralarında Türkiye (İstanbul) de dahil olmak üzere bir dizi uluslararası konferans düzenlenmiştir (Şimşek vdr. 2013). Bu süreçte, 16.11.1972 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi özel bir öneme sahiptir. Sözleşmeye göre, dünya genelinde, belirli ölçütlere uygun bulunarak Dünya Mirası Listesine alınmış tarihsel ve kültürel unsurların korunması uluslar üstü bir konu olarak ele alınmış, insanlığın ortak mirası kabul edilen bu alanlara yönelik yapılacak her türlü çalışma ve harcamanın uluslararası yükümlülük olduğu kabul edilmiştir (Convention Concerning..., 1972).

Teorik olarak Türkiye'nin konuyla ilgili oluşan uluslararası gündeme katılmakta geç kalmadığı söylenebilir. Bu konuda, genel olarak UNESCO ile işbirliği içinde hareket etmeye özen gösterilmiş, 1948 yılında UNESCO Türkiye Geçici Milli Komisyonu kurulmuş, 1970'lerden itibaren örgün eğitim programlarında gerekli çalışmalar yapılmış, TÜBİTAK tarafından bilimsel araştırma projeleri ve başta Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) ve Mimarlar Odası olmak üzere çeşitli sivil ve gönüllü kuruluşların katkılarıyla bir dizi yerel proje uygulanmıştır (Kasım, 2019; Şimşek vdr. 2013).

Bununla birlikte literatüre göre kültürel miras eğitiminin gerek dünyada gerekse de ülkemizde güncelliğini koruyan, etkilendiği çok sayıda değişken nedeniyle ağır ilerleyen, dolayısıyla henüz başlangıç evresinde bulunan bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Hazırlanan öğretim programlarının niteliği, uygulamalar için ayrılan bütçelerin miktarı, öğretmen niteliği, kültür aktarımına eklettik, otoriter ya da kimlik siyaseti bağlamında ötekileştirici yaklaşımlar, tarihsel çevre ve müzelerin müze iletişim ve pedagojisine uygun bir donanım ve yönetime yeterince kavuşmamış olması, etkileşimli ve katılımcı ziyaret noktalarının ya da sanal müzelerin hizmete sunulmasındaki yetersizlikler, müzelerde eğitim faaliyeti gösterecek

uzman personel yetersizliği ya da hiç olmaması, retmenlere uygulanabilir kaynak ve kılavuz sağlanmasındaki yetersizlikler, tarihsel evre yönetim kurumlarının kitle iletişimindeki eksiklikler, idari birimlerin ve velilerin yaklaşımları, üretim programının yoğunluğu ve ders saatlerinin yetersizliği, güvenlik sorunları başta gelen değişkenler olarak literatürde sıklıkla dile getirilmektedir (Akçalı, 2015; Ata, 2018; Avcı ve ner, 2015; Güleç ve Alkış, 2003; Hacısalihoğlu, 2013; Lambert, 1996; Turan, 2015; Üztemur, Din ve Acun, 2018; Yeşilbursa, Barton, 2011).

Planlı ve uygun sıklıkta yararlanılması halinde, tarihsel çevrede gerçekleştirilecek kültürel miras eğitimi çalışmalarının genel olarak şu kazanımların elde edilmesine katkı sağlaması beklenmektedir (Akçalı, 2015; Avcı ve ner, 2015; Hunter, 1988; The Historic Environment..., 2001; Yeşilbursa, 2008; Yeşilbursa, Barton, 2011): Kültürel miras eğitimi;

- Geçmişle bağ kurmamıza ve böylece tarihsel ve kültürel zenginliğimize dair farkındalık kazanmamıza yardımcı olur.
- Tarihsel vrenin anlamını, önemini ve potansiyellerini kavramamıza yardımcı olur.
- Tarihsel bilinç inşasına katkı sağlar.
- Toplumdaki tre, gelenek ve ritüellerin nedenselliğini anlamamıza yardımcı olur.
- Doğal ve tarihsel vreye yönelik aidiyet, sreklielik, bağlılık ve sorumluluk duygumuzu güçlendirir.
- Tarihsel vrenin korunmasına yönelik politika ve uygulamalara karşı duyarlılık ve katılma isteği kazandırır.
- Tarihsel vreyi olumsuz yönde etkileyecek kasıtlı ya da kasıtsız, suç ya da sorumsuzluk niteliğindeki girişimlere karşı sorumlu ve korumacı tutum geliştirmemizi sağlar.

2.4. Literatür

Genelde çevre, özelde ise tarihsel çevrenin eğitim durumlarında kullanılması 20. Yüzyılın başlarından itibaren gündeme getirilen ve özellikle de 1970'lerden itibaren eğitim mevzuatında ve program geliştirme çalışmalarında ifadesini bulan çok boyutlu kuramsal gelişmelerin sonucudur. Literatüre göre, tarihsel çevre konusu sosyal bilgiler eğitimi açısından çoklu zekâ ve yapılandırmacılık kuramları ile okul dışı eğitim yaklaşımları ve alan gezisi yöntemi çerçevesinde ele alınmış görünmektedir. Bunun dışında ise tarih bilimi kapsamındaki çalışmalarda özellikle yerel tarih ve sözlü tarih çalışmalarının konusu olarak ele alınmıştır. Ancak yelpaze geniş tutularak ifade edilecek olursa tarihsel çevre elbette arkeoloji ve etnolojiden güzel sanatlara, sanat tarihinden mimarlığa pek çok sosyal bilim ve mühendislik alanı için ilgi çekici bir konu olmuş, farklı problem durumları açısından tarihsel çevreyi temel alan birçok çalışma yapılmıştır.

2.4.1. Yurt içinde yapılmış araştırmalar. Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezinde yaptığımız taramaya göre, tarihsel çevre hakkında 27'si doktora ve 105'i de Yüksek Lisans tezi olmak üzere toplam 132 lisansüstü tez çalışması yapıldığı; bunların çoğunluğunun mimarlık, kent planlama, kamu yönetimi, hukuk, arkeoloji, jeoloji, güzel sanatlar, sanat tarihi, sosyoloji ve çevre mühendisliği olmak üzere farklı disiplinlere dağıldığı, yalnızca 32'sinin alan olarak eğitim-öğretim alanında kodlandığı saptanmıştır. Eğitim-öğretim alanında kodlanmış tezlerin de çoğunluğunun ya okul öncesi, ilkokul, özel eğitim ve mesleki eğitim olmak üzere farklı eğitim basamaklarında üretilmiş tezlerden ya da tarihsel çevreyi müze eğitimi ve güzel sanatlar eğitimi ile sınırlı olarak ele alan tezlerden oluştuğu görülmüştür.

Araştırma konusu, amacı ya da soruları bakımından bu tez çalışması ile doğrudan ilişkilendirilebilecek lisansüstü tezler ile bilimsel yayınları, yöntemsel açıdan kabaca iki grup halinde değerlendirecek olursak:

- *Kuramsal ve kavramsal çalışmalar.* Mustafa Safran, 2006'da yayımlanan toplu eserlerinde 1993 tarihli basılmamış bir çalışmasına atıf yaparak, Ankara il merkezindeki 15 Lise ve dengi okulu kapsayan araştırmasının okulların % 91'inde gezi yönteminin hiç kullanılmadığını ve öğretmenlerin % 67'sinin bu yöntemle hiç başvurmadıklarını gösterdiğini belirtmiştir (Safran, 2006). Yine Safran, Bahri Ata ile birlikte 1998 yılında yaptıkları Okul Dışı Tarih Öğretimi başlıklı çalışmalarında, tarihsel çevre kavramını inceleyerek, tarihsel çevre ve sözlü tarihi okul dışı tarih öğretiminin iki önemli unsuru olarak vurgulamışlardır (Safran, 2006: 53). Tarihsel çevre konusunda ülkemizde yapılmış ilk lisansüstü çalışmalardan biri olarak, Seçil Alkış (2002) İlköğretimde Tarihi Çevre Eğitimi başlıklı Yüksek Lisans tezinde Türkiye'deki tarihsel çevre eğitiminin mevcut durumunu Bursa ölçeğinde incelemiş ve Sosyal Bilgiler dersini referans alarak ortaokul öğrencileriyle yaptığı veri toplama çalışması sonucunda, tarihsel çevrenin gerek sosyal bilgiler eğitiminde gerekse de bu alandaki lisansüstü çalışmalarda yeterince ele alınmadığını saptamıştır. Güleç ve Alkış (2003), 30 sınıf öğretmenine anket uyguladıkları Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin İletişimsel Boyutu başlıklı çalışmalarında öğretmenlerin müzelerden yararlanma sıklığı, müzelerden yararlanmayı etkileyen etmenler ve müzelerden yararlanırken başvurdukları yöntem ve teknikleri sorgulamışlardır. Yeşilbursa (2008), Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımı başlıklı çalışmasında, tarihsel çevrede yapılan öğretimin öğrencilerin bilgi, beceri, analiz ve değerlendirme yeteneklerini geliştirdiğini ve bu çevreden yararlanmanın öğrencilerin görerek ve yaşayarak öğrenmelerinin yanında geçmişle bağ kurmalarına da yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Şule Egüz (2011) tarafından yazılan İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Müze İle Eğitimin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği başlıklı Yüksek Lisans tezinde ise Sosyal Bilgiler dersi veren öğretmenlerin ve bu dersi alan öğrencilerin müzelerin sosyal bilgiler eğitimi amaçlı kullanılmasına ilişkin görüşleri ve bu konudaki farkındalık düzeyleri incelenmiş; müzelerden

yeterince yararlanılmadığı, yararlanıldığı zaman da yeterli ön hazırlık ve plan yapılmadığı, müze ziyaretlerinin ziyaret sonrasında bir değerlendirme çalışmasına konu olmadığı ve öğretmenlerin sanal müze uygulamaları konusunda yeterince bilgiye sahip olmadıkları yönünde bulgulara ulaşılmıştır. (Ortaokul, SB, Müze). Çetin, Kuş ve Karatekin (2010) 152 öğretmene anket uygulanarak yapılmış Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Yöntemine İlişkin Görüşleri başlıklı çalışmada gezi-gözlem yönteminin yeterince uygulanmadığı ve bunun temel nedenlerinin ekonomik sorunlar, gezi esnasında kaza ve tehlikeden çekinme ve bürokratik işlemlerin uzun sürmesi olduğu saptanmıştır. Dinç, Erdil ve Keçe (2011), dört farklı fakülteden toplam 560 lisans öğrencisine anket uygulayarak gerçekleştirdikleri Uşak Üniversitesi Öğrencilerinin Tarihi ve Kültürel Eserler Hakkındaki İlgi ve Farkındalıklarının İncelenmesi başlıklı çalışmada, öğrencilerin % 70'ini aşkın kısmının Uşak'taki tarihi ve kültürel eserler hakkında bilgi ve farkındalığının olmadığını ortaya koymuşlardır. Arıkan (2012), İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kültürel Miras İle İlgili Başarı Düzeyleri ve Tutumlarının Bazı Değişkenlerle İncelenmesi: Adıyaman Örneği başlıklı Yüksek Lisans tezinde, kültürel mirasa yönelik başarı ve tutum arasındaki ilişkiyi ve yanı sıra cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyin kültürel mirasa yönelik başarı ve tutum üzerindeki etkilerini incelemiş; öğrencilerin başarıların orta düzeyde tutumlarının ise olumlu olduğunu saptamıştır. Çengelci (2012), Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri başlıklı çalışmasında, 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarının kazanım ve etkinlik örneklerini inceleyerek, somut olmayan kültürel mirasın sınıf düzeylerine ve öğrenme alanlarına göre dağılımlarını saptamıştır. Çengelci (2013), Eskişehir'deki 15 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşmeye dayalı olarak gerçekleştirdiği Social Studies Teachers' Views on Learning Outside the Classroom başlıklı çalışmasında, öğretmenlerin okul dışında öğrenme kavramı hakkındaki bilgi ve farkındalıklarını, okul dışı öğrenme adına neler yaptıklarını ve okul dışı öğrenmenin önünde neleri engel olarak gördüklerini sorgulamış

ve öğretmenlerin önerilerini derlemiştir. Kılcan ve Akbaba (2013), Ankara ilindeki 602 sekizinci sınıf öğrencisine farklı veri toplama araçları uygulayarak yaptıkları Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kültürel Mirasa Duyarlılık Değerine İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi başlıklı çalışmada, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kültürel mirasa duyarlılığı “koruyan-kollayan” ve “dış etkenlere karşı koruduğu ve insanı aydınlattığı” şeklinde algıladıklarını ve kültürel mirasa duyarlılığın “gösterilen öneme ve duyarlı olmaya bağlı olduğuna” yönelik algılara sahip olduklarını saptamışlardır. Sidekli ve Karaca (2013), 141 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adayına tutum ölçeği ve anket formu uyguladıkları Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel, Kültürel Miras Öğelerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri başlıklı çalışmalarında, öğretmen adaylarının yerel, kültürel miras öğelerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına olumlu baktıkları, Sosyal Bilgiler dersi ile yerel kültür öğelerinin ilişkilendirilebileceği ve sosyal bilgiler öğretiminde yerel kültürel miras öğelerinin yararlı olacağına dair tutum ölçeği ifadelerine olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Aktın, Karakuş ve Sağlam (2013), Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencisi 328 öğretmen adayından ölçek yoluyla veri topladıkları Sinop Üniversitesi Öğretmen Adaylarının Sinop İline Ait Tarihi ve Kültürel Eserler Hakkındaki İlgi ve Farkındalık Düzeyleri başlıklı çalışmalarında öğretmen adaylarının Sinop’taki tarihi ve kültürel eserlere yönelik bilgi ve farkındalıkların yeterli düzeyde olmadığını ve ilgi düzeyi arttıkça farkındalık düzeyinin arttığını saptamışlardır. Avcı (2014), Ankara’da 40 ortaokul öğrencisi ve 34 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirdiği görüşme yöntemine dayalı Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri başlıklı Yüksek Lisans tezinde çalışma grubunun kültürel mirası önemli buldukları fakat yeterince korunmadığını düşündükleri, kültürel miras eğitiminin de uygulamada yetersiz kaldığı, bu konudaki eğitimin ders kitaplarından yararlanılarak ve sunuş yoluyla gerçekleştirildiği bulgularına ulaşmıştır. Ablak, Dikmenli ve Çetin (2014), Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Eğitim Fakóltesinde öğrenim gören 323 öğretmen adayı ile çalıştıkları Üniversite Öğrencilerinin Kırşehir'in Tarihi ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik Farkındalıkları başlıklı çalışmalarında tarihsel çevreye yönelik tutumlara etki eden değişkenleri sorgulamışlar ve sosyal bilgiler öğretmen adayları ile 4. Sınıf öğretmen adaylarının daha yüksek tutum puanlarına sahip olduklarını saptayarak yaş ve eğitim düzeyinin ve yanı sıra bilişsel farkındalığın tutumları olumlu yönde etkilediğini göstermişlerdir. Bu araştırmanın bir benzeri de Çetin ve Gürgil (2014) tarafından Bartın Üniversitesi Eğitim Fakóltesinde öğrenim gören 267 öğretmen adayına uygulanmış; Üniversite Öğrencilerinin Bartın'ın Doğal ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik Farkındalıkları başlığıyla yayımlanan çalışma kapsamında, sınıf öğretmeni adaylarının fen bilgisi öğretmen adaylarına ve ikinci sınıf öğrencilerinin de birinci sınıf öğretmen adaylarına kıyasla daha yüksek bilgi düzeyine sahip oldukları bulgularına ulaşılmıştır. Malkoç (2014), Eskişehir ilindeki ilkokul ve ortaokullarda görev yapan 40 öğretmen ile görüşme yoluyla gerçekleştirdiği Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanılma Durumları başlıklı Yüksek Lisans Tezi kapsamında sınıf dışı ortamlardan yararlanmama nedenleri arasında okulun fiziksel yapısının uygun olmaması, öğretim programının yoğun olması, planlama sorunu, zaman yetersizliği, kitapların sınıf dışı etkinlik örnekleri yönünden yetersiz olması ve öğrenci sayısının fazlalığı gibi etmenlerin öne çıktığı, ancak öğretmenlerin sınıf dışı eğitime karşı çoğunlukla olumlu görüş taşıdıkları, bu ortamların kalıcı öğrenme, bilgiyi somutlaştırma, yaparak yaşayarak öğrenme, sosyalleşme ve ders dışı çalışmalar hususunda katkılar sağladığını düşündükleri bulgularına ulaşmıştır. Öner (2015), Bolu, Antalya, Düzce, Aydın, Trabzon, Bitlis ve İstanbul illerindeki ortaokullarda görev yapan 26 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yöntemine dayalı olarak gerçekleştirdiği Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 'Okul Dışı Tarih Öğretimi'ne İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi başlıklı çalışmasında, öğretmenlerin okul dışı tarih öğretimi ile ilgili görüşlerini cinsiyet, görev yaptığı yer ve okul dışı etkinlik yapma durumları değişkenleri açısından

incelemiş; öğretmenlerin görev yaptıkları illerdeki tarih öğretiminin gerçekleştirilebileceği mekânlar hakkındaki farkındalıklarının sınırlı olduğu, okul dışı tarih öğretiminin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla göre daha fazla okul dışı faaliyet düzenledikleri bulgularına ulaşmıştır. Mentiş Taş ve Özkartal (2015), Sosyal Bilgiler 4-5. Sınıf Programı ve Ders Kitaplarının Yer Temelli Eğitim Yaklaşımına Göre Değerlendirilmesi başlıklı doküman incelemesine dayalı çalışmalarında, 4. Sınıf öğretim programı ve ders kitaplarında deneyime ve yaşantıya dayalı öğrenme fırsatlarına ifade olarak yer verildiğini ve etkinlik örnekleri sunulduğunu, ancak, 5. sınıf ders ve çalışma kitaplarında sınıf dışı etkinlikler yer almadığını saptamışlardır. Son olarak Mustak (2017), Denizli ilindeki 12 ortaokulda görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yöntemine dayalı olarak gerçekleştirdiği Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihi Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Görüşleri (Denizli Şehri Örneği) başlıklı Yüksek Lisans tezinde öğretmenlerin tarihsel ve kültürel miras unsurlarına ilgilerinin bulunduğu, ancak bu konuyu derslerinde yeterince işlemedikleri, konuyla ilgili en çok karşılaştıkları engelin görsel materyal eksikliği olduğu ve kültürel miras eğitimi konusunda en çok gezi ve gözlem yöntemlerini tercih ettikleri bulgularına ulaşmıştır.

- *DeneySEL ya da uygulamalı çalışmalar.* Bu alandaki ilk çalışmalardan biri İsveç Kalmar Kent Müzesi öncülüğünde 2004 yılında kurulan ve Avrupa, Amerika, Afrika ve Asya'daki 14 farklı ülkenin müze, üniversite, okul ve belediyelerinin de katıldığı Zaman Yolculuğu ve Tarihi Çevre Eğitimi Uluslararası Organizasyonu tarafından yürütülmüştür. Kalmar Kent Müzesinin 20 yılı aşkın birikim ve deneyimlerinin yansıtıldığı ve bir ayağı da Türkiye'de "Eski Smyrna, Bornova Yeşilova Höyüğü ve Manisa"da gerçekleştirilen uygulamaları çalışmalar, Ebbe Westergren tarafından kaleme alınarak 2009 yılında "Tarihi Çevrelerde Kapsamlı Eğitimde 7 Adım. Bir Eğitim Metodu Olarak Zamana Yolculuk" başlığıyla yayımlanmıştır. Gökkaya ve Yeşilbursa (2009), Sosyal Bilgiler dersi kapsamında

Bursa ilinin İnegöl ilçesinde 6. Sınıf öğrencileri ile yürüttükleri ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi başlıklı deneysel çalışmalarında, tarihî yerlerle öğretim yönteminin, geleneksel öğretim yöntemine oranla daha başarılı olduğu sonucuna varmışlardır. Gökkaya Nişancı (2010), Lise 10. Sınıf öğrencileri ile yürüttüğü Tarihsel Çevrenin Tarih Eğitimine Etkisi: Adalar Örnekleme başlıklı Yüksek Lisans tezinde, tarihsel mekânların yerel tarih anlayışına, tarihsel dokuyu koruma bilincine ve tarih dersine yönelik ilgiye olan etkilerini incelemiş ve öğrencilerin tarihsel çevre konusunda belirgin bir bilişsel yetersizlik ve farkındalık eksikliği içinde olduklarını; ancak tarihsel çevrede yapılan etkinliklerin sorgulama alanları konusunda olumlu sonuçlar doğurarak öğrenmeye ve tutum geliştirmeye katkı sağladığını saptamıştır. Yeşilbursa'nın (2011), Sosyal Bilgiler dersinde 6. Sınıfta öğrenim gören 76 öğrenci ile yürüttüğü Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi başlıklı doktora tezinde, miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik akademik başarılarını artırıp tutumlarını olumlu yönde etkilediği ve öğrencilerin etkinlikler yoluyla öğrenmelerinin merak duyarak ve eğlenerek öğrenmelerine yardımcı olduğu saptanmıştır. Yine Yeşilbursa ve Barton (2011) 28 öğretmen adayı ile yürüttükleri 'Preservice Teachers' Attitudes toward the Inclusion of Heritage Education in Elementary Social Studies' başlıklı çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, miras eğitimine yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını, miras unsurlarını değerli bulduklarını ve bunları bir öğretim materyal ve kaynağı olarak kullanmak istediklerini saptamışlardır. Selanik Ay ve Deveci (2011), Eskişehir ili Alpu ilçesinde 5. Sınıf öğrencileri ile gerçekleştirdikleri Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanma: Bir Eylem Araştırması başlıklı çalışmalarında, yerel toplum çalışmalarının Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere katkıları olduğu sonucuna varmışlar; yanı sıra sosyal bilgiler dersinin internet ve kütüphane kaynaklarından yararlanma, araştırma yapma, insanlarla iletişim kurma, görüşme yapma, vatandaşlık hak ve sorumluluklarını bilme ve

kullanma, kendini daha iyi ifade etme, yaşadığı çevre, ülke ve dünyaya karşı daha duyarlı olma, kendini içinde yaşadığı toplumun bir parçası olarak görme, güncel olayları izleme ve yorumlama yönünde öğrencilere katkı sağladığı bulgusuna ulaşmışlardır. Coşkun Keskin ve Kaplan (2012), 8 altıncı sınıf öğrencisi ile yürüttükleri Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Oyuncak Müzeleri başlıklı çalışmada, oyuncak müzelerinin okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılması sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler ve tarih eğitimi içinde yer alan bilişsel düzeydeki bazı kazanımları kazandıklarını, üst düzey becerileri ve barış ve emeğe saygı gibi değerleri sergilediklerini, değişim ve süreklilik bağlamında bilim ve teknolojiye yönelik bilgileri fark edebildiklerini ve oyuncak müzelerini kendilerine katkı sağlayan ortamlar olarak nitelirmede bulduklarını saptamışlardır. Akkuş ve Meydan (2013), Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 26 öğrenci ile birlikte gerçekleştirdikleri Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi ve Coğrafi Mekân Uygulamalarının Değerlendirilmesi başlıklı çalışmaları kapsamında Tarsus ve Silifke’de bulunan tarihsel ve coğrafi mekânlara gözlem gezileri düzenlemişler; etkinlik çerçevesinde topladıkları veriler sonucunda öğrencilerin gezi-gözlem ve arazi çalışması gibi etkinliklerle tarihe ve coğrafyaya bakış açılarında değişiklikler oluştuğu, bu tür çalışmaların öğretmenlikte kullanılması durumunda öğrencilerin derse karşı ilgilerinin artacağı bulgularına ulaşmışlardır. Bülbül (2016), Müze İle Eğitim Yoluyla Ortaokul Öğrencilerinde Kültürel Miras Bilinci Oluşturma başlıklı çalışması kapsamında planlı bir müze ziyareti etkinliği gerçekleştirmiş ve ziyaret sonrasındaki sanatsal uygulama aşamasında öğrencilere müzede inceledikleri eserlerin üç boyutlu kopyalarını yaptırarak empati ve kültürel içselleştirme gelişimini amaçlamış; ancak, çalışma kapsamında elde edilen sonuçlara ilişkin herhangi bir değerlendirme ya da tartışmaya yer vermemiştir. Üztemür (2017), ortaokul 7. Sınıf öğrencileri ile ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yürüttüğü Sosyal Bilgiler Öğretimi Bağlamında Tarihi Mekânlar ve Müze İle Eğitim Etkinliklerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması: Manisa İli Örneğinde Bir Eylem

Araştırması başlıklı Doktora tezinde, tarihsel mekânlar ve müzelerden yararlanmaya yönelik etkinlikler geliştirip uygulamış; öğrencilerin etkinliklere dayalı tarihsel mekân ve müze ziyaretleri yoluyla gerek duyuşsal ve bilişsel gerekse de tarih bilinci ve toplumsal yaşam açıdan olumlu kazanımlar elde ettiklerini ortaya koymuştur. Çığır Dikyol ve Pamuk (2017), Kültürel ve Tarihsel Mirasın Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Katkıları: “Derslerde Anlatılanlar Gerçekmiş” başlıklı çalışmaları kapsamındaki etkinlikler sonucunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel ve tarihsel mirasa karşı farkındalıklarının arttığı, bu tür etkinliklerin yaparak yaşayarak öğrenme boyutunda ne kadar önemli olduğunun farkına vardıkları ve bu mekânların eğitim amaçlı olarak etkin biçimde yararlanılabileceği bulgularına ulaşmışlardır. Sağ (2018), ilkokul 4. sınıf öğrencileri ile yürüttüğü İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitimine Yönelik Etkinlik Temelli Bir Eylem Araştırması başlıklı Yüksek Lisans tezinde, öğrencilerin öğrenme sürecinden keyif aldıkları ve etkinliklerin öğrencilerde önemli düzeyde farkındalık oluşturduğu bulgularına ulaşmıştır.

2.4.2. Yurtdışında yapılmış araştırmalar. Günümüzde okul dışı eğitim ya da yer temelli eğitim terimleriyle kavramsallaştırılan öğrenme nesnesinin ana kaynağında ve doğal ortamında deneyimlenerek öğrenilmesi olgusu bir yandan ilkçağ toplumlarına kadar götürülecek doğal ve köklü bir öğrenme ve öğretme yolu, öte yandan da eğitim bilimleri ve öğrenme kuramları açısından 20. Yüzyıl başlarına konumlandırılacak genç bir gündem maddesidir. Bu çalışmanın ilgili bölümlerinde, okulun çevre olanaklarından yararlanmasına yönelik öneri ve modellemelerin özellikle de John Dewey’den başlayarak gelişme gösterdiğini; bir çevre bileşeni olarak tarihsel çevre ve kültürel mirasın bu çerçeveye daha ziyade ABD’de ve 1970’li yıllardan itibaren katıldığını, bunda ABD’nin kuruluşunun ikiyüzüncü yıl dönümünü kutlamaları kadar esasen hızlı sanayileşmenin getirdiği kentsel ve kültürel erozyonun etkili olduğunu belirtmiş ve ilgili araştırmalara kısmen gönderme yapmıştı. Bu süreç dünya genelinde BM ve özellikle de onun alt kuruluşlarından biri olan UNESCO’nun çalışmaları

çerçevesinde, Avrupa’da ise AB ve Avrupa Komisyonunun çalışmaları ekseninde ABD ile hemen hemen paralel yürümüştür. Bu bağlamda, yurt dışında yapılmış araştırmalar Türkiye’de yapılan araştırmalar ile kıyaslandığında gerek kronolojik gerekse de tematik açıdan büyük benzerlikler göstermektedir.

Örneğin bu alandaki ilk çalışmalardan birinde, Chi-Chin (1995), *Interpreters’ Perceptions about the Goals of the Science Museum in Taiwan* (akt. Bozdoğan: 2007) başlıklı çalışmasında müze rehberlerinin müzede öğrenme üzerindeki etkilerini incelemiş ve müzelerin işlevleri ile eğitici rehberliğin niteliklerini sorgulamıştır. Gambro ve Switzky (1996), *A National Survey of High School Students’ Environmental Knowledge* (akt. Uzun, 2007) başlıklı çalışmalarında, Amerikan okullarında öğrenim gören lise öğrencilerinin mevcut çevre bilgilerini incelemiş ve öğrencilerin düşük çevre bilgisi düzeyine sahip oldukları bulgusuna ulaşmışlardır. Griffin ve Symington (1997), *Moving from Task-Oriented to Learning-Oriented Strategies on School Excursions to Museums* başlıklı çalışmalarında, Avustralya Sydney’de bulunan 12 okulun 5’nci sınıftan 10’uncu sınıfa kadar olan 735 öğrencisi ve 29 öğretmeni kapsayan uygulamalı bir çalışma yapmışlar ve öğretmenlerin müze ziyaretlerinin eğitsel etki ve yararlarını artırmadaki rollerini incelemişlerdir. Çalışmadan elde ettikleri verilere göre, öğretmenlerin planlama konusundaki önerileri dikkate almadıkları ve müze ziyaretleri ile okuldaki öğrenme içeriği arasında bir bağ kurmak için yeterince çaba harcamadıkları bulgularına ulaşmışlar ve öğretmenlere müze ziyaretlerine kılavuz olması amacıyla bir çerçeve plan hazırlamışlardır. Paraskevopoulos vd. (1998), *Environmental Knowledge of Elementary School Students in Greece* (akt. Uzun, 2007) başlıklı çalışmalarında, 5. ve 6. Sınıfta öğrenim gören 686 öğrencinin çevre bilgilerini saptamaya çalışmışlar, çalışma sonucunda çocukların bilgi düzeylerinin ders kitaplarının içeriği ve kişisel deneyimlerinden etkilendiği bulgusuna ulaşmışlardır. Kuhlemeier vd. (1999), Hollanda’da 9 bin dolayında lise öğrencisi ile gerçekleştirdikleri *Environmental Knowledge, Attitudes and*

Behavior in Dutch Secondary Education başlıklı çalışmalarında, öğrencilerin çevre sorunları konusundaki bilgilerinin genellikle eksik ve yanlış olduğu, çevreye yönelik sorumlu davranışlar konusunda yetersiz oldukları, çevre bilgisi ile çevreye yönelik tutum ve davranışlar arasında çok zayıf bir ilişki bulunduğu bulgularına ulaşmışlardır. Pooley ve O'Connor (2000), kendileri tarafından geliştirilen Çevresel Tutum Ölçeğini uyguladıkları Environmental Education and Attitudes (akt.: Uzun, 2007) başlıklı çalışmaları kapsamında ilgili öğretim programlarının bilgi odaklı olduğu ve tutum ve davranış boyutunun ihmal edildiği bulgularına ulaşmışlardır. Griffin (2004), Research on Students and Museums: Looking More Closely at the Students in School Groups (akt. Bozdoğan, 2007) başlıklı çalışmasında, okullar tarafından müzelere düzenlenen gezileri (i) Alan gezilerinin eğitim değerleri, (ii) Alan gezisi çerçevesinde yapılan hazırlıkların etkisi ve (iii) Alan gezilerinin öğrencilerin öğrenme düzeylerine etkisi olmak üzere 3 açıdan incelemiştir; müzelerin okuldaki eğitimi desteklediği ve okulda öğrenilen konuları tamamladığı, müze gezisi öncesi yapılan hazırlıkların gezilerin amaçlarına ulaşmasına katkıları sağladığı, müzelerin öğrenmeyi kolaylaştırdığı bulgularına ulaşmıştır. Kisiel (2005), 400 öğretmen ile gerçekleştirdiği Understanding Elementary Teacher Motivations for Science Fieldtrips (akt. Bozdoğan, 2007: 100-101) başlıklı çalışmasında, müze ve benzeri yerlere yapılan ziyaretlerde öğretmenlerin gezi planlarının etkili olduğu, bu tür gezilerin öğrenmeye önemli katkılar sağladığı, öğrencilerin farklı bakış açıları kazandıkları, bazı konu ve kavramlara duyulan ilgiyi artırdığı, ancak öğretmenlerin bu tür geziler düzenlemek konusunda birçok yetersizliklerinin bulunduğu bulgularına ulaşmıştır. Tal, Bamberger ve Morag (2005), müze gezilerindeki öğretmen rollerini inceledikleri Guided School Visits to Natural History Museums in Israel: Teachers' Roles (akt. Güler, 2009) başlıklı çalışmalarında öğretmenlerin hemen hemen hiçbirinin müze gezileri için planlama yapmadıkları ve eğitsel deneyimler tasarlamadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Oweini ve Hourri (2006), Factors Affecting Environmental Knowledge and

Attitudes among Lebanese College Students (akt. Uzun, 2007) başlıklı çalışmalarında, lise öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi ve tutumlarını, cinsiyet, yaş, yurt dışında yaşamış olma değişkenleri açısından incelemişler; yaşın anlamlı bir değişken olmadığı, fakat cinsiyet ve yurt dışında yaşamış olmanın yüksek korelasyon ile anlamlı değişken oldukları bulgusuna ulaşmışlardır.

3. Bölüm

Yöntem

3.1. Araştırmanın modeli

Mevcut durumu anlama ve açıklamayı amaçladığımız bu araştırmada, amacımıza uygunluğu nedeniyle nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Gerçekleşen olayların ve algıların doğal bir ortamda bütüncül ve gerçekçi bir biçimde ortaya konabilmesini amaçlayan (Yıldırım ve Şimşek, 2018) nitel araştırma modeli, nicel araştırmalardan farklı olarak “Niçin? Nasıl? Ne şekilde?” gibi sorulara odaklanmış bir modeldir ve genel olarak gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama teknikleri ile yürütülür (Akarsu ve Akarsu, 2019). Veri toplama süreci uzun bir zaman gerektirdiği ve zorlu olduğu için de genellenebilir sonuçlar elde etme amacı güdülmektedir (Akarsu ve Akarsu, 2019).

Seçtiğimiz araştırma modeli, olgu bilim deseninde yürütülmüş ve betimsel analiz yapılmıştır. Öğretmenlerin tarihsel çevreden yararlanmaları konusundaki mesleki bilgi ve deneyimleri hakkında olgusal veri elde etmek amacıyla hem anket formu kullanılmış hem de olgu bilim deseninin gereği olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Tekniğin uygulanmasında önceden hazırlanmış belirli bir görüşme formu ve görüşme protokolü geçerli olmakla birlikte, sohbet tarzında gerçekleşen görüşmelerin akışı içinde esnek bir tutum benimsenmiş, zaman zaman soruların sıralamasında değişiklikler yapılmış ve belirli sorularda görece ayrıntıya girilmiştir.

3.2. Çalışma grubu

Araştırmanın modeli açısından, görüşülen öğretmenler bir örneklem grubu değil, çalışma grubu olarak tanımlanmış ve bu grup Çanakkale ilindeki alt, orta ve üst gelir gruplarını temsil eden 6 ortaokulda görevli 14 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşturulmuştur.

3.3. Veri toplama araçları

Araştırma sorularımı referans alarak, gerek literatür çalışmasından elde ettiğim bilgiler gerekse de tez danışmanımın önerileri çerçevesinde tarafımdan “Tarihsel Çevre ile Sosyal Bilgiler Öğretimi” başlığı altında hem çoktan seçmeli sorular içeren bir anket formu hem de açık uçlu sorular içeren Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu hazırlanmıştır. Hazırlanan anket ve görüşme formları öncelikle konuyla ilgili 5 uzman öğretim üyesinin incelemesine sunulmuş; onlardan gelen görüş ve öneriler çerçevesinde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra pilot görüşme ve uygulamalar eşliğinde ayrıca 2 sosyal bilgiler öğretmeninin de görüşü alınmıştır.

3.4. Verilerin toplanması ve çözümlenmesi

Gerek yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerekse de anket formlarının doldurulması, önceden randevu alınarak ve okul yöneticileri tarafından tahsis edilmiş ofislerde yüzyüze yapılan görüşmeler çerçevesinde gerçekleştirilmiş; her bir görüşme yazılı anket formunun doldurulması dâhil ortalama 30-45 dakika sürmüştür. Görüşmeler, öğretmenlere hem yazılı hem de sözlü açıklamalar yapılarak onayları alındıktan sonra ses cihazıyla kayıt altına alınmış ve bir yandan da görüşmeler boyunca yazılı not tutulmuştur.

Görüşmelerden elde edilen bulguların düzenli ve yorumlanmış olarak sunulabilmesi için, görüşme verileri betimsel analiz kullanılarak incelenmiştir. Bu amaçla etik kurallar gereği katılımcılara kod adı verilmiş, katılımcı görüşleri kodlanarak açıklayıcı temalara dönüştürülmüş, frekans/yüzdeleri de hesaplandıktan sonra kategori oluşturma yöntemi kullanılarak araştırma sorularının yer aldığı kategorilere göre düzenlenmiştir.

Yapılan analizin güvenilirliği açısından, görüşme kayıtları, Sosyal Bilgiler eğitimi alanında Yüksek Lisans mezuniyeti bulunan iki Sosyal Bilgiler öğretmenine okutulup incelenmiştir. Kodlamanın güvenilirliğine yardımcı olan öğretmenlerin, inceleme sonucunda satptanan görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları Miles ve Huberman’ın (2015)

Güvenirlik=görüş birliği/(Görüş birliği+görüş ayrılığı) formülüne göre hesaplanmış ve dış

denetçi görüşlerinin bizim kodlamamız ile % 94 oranında örtüştüğü görülmüştür. Miles ve Huberman (2015: 64) güvenilirlik açısından örtüşmenin alt sınırını % 90 olarak kabul ettiklerine göre, tarafımızdan yapılmış kodlama temel güvenilirlik düzeyini karşılamaktadır.

4. Bölüm

Bulgular

4.1. Anket formu bulguları

Tablo 1
Katılımcı Bilgileri: Cinsiyet

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Kadın (Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö13, Ö14)	8
2	Erkek (Ö3, Ö4, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12)	6

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 2
Katılımcı Bilgileri: Kıdem Yılı

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	+ 20 yıl (Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12, Ö13, Ö14)	8
2	10-19 yıl (Ö1, Ö2, Ö3, Ö10, Ö11)	5
3	1-10 yıl (Ö4)	1

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 3
Derslerinizde tarihsel çevreden yararlanmak amacıyla inceleme gezileri düzenliyor musunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Evet (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö12, Ö14)	10
2	Hayır (Ö9, Ö10, Ö11, Ö13)	4

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 4
Tarihsel çevreden yararlanmak amacıyla inceleme gezileri düzenliyorsanız, bu tür etkinlikleri bir akademik yıl içinde kaç kez yapabiliyorsunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	1 etkinlik (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö8, Ö12)	6
2	Hiç yapamıyorum (Ö9, Ö10, Ö11, Ö13)	4
3	2 etkinlik (Ö4, Ö5, Ö14)	3
6	4'ten fazla etkinlik (Ö7)	1

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 5

Sanal inceleme gezisi yapmanızı mümkün kılan yeterli dijital materyale sahipseniz, bunları bir akademik yıl içinde kaç derste kullanıyorsunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Hiç kullanmıyorum (Ö3, Ö5, Ö9, Ö10)	4
2	2 derste (Ö2, Ö6, Ö11, Ö13)	4
3	4 derste (Ö8, Ö14)	2
4	4 dersten fazla (Ö7, Ö12)	2
5	1 derste (Ö1)	1
6	3 derste (Ö4)	1

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 6

Derslerinize tarihsel çevreye tanıklık etmiş ya da tarihsel çevre konusunda uzmanlaşmış kaynak kişiler davet ediyor musunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Hayır (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö14)	11
2	Evet (Ö1, Ö7, Ö13)	3

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 7

Kaynak kişi yönteminden yararlanıyorsanız, derslerinize bir akademik yıl içinde kaç kaynak kişi davet edebiliyorsunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Hiç davet etmiyorum (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö14)	11
2	1 kişi davet ediyorum (Ö1, Ö13)	2
3	4 kişiden fazla davet ediyorum (Ö7)	1

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 8

Tarihsel çevrenin örgütlü ve tematik bir sunumu olarak müze ziyaretlerinden yararlanıyor musunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Evet (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö14)	11
2	Hayır (Ö9, Ö10, Ö13)	3

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 9

Müze ziyaretlerinden yararlanıyorsanız, bir akademik yıl içinde kaç kez yapabiliyorsunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	1 kez (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö11, Ö12)	8
2	Hiç yapamıyorum (Ö9, Ö10, Ö13)	3
3	2 kez (Ö5, Ö14)	2
4	4 kezden fazla (Ö7)	1

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 10

Görev yaptığımız il sınırları içinde derslerinizde kullandığınız ya da kullanılmasını uygun gördüğünüz tarihsel çevre öğeleri var mı?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Evet (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14)	13
2	Hayır (Ö11)	1

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 11

Lisans eğitimi yıllarında almış olduğunuz öğretmenlik eğitiminin, derslerinizde tarihsel çevreden yararlanabilmek için uygun ve yeterli mesleki bilgi ve becerileri kazandırdığını düşünüyor musunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Kısmen yeterli (Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö10, Ö11, Ö14)	7
2	Hiç yeterli değil (Ö1, Ö2, Ö7, Ö9, Ö13)	5
3	Yeterli (Ö5, Ö12)	2

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 12

Tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih gibi alanlarda lisans öğrenciliğiniz döneminde aldığınız zorunlu ya da seçmeli dersler olmuşsa, bu derslerin adını yazınız?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih gibi alanlarda ders almadım (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14)	11
2	Sanat tarihi (Ö4)	1
3	Turizm (Ö7)	1
4	İlişkisiz yanıt (Ö10)	1

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 13

Tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih gibi alanlarda katıldığınız hizmetiçi eğitim uygulamaları oldu mu?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Hayır (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13)	11
2	Evet (Ö7, Ö9, Ö14)	3

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 14

Tarihsel çevreye düzenlemiş olduğunuz inceleme gezilerinin sıklığını yeterli buluyormusunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Hayır (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13)	12
2	Evet (Ö6, Ö14)	2

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 15

Tarihsel çevrede sanal inceleme gezisi yapmanızı mümkün kılan yeterli sayıda görsel-işitsel materyaller bulunduğunu düşünüyor musunuz?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Evet (Ö1, Ö2, Ö3, Ö8, Ö11, Ö12, Ö14)	7
2	Hayır (Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö13)	7

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 16

Tarihsel çevreden yararlanmayı güçleştiren aşağıdaki sorunları önem sırasına göre numaralandırınız.

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Yasal izinlerin alınması (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6)	4
3	Yetkililerin idari yaklaşımları (Ö3, Ö4, Ö5)	3
4	Etkinlik maliyeti ve finansman temini (Ö4, Ö6, Ö7)	3
4	Ulaşım organizasyonu (Ö2, Ö5, Ö7)	3
5	Öğrenci güvenliğinin sağlanması (Ö3, Ö6, Ö10)	3
6	Velilerden izin alınması (Ö5, Ö6, Ö10)	3
7	Hazırlık çalışmaları (Ö4, Ö11)	2
8	Gerekli etkinlik zamanı (Ö3)	1

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tablo 17

Tarihsel çevrenin kullanımı, sizce derslerin hangi bölümünde daha etkili ve yararlı olabilir?

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Sonuç (Ö1, Ö3, Ö6, Ö8, Ö10, Ö14)	6
2	Geliştirme (Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö13)	5
3	Giriş (Ö9, Ö11, Ö12)	3

(* Ö: Kodlanmış öğretmen)

- Katılımcı öğretmenlerin 2/3'ü tarihsel çevreden yararlanmak amacıyla inceleme gezileri düzenlediklerini belirtmiştir.
- Alan gezisi düzenleyebildiğini belirten öğretmenlerin % 60'ı bunu bir eğitim-öğretim yılında ancak 1 kez yapabilmektedir. Yılda 2 gezi düzenlediğini belirten 3 öğretmenden ikisi ve yılda 4 kezden fazla gezi düzenlediğini 1 öğretmen 20 yılı aşkın kıdemi bulunan kadın öğretmenlerdir. Öğretmenlerin tamamına yakın mevcut gezi sıklığını yeterli bulmamaktadırlar.
- Katılımcı öğretmenlerin 2/3'ü sanal inceleme gezisi yapmalarını mümkün kılan yeterli dijital materyale sahip olduklarını ve bu öğretmenlerin de % 60'ı (6 öğretmen) sanal gezi turlarını yılda 4 ve 4'ten fazla derste kullandıklarını belirtmişlerdir.
- Katılımcı öğretmenlerin çoğunluğu tarihsel çevreye tanıklık etmiş ya da tarihsel çevre konusunda uzmanlaşmış kaynak kişilerden yararlanmadıklarını beyan etmişlerdir. Kaynak kişilerden yararlandıklarını belirten ve katılımcı öğretmenlerin yalnızca % 20'sini oluşturan 3 öğretmenin 3'ü de kadın öğretmendir.
- Katılımcı öğretmenlerin % 20'si (2 öğretmen) müze ziyaretlerinden bile hiç yararlanmadıklarını belirtmiştir. Müze ziyaretlerinden yararlandıklarını belirten öğretmenlerin 2/3'ü bir eğitim-öğretim yılında 1 kez ziyaret düzenlerken, 2 kezden

fazla ziyaret düzenleyenler yalnızca 20 yılı aşkın kıdemi bulunan kadın öğretmenlerdir.

- Öğretmenlerin tamamına yakını, görev yaptıkları il sınırları içinde derslerinde kullandıkları ya da kullanılmasını uygun gördükleri tarihsel çevre öğeleri olduklarını düşünmektedir. Bu konuda yalnızca 10-19 yıllık kıdemi bulunan 1 erkek öğretmen, görev yaptıkları ilde uygun tarihsel çevre unsurları olmadığını belirtmiştir.
- Öğretmenlerin 1/3'ü (5 öğretmen) lisans eğitimi yıllarında almış oldukları öğretmenlik eğitiminin, derslerinde tarihsel çevreden yararlanabilmek için uygun ve yeterli mesleki bilgi ve becerileri kazandırmadığını düşünmektedir. Böyle düşünen 5 öğretmenden 4'ü 10 ve 20 yılın üzerinde kıdeme sahip kadın öğretmenlerdir. Öte yandan, öğretmenlik eğitimi yıllarında aldığı eğitimi yeterli bulan öğretmenlerin tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih konularında hiçbir zorunlu ya da seçmeli ders almadıklarını belirtmiş olmaları yeterlilik beyanlarını kuşkulu hale getirmektedir.
- Öğretmenlerin 2/3'ü (11 öğretmen) tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih eğitimi ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir hizmetiçi eğitim almamış olduklarını beyan etmişlerdir. Konuyla ilgili hizmetiçi eğitimi bulunan 2'si kadın 3 öğretmenin 3'ü de 20 yılı aşkın kıdeme sahip öğretmenlerdir.
- Katılımcı öğretmenlerin yarısı sanal gezi etkinliklerine olanak tanıyacak görsel-ışitsel materyallerden yoksun olduklarını beyan etmiştir.
- Katılımcı öğretmenler, tarihsel çevreden yararlanmayı güçleştiren 8 temel sorun belirtmiştir. Üzerinde en çok hemfikir olunan ve bu sorunların başında gelen sorun "yasal izinlerin alınması" sorunudur. Etkinlik için gereken zamanın çok olması, 8

sorun arasında yer almakla birlikte yalnızca 1 öğretmen tarafından dile getirilmiş ve sorunların önem sıralamasında 8'nci sırada yer almıştır.

- Katılımcı öğretmenlerin yalnızca % 20'si (3 erkek öğretmen), ünite ve konular işlenmeden önce düzenlenecek bir tarihsel çevre gezisinin etkili ve yararlı olabileceğini düşünmekte iken diğer öğretmenler yaklaşık yarı yarıya bu tür gezilerin konular işlendikten sonra değerlendirme aşamasında ya da konuların işlendiği sırada geliştirme bölümünde düzenlenmesinin daha etkili ve yararlı olduğunu düşünmektedir.

4.2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme bulguları

4.2.1. Bilgi ve farkındalık kategorisindeki bulgular

Tablo 18

Tarihsel çevrede en çok ilgi çeken ve merak uyandıran unsurlar

S.N.	Kodlanmış Unsurlar	f
1	İlgisiz yanıt (Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14)	9
2	Sit alanları (Ö1, Ö2, Ö9)	3
3	Anıtlar ve şehitlikler (Ö1)	1
4	Yakın tarihe ait kalıntılar (Ö2)	1
5	Günlük kullanım materyalleri (Ö4)	1
6	Tarihsel doku (Ö4)	1

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Bu soruda esasen, öğretmenlerin tarihsel çevre unsurlarında neyi daha çok eğitici bulduklarını ortaya koymaları beklenmiştir. Tarihsel çevre bileşenlerinin biçimleri mi, işlevsellikleri mi, dönemselsel olarak yansıttıkları sanat ve estetik anlayışı mı, belgesel nitelikleri mi, taşıdıkları kanıt değeri mi, fiziksel ve beşeri çevre ile kurdukları bütünsel ya da çatışmalı ilişkiler mi? Ancak öğretmenler arasında “Geçmiş beni heyecanlandırıyor”, “Belediye başkanımız bizi ücretsiz karşıya geçiriyor”, “Truva olsun Gelibolu yarımadası olsun Çanakkale çok tarihsel bir geçmişe sahip”, “Gittiğim her yerde tarihî yerleri gezerim” şeklinde soruya yanıt oluşturmayacak ilgisiz açıklamalarda bulunanlar olması nedeniyle; soru,

yukarıdaki beklentimizi netleştirecek yönde farklı biçimlerde kodlanarak birkaç kez daha sorulmuştur. Sorunun olabildiğince ayrıntılandırılması ve örneklendirilmiş olmasına karşın, ilgisiz yanıtların çokluğu öğretmenlerin tarihsel çevrenin pedagojik değeri hakkında yeterince kuramsal, kavramsal ve terminolojik birikime sahip olmadıkları kanaatini güçlendirmiştir.

Tablo 19

Tarihsel çevre kullanılarak işlenmeye uygun olan konular

S.N.	Kodlanmış 5. Sınıf Konuları	f
1	Uygarlıkları Öğreniyorum (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö14)	7
2	Tüm konular uygundur (Ö10)	1
Kodlanmış 6. sınıf konuları		
1	Türklerin tarihi ile ilgili konular (Ö2, Ö3, Ö11, Ö14)	3
2	Tüm konular uygundur (Ö10)	1
Kodlanmış 7. Sınıf Konuları		
1	Osmanlı tarihi ile ilgili konular (Ö2, Ö3, Ö5, Ö11, Ö14)	4
2	Tüm konular uygundur (Ö10)	1
Kodlanmış 8. Sınıf Konuları		
1	Çanakkale Cephesi (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14)	10
2	Tüm konular uygundur (Ö10)	1
Kodlanmış Belirsiz Bilgi		
1	İlgisiz yanıt (Ö13)	1

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Bu soruya verilen yanıtlara göre, Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin 8. Sınıfta okutulan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersini tarihsel çevreye yönelik alan gezileri konusunda diğer derslere kıyasla daha uygun buldukları anlaşılmaktadır. Bunu Sosyal Bilgiler 5 dersi izlerken, Sosyal Bilgiler 6 ve 7. Sınıf dersleri yeterince uygun bulunmamıştır. Ancak bu yanıtlar büyük ölçüde, Çanakkale ilinin Osmanlı tarihi ve Türklerin tarihi konuları açısından sunduğu tarihsel çevre çeşitliliğinin kısıtlılığı ile ilgili görünmektedir.

Tablo 20

Tarihsel çevrenin derste kullanılmaya uygunluk ölçütleri

S.N.	Kodlanmış ölçütler	f
1	Öğrenme içeriğine uygun olması (Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö13)	6

2	Tarihsel çevrenin eğitim-öğretim zamanını kısıtlamayacak yakınlıkta olması (Ö1, Ö2)	2
3	Öğrencilerin daha önce görmedikleri ve ziyaret etmeyi talep ettikleri yerler olması (Ö2)	1
4	Gidilecek tarihsel mekan hakkında yeterli bilginin olması (Ö4)	1
5	Güvenlik önlemlerinin sağlanmış olması ve ulaşım kolaylığı (Ö8)	1
6	İlgisiz yanıt (Ö10, Ö11, Ö12, Ö14)	4

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Katılımcı öğretmenlerin yaklaşık yarısı, alan gezisi düzenlenecek bir tarihsel mekân seçimi yaparken, okuldaki öğrenme içeriğine uygun unsurlar barındırmasını referans almaktadır. Bunun dışında dile getirilen ölçütler genel olarak literatür bulguları ile uyumlu görünmektedir. Soruya verilen “Rehberli turlar varsa katılıyoruz” ya da “Burada Çanakkale Cephesi var, oraya gezi düzenliyoruz” şeklindeki, tarihsel çevre seçim ölçütlerinin ne olduğunu yeterince yansıtmayan ya da ilgisiz kalan yanıtlar cinsiyet ve kıdeme göre bir anlamlılık göstermemektedir.

Tablo 21
Öğretmenlere göre tarihsel çevre

S.N.	Kodlanmış tanımlar	f
1	Bizim bilgi olarak öğrendiğimiz tarihin gerçekleştiği yer (Ö5, Ö7, Ö12, Ö14)	4
2	Geçmiş ile günümüz arasında köprüdür (Ö6, Ö8)	2
3	Geçmişten günümüze ulaşmış kültür unsurları ve çeşitli eserlerin bulunduğu alan (Ö1)	1
4	Çevremizi kuşatan ve tarihin tanıklık ettiği her şey tarihsel çevre unsurudur (Ö2)	1
5	Tarihsel mekanların bulunduğu alanlar (Ö3)	1
6	Tarihsel kalıntıları sergileyen müzeler (Ö3)	1
7	Bulduğumuz yerin geçmişteki hali (Ö4)	1
8	Açık hava müzeleridir (Ö9)	1
9	Geçmişini görebilmemize yardımcı olan yerlerdir (Ö10)	1
10	Sit alanlarıdır (Ö11)	1
11	Gemişteki insanlar üzerinde önemli etki ve izler bırakmış yerler (Ö13)	1

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Katılımcı öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, tarihsel çevrenin tanımı konusunda belirgin bir uzlaşma içinde olmadıklarını göstermekle birlikte, genel olarak hem kuramsal ve kavramsal literatür açısından doğru yanıtlardır hem de öğretmen görüşlerini sorgulayan başka araştırmaların bulgularıyla uyumlu görünmektedir. Bu soruda, hatalı değilse de eksik denilebilecek tek yanıt 10-19 yıl aralığında kıdeme sahip bir erkek öğretmen tarafından verilen ve tarihsel çevreyi müzelere indirgeyen yanıttır.

4.2.2. Tutumlar kategorisindeki bulgular

Tablo 22

Öğretmenlerin tarihsel çevrenin öğretim materyali olarak kullanılmasına yönelik tutumları

S.N.	Kodlanmış olumlu tutumlar	f
1	Tarihsel çevre öğrenme içeriğini somutlaştırma işlevine sahiptir (Ö3, Ö6)	2
2	Tarihsel çevre, konuları görselleştirme üstünlüğüne sahiptir (Ö1)	1
3	Tarihsel çevre, kalıcı öğrenmeye katkı sağlar (Ö2)	1
4	Tarihsel çevre önemli bir tamamlayıcı ve açıklayıcı materyaldir (Ö4, Ö12)	2
5	Materyal olarak kullanmaya uygun (Ö5, Ö7, Ö9, Ö11, Ö14)	5
6	Tarihsel çevre aidiyet ve sorumluluk duygusunun gelişimine katkı sağlar (Ö8)	1
7	Sanal müze formunda olması halinde kullanılabilir (Ö10)	1
Kodlanmış olumsuz tutumlar		
1	Yanıt yok (Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö8, Ö10, Ö12, Ö14)	8
2	Ulaşım organizasyonu (Ö3, Ö7, Ö9)	3
3	Müze hizmetlerinin eksikliklerinden kaynaklanan nedenler (Ö4)	1
4	Çocukların verdiği önem ve ciddiyette eksiklik (Ö7, Ö11)	2
5	Zaman yetersizliği (Ö9)	1
6	Finansman yetersizliği (Ö9)	1
7	Yasal izinlerin çok zaman alması (Ö9)	1
8	Öğrencilerin öğrenim ve iş yüklerinin fazla olması (Ö9)	1
Kodlanmış Belirsiz Tutum		
1	İlgisiz yanıt (Ö13)	1

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Tarihsel çevrenin bir materyal olarak tanımlanıp kullanılmasını öğretmenlerin yalnızca 1/3'ü doğrudan doğruya uygun bulmuş, diğerleri ise soruyu genel olarak tarihsel çevrede bulunan çeşitli materyallerin öğrenme-öğretme sürecine sağlayabilecekleri olası katkılar şeklinde algıladıklarını düşündüren yanıtlar vermişlerdir. Katılımcı öğretmenlerin çoğunluğunun verdiği yanıtlarda “Tarihsel çevre asla bir öğretim materyali olarak tanımlanıp kullanılamaz” şeklinde kararlı ve gerekçeli açıklamalara yer verilmemiştir. Ancak tarihsel çevrenin bir öğretim materyali olarak kullanılmasının önündeki çeşitli engelleri dile getirirken aslında alan gezisi yönteminin dünya genelinde klişe sayılabilecek engellerine gönderme yapmış olmaları, öğretmenlerin bir olanak, araç ya da fırsatı öğretim materyali olarak kullanmak ile bunları bir öğretim yöntemi olarak el almak arasında belirgin bir ayrım gözetmediklerini düşündürmektedir. Bu tarz metonimik yüzeyselliklerin genelde kavram öğretimi alanındaki çalışmalarda sıklıkla gündeme geldiği dikkate alındığında, öğretmenlerin gerek materyal tasarım ve kullanma ilkeleri gerekse de öğretim ilke ve yöntemleri konusunda kuramsal ve kavramsal açıdan eksiklikleri bulunduğu yönünde bir değerlendirme yapılabilir. Nitekim “*Tarihsel çevrenin öğretim materyali olarak kullanılması hakkındaki olumlu ve / ya da olumsuz görüşleriniz nelerdir?*” şeklindeki bir soruya “*Kullanılması çok güzel bir şey. Sınırlı sayıda yapıyoruz.*”, “*Gezi olduğu zaman çocuk onu lay lay lom geziyor.*”, “*Sınav stresi olduğu için gezi ikinci plana atılıyor.*”, “*Kullanabilsek ama yapamıyoruz. Yapabilsek keşke.*” şeklinde verilmiş yanıtlar, esasen ya sorunun doğru anlaşılmadığını ya da anlaşılmiş olsa bile uygun yanıt vermeyi mümkün kılacak belirli bir bilgi birikimi ve tutumun oluşmamış olduğunu göstermektedir.

Tablo 23

Öğretmenlerin tarihsel çevrenin öğretim yöntemi olarak kullanılmasına yönelik tutumları

S.N.	Kodlanmış olumlu tutumlar	f
1	İlgi çekici ve kalıcı öğrenme sağlayan bir öğretim yöntemidir (Ö3, Ö4, Ö8, Ö9, Ö13)	5
2	Tarihsel çevre, öğrenmeyi somutlaştıran bir öğretim yöntemi olarak kullanılabilir (Ö1, Ö2)	2
3	Öğretim yöntemi olarak kullanılabilir (Ö6, Ö11)	2

4	Okul dışı eğitime uygun davranış, tutum ve becerilerin eğitimin ilk basamaklarından itibaren kazandırılmış olması koşuluyla yöntem olarak kullanımı uygundur (Ö7)	1
5	Yanıt yok (Ö10, Ö12)	2
Kodlanmış olumsuz tutumlar		
1	Yanıt yok (Ö3, Ö6, Ö8, Ö11, Ö13)	5
2	Aşırı zaman kullanımı gerektiren bir yöntem olduğu için kullanışlı değil (Ö1, Ö2, Ö12)	3
3	Çocuklar sıkıcı bulabilir (Ö4)	1
4	Çocukları güdülemek zor olabilir (Ö4)	1
5	Çocuklarda okul dışı eğitimin gerektirdiği temel davranış, tutum ve beceriler önceki basamaklarda oluşmamış ise, gezi faaliyetine dönüşerek verimsizleşme riski içeren bir yöntemdir (Ö7)	1
5	Yanıt yok (Ö10)	1
Kodlanmış Belirsiz Tutum		
1	İlgisiz yanıt (Ö14)	2
(*Ö: Kodlanmış öğretmen)		

Tarihsel çevrenin bir öğretim yöntemi olarak tanımlanıp kullanılmasını öğretmenlerin tamamına yakını, nasıl bir yöntem olduğuna yönelik göndermeler de yaparak onaylamışlar; yalnızca 2 öğretmen belirgin bir olumsuz tutum ortaya koymamıştır. Tarihsel çevrede eğitimin bir öğretim yöntemi olarak kullanılmasına yönelik olumsuz tutum yansıtan yanıtlar ise bunun bir öğretim yöntemi olmadığı ya da öyle tanımlanamayacağı yönünde yanıtlar olmaktan çok; çeşitli uygulama güçlüklerine gönderme yapan ve böylece kullanışsız bir yöntem olduğunu ima eden yanıtlar şeklindedir. Ancak “*Tarihsel çevrenin öğretim yöntemi olarak kullanılmasına hakkındaki olumlu ve / ya da olumsuz görüşleriniz nelerdir?*” şeklinde sorulmuş bu soruda da “İşittiklerini çocuklar unutulabilir ama gördüklerini unutmazlar. Daha bilinçli olurlar.”, “Sanal müze gezileri çok güzel. İlk kez bu yıl karşılaştım.”, “Çocuklar küçük yaştan itibaren alırsın bu sisteme sistem cuk oturur. Ama sistem oturmazsa, çocuk bu zamana kadar bunu görmediyse çocuk bunu gezme olarak görür.” şeklinde verilmiş yanıtlar, yine önceki soruda olduğu gibi materyal olarak çevre ya da yöntem olarak çevrede eğitim arasında bilişsel bir ayrımın kesin olarak yapılmadığını, sorunun yeterince doğru

anlaşılmadığını ya da anlaşılmış olsa bile uygun yanıt vermeyi mümkün kılacak belirli bir bilgi birikimi ve tutumun oluşmamış olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 24

Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programının tarihsel çevre konusundaki çerçevesine yönelik tutumları

S.N.	Kodlanmış olumlu tutumlar	f
1	Yanıt yok (Ö1, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö11, Ö12, Ö13)	6
2	Mevcut öğretim programı tarihsel çevreden yararlanmaya uygun (Ö3, Ö8, Ö10, Ö14)	4
Kodlanmış olumsuz tutumlar		
1	Mevcut Sosyal Bilgiler öğretim programı öğretmenleri tarihsel çevreden yararlanmaya yöneltmek ve teşvik etmek konusunda yeterli değildir (Ö1, Ö5, Ö9, Ö12)	4
2	Mevcut Sosyal Bilgiler öğretim programı tarihsel çevreden yararlanmak konusunda uygun bir zaman esnekliğine sahip değildir (Ö1, Ö2, Ö6, Ö11)	4
3	Öğretim programı uygun olmakla birlikte, programa göre yazılmış ders kitapları bu konuda bir kılavuz işlevi görmekten uzaklar (Ö4)	1
Kodlanmış Belirsiz Tutum		
1	İlgisiz yanıt (Ö7, Ö13)	1

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Sosyal Bilgiler öğretim programının tarihsel çevrede öğrenme-öğretme etkinliklerine uygun olup olmadığının sorgulandığı bu soruda katılımcı öğretmenlerin yalnızca 1/3'ü olumlu tutum bildirmişlerdir. Olumlu tutum içinde olan öğretmenler cinsiyet ve kıdem açısından anlamlı bir bulgu göstermemektedir. Öğretim programının bu boyutuna yönelik olumsuz tutumların daha açık ve kararlı ifade edildiği söylenebilir. Eşit ağırlıklı olmak üzere, öğretim programı bu konuda yetersiz ve gerekli zamansal esneklikten yoksun olarak nitelendirilmiştir. Katılımcılar arasındaki 10 yıldan az kıdeme sahip tek öğretmen olan 1 erkek öğretmen ise, öğretim programını uygun bulmakla birlikte, programın uygulanmasını mümkün kılan ders kitaplarını uygun bulmadığını belirterek olumsuz tutum bildirmiştir.

4.2.3. Görüşler kategorisindeki bulgular

Tablo 25

Öğretmenlerin tarihsel çevreden yararlanırken hazırlık ve etkinlik süreçlerinde dikkat ettikleri noktalara ilişkin görüşleri

S.N.	Kodlanmış görüşler	f
1	İlgisiz yanıt (Ö1, Ö2, Ö9, Ö12)	4
2	Gidilecek tarihsel mekanla ilgili önöğrenme gerçekleştirmeye ve öğrenme içeriği ile ilişkisinin kavranmış olmasına dikkat ediyorum (Ö3, Ö7, Ö9, Ö10, Ö13, Ö14)	6
3	Çocukların güvenliğinin sağlandığından emin olmayı önceliyorum (Ö5, Ö8)	2
4	Etkinlik öncesi, sırası ve sonrasına yönelik ayrıntılı plan yapmış olmaya dikkat ediyorum (Ö6, Ö8)	2
5	Mevzuata bağlı prosedürlerin tamamlanması ve yasal izinlerin alınmış olmasına dikkat ediyorum (Ö3)	1
6	Yeterli finansmanın sağlanmış olmasına dikkat ediyorum (Ö3)	1
7	Öğrencinin yaşına uygun örnekler üzerinde odaklanmaya dikkat ediyorum (Ö4, Ö11)	2
8	Sağlık personeli bulunmasına dikkat ederim (Ö8)	1
9	Etkinlik kurallarını öğrenciler ile birlikte belirler, disiplinde uzlaşma sağlarım (Ö8)	1

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Katılımcı öğretmenlerin bu soru hakkındaki yanıtları genel olarak literatür bulguları ile uyumludur. Ancak kuramsal ve kavramsal kaynaklarda başarılı alan gezilerinin olmazsa olmaz reçetesi olarak sunulan “Öğretmenler mutlaka planlı hareket etmelidir” önerisine yalnızca 2 öğretmenin dikkat ediyor olması önemli bir eksiklik tespiti olarak ifade edilebilir. Planlamaya önem veren biri erkek diğeri kadın 2 öğretmenin ortak paydası, her ikisinin de 20 yılı aşkın kıdeme sahip olmalarıdır. Bunun dışında, öğretmenlerin yaklaşık yarısının, gidilecek yer hakkında okulda önöğrenme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi konusunda uzlaşmış olmaları belirgin bir görüş olarak kaydedilebilir. Son olarak, yine 20 yılı aşkın kıdemli bir erkek öğretmen tarafından dile getirilmiş olan “etkinlik kurallarını öğrenciler ile birlikte belirleme” işleminin, ilgili literatürde önem verilen bir öneri olduğu dikkate alınırca, bunun yalnızca 1 öğretmen tarafından uygulanıyor olması bir eksiklik olarak not edilebilir.

Tablo 26

Öğretmenlerin tarihsel çevreden yararlanma konusundaki sorun ve zorluklara karşı çözüm önerileri

S.N.	Kodlanmış öneriler	f
1	Planlama ve izin sürecindeki bürokratik formaliteler azaltılabilir (Ö2, Ö3, Ö5, Ö8, Ö14)	5
2	Zamanı verimli kullanmak için tarihsel çevre unsurlarının tek boyutlu görselleri, modelleri ya da sanal ortamda kopyaları oluşturulup öğretmenlerin erişimine açılabilir (Ö1, Ö2, Ö12)	3

3	Bu tür okul dışı faaliyetler için özel bütçe desteği sağlanabilir (Ö2, Ö7)	2
4	MEB ile tarihsel çevrenin bağlı olduğu kurumlar, özellikle de Kültür Bakanlığı arasında, maliyeti ve bürokratik formaliteleri azaltıcı yönde işbirliği ve koordinasyon protokolleri olmalı (Ö3)	1
5	Tarihsel çevrede daha çok alan ve örneğin ziyarete açılması, tanıtılması ve bunlara erişim yollarının çeşitlendirilmesi (Ö4)	1
6	Öğretmenlere tarihsel çevrede eğitim konusunda plan ve kılavuz desteği sağlanmalı (Ö6)	1
7	Deneyimlemeye dayalı yöntemler için, sınıf mevcutlarının azaltılması gerekir (Ö7)	1
8	Bu tür yöntemleri kullanan öğretmenleri teşvik ve motive edecek bir ödül uygulaması getirilmelidir (Ö7)	1
9	Yerel yönetimlerin finansman ya da ulaşım hizmeti desteği sağlanabilir (Ö8)	1
10	Çocuklarının güvenliğinin profesyonel bir ekip tarafından sağlanacak ve öğretmenlerin yalnızca öğretim etkinliklerine odaklanmasını mümkün kılacak yönde kurumsal destek sağlanmalıdır	1
11	İlgisiz yanıt (Ö9, Ö10)	2
12	Bu tür yöntemler yılda birkaç kez Milli Eğitim Bakanlığı projesi olarak uygulansa daha iyi olur	1

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Katılımcı öğretmenlerin çözüm önerileri konusunda vermiş oldukları yanıtlar, genel olarak ilgili literatür bulgularıyla uyumlu yanıtlar olarak kabul edilebilir.

Tablo 27

Öğretmenlere göre, tarihsel çevreden yararlanma konusunda, öğretim programları temel alınarak hazırlanacak materyal listeleri ve materyal kullanma kılavuzlarının taşımaları gereken özellikler

S.N.	Kodlanmış özellikler	f
1	Öğrencinin yaşına ve düzeyine uygun olmalı (Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö13)	7
2	Öğretim programındaki kazanımlar ile sınırlı olmalı (Ö3, Ö5, Ö7, Ö9)	4
3	Dikkat çekici ve eğlenceli etkinliklere yer vermeli (Ö1, Ö8)	2
4	İlgisiz yanıt (Ö2, Ö11, Ö14)	3
5	Görsel açıdan zengin olmalı (Ö4)	1
6	Aile katılımını sağlayacak etkinlik önerileri barındırmalı (Ö4)	1
7	Uzman görüşleri alınarak hazırlanmalı (Ö5)	1
8	Bu tür kılavuzlar kurumsal kaynaklardan çevrimiçi erişilebilir nitelikte olmalıdır (Ö6, Ö12)	2
9	Farklı zekâ tiplerini dikkate almalı (Ö8)	1
10	Değerlendirme etkinliklerine mutlaka yer vermeli (Ö8)	1

(*Ö: Kodlanmış öğretmen)

Katılımcı öğretmenlerin bir kılavuz materyalinden beklentileri, genel olarak ilgili literatür bulgularıyla uyumludur. Öğrenci yaşına ve düzeyine uygunluğun, öğrenme kazanımlarıyla uyumlu olmasının üzerinde en çok durulan unsurlar olması kanıksanmış kabuller arasında düşünülebilir. Bu tür yöntemlerin kullanılması söz konusunda, öğretmenlere yol gösterecek kılavuzların etkinlik odaklı olmaları, çoklu zekâ kuramına uygun olmaları ve değerlendirme faaliyetlerine yer vermeleri gibi yöntemine doğasına yönelik beklentilerin yalnızca 2 öğretmen tarafından dile getirilmiş olması bir eksiklik olarak kaydedilebilir.

5. Bölüm

Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bulguların, literatür çalışmasından elde ettiğimiz sonuçlarla genel olarak uyumlu olduğu söylenebilir. Ayrıntıya girmeden önce, bu örtüşmeyi üç temel saptama ile betimlemek mümkün görünüyor:

- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, tarihsel çevre hakkında belirli bir bilgi ve farkındalık düzeyine sahip olmakla birlikte, bu düzey tarihsel çevreden etkin yararlanmak için yeterli değildir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, tarih öğretiminde tarihsel çevreden yararlanmaya karşı olumlu tutumlara sahip olmalarına karşın, bundan yararlanma sıklıkları düşüktür.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, tarihsel çevreden öğretim amaçlı yararlanma konusunda istekli görünmekle birlikte, bundan kaçınmalarına yol açan çok sayıda olumsuz görüşe sahiptirler.

Bu temel saptamaları anket formu bulgularına dayanarak somutlaştırmaya çalışalım:

- Çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre hakkında genel bir bilgi ve farkındalık düzeyine sahip oldukları, ancak, tarihsel çevrenin pedagojik değeri hakkında yeterince kuramsal, kavramsal ve terminolojik birikime sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Araştırmamızdan elde edilen bu sonuç, Avcı Akçalı'nın (2015), araştırmasını yürüttüğü 12 tarih öğretmenin bilgi ve farkındalık düzeyinin öğretmen adaylarından daha düşük çıktığını saptadığı çalışmanın ve Öner'in (2015) öğretmenlerin okul dışı tarih derslerinin yapılabileceği alanlara ilişkin farkındalıklarının orta seviyede olup yeterli düzeyde olmadığını saptadığı çalışmanın sonuçları ile koşutluk göstermektedir.

- Öğretmenler belirli bir tarihsel mekânın alan gezisi düzenlemeye uygun olup olmadığını sorgularken, mekânın ünite ve konularla tematik uyumuna, okula uzaklığına,

öğrencilerin gösterdikleri ilgiye ve ulaşım kolaylığına dikkat etmektedirler. Bunlar, hiç kuşkusuz önemli sorgulama ölçütleridir. Ancak öğrencilerin tarihin dilini ve tarih biliminin terminolojisini öğrenmelerine katkı sağlayacak, imgelem yetilerini kullanmaları için fırsatlar yaratacak, görsel okuryazarlıklarını geliştirmelerine yardımcı olacak ve birey-toplum-devlet ilişkilerindeki örgütsel yapıları, işleyişi ve sistematik yapıları kavramaları için uygun ipuçları sunacak çevresel bileşenler hiç gündeme getirilmemiştir. Öğretmenlerin tarihsel mekân seçme konusundaki ölçütlerindeki bu yetersizlik, tarihsel çevreye yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerindeki düşüklüğün de gerekçesi olarak düşünülebilecek yetersiz eğitimleri ile ilişkilendirilebilir. Nitekim görüşmelerin akışı içinde, öğretmenlerin kendisi bu bağıntıyı sıklıkla dile getirmiş ve bu konuda gerek öğretmenlik eğitimi yıllarında gerekse de sonraki hizmetiçi eğitimlerde hiçbir bilgi ve beceri kazanmamış olduklarını özellikle vurgulamışlardır. Araştırmamızdan elde edilen bu sonuç, Avcı Akçalı'nın (2015), araştırmasını yürüttüğü 12 tarih öğretmenin hiçbirinin okul dışı tarih eğitimi almadıklarını ve kendilerini bu konuda yetersiz hissettiklerini saptadığı çalışmanın ve Egüz'ün (2011) öğretmenlerin müze ile eğitimde gerekli donanıma sahip olmadıkları bulgusuna ulaştığı çalışmanın sonuçları ile koşutluk göstermektedir.

- Öğretmenler tarihsel çevrenin bir öğretim materyaline indirgenemeyeceği, tarihsel çevrede tarih öğretiminin bir öğretim yöntemi olarak tanımlanması gerektiği, ancak bu yöntemin uygulanmasının önünde de “yasal izinler ve bürokratik formaliteler, sanal müze altyapısının yetersizliği, finansal sorunlar, sınıf mevcutlarının kalabalık olması” gibi çok sayıda sorun bulunduğu konusunda mutabakat içinde görünmektedirler. Araştırmamızdan elde edilen bu sonuç, örneklem aldıkları okul ya da öğretmenlerin yaklaşık yarısının tarihsel çevreye ve müzelere hiçbir alan gezisi düzenlemedikleri, düzenleyebilenlerin ise bunu yılda en çok bir ya da iki kez yapabildikleri ve bu durumun da bizim yukarıda belirttiğimiz sorun ve engellerden kaynaklandığı bulgularına ulaşan Avcı (2014), Avcı Akçalı (2015), Bozdoğan (2007), Çengelci

(2013), Çetin, Kuş ve Karatekin (2010), Egüz (2011), Güven, Gazel ve Sever (2004), Kasım (2019), Mustak (2017) ve Öner (2015) tarafından yapılmış araştırmaların sonuçları ile koşutluk göstermektedir.

- Öğretmenler, öğretim programının kendisinin de başlı başına bir engel oluşturduğunu düşünmekte; yürürlükteki Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, tarihsel çevreden yararlanmaya yönelik olumlu bir tutuma sahip olmakla birlikte, yapı ve içerik olarak bu tür yöntemlerin kullanımına elverişli olmadığı konusunda hemfikir görünmektedirler. Avcı Akçalı (2015) tarafından yapılmış çalışma da öğretmenlerin çoğunluğunun, öğretim programının yapısının tarihsel çevrede tarih öğretimi uygulamaları için uygun olmadığını düşündüğünü ve bunu da diğer sorunlardan bağımsız olarak başlı başına bir sorun olarak algıladığını ortaya koymaktadır.

- Öğretmenler dile getirdikleri çeşitli eksiklik ve engellere rağmen, seçtikleri çeşitli mekânlara ya da müzelere yılda en az bir kez alan gezisi düzenlediklerini ve bunu da çoğunlukla üniteler okulda işlendikten sonra değerlendirme faaliyeti olarak yaptıklarını belirtmektedir. Bu sonuç, alan gezilerinin önünde duran bütün kurumsal ve malî sorunlara karşın, öğretmenlerin alan gezisi yönteminin pedagojik yararına ilişkin olarak geliştirmiş oldukları olumlu tutumun göstergesi olarak düşünülebilir. Nitekim Avcı Akçalı (2015) da, çalışmasında, öğretmenlerin tamamının alan gezilerine karşı bilgiyi kalıcı hale getirdiği ve öğrenmeyi görselleştirdiği gerekçesiyle olumlu tutum geliştirmiş olduklarını saptamıştır. Yine Mustak (2017) ve Öner (2015) de çalıştıkları öğretmenlerin alan gezisinin yararına inandıkları, onların bunu öğrenme içeriğini somutlaştıran ve öğrenmeyi kalıcı hale getiren bir öğretim yöntemi olarak gördükleri bulgusuna ulaşmışlardır.

- Öğretmenlerin bir alan gezisi düzenleyecekleri zaman, ön hazırlık sürecini daha çok gidilecek yer hakkında ön bilgi toplayıp öğrenciler ile paylaşmaya indirgedikleri, faaliyetin bütününe kapsayan bir planlama çalışması yapmadıkları anlaşılmaktadır. Bu sonuç,

araştırmasına katılan öğretmenlerin müze ve alan gezilerinde önbilgilendirme ile yetindiklerini ve plan yapmadıklarını saptayan Bozdoğan (2007) ve Egüz (2011) tarafından yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla koşutluk göstermektedir.

- Öğretmenler faaliyet sıklığındaki yetersizliğin telafisi olabilecek sanal müzelerin de yeterli olmadığını dile getirmekte ve sanal müzeler yeterli olsa bile zaten okulların tümünün uygun eğitim teknolojileri donanımına sahip olmadığını belirtmektedirler. Bu sonuç zaten gerek müzeler ve müze eğitimi gerekse de öğretmenlerin müze gezilerine yönelik görüşlerinin temel alındığı araştırmaların hemen hepsinde ortak bir bulgu niteliğindedir. Kaldı ki Egüz'ün (2011) bulgularına göre, yeterli düzeyde sanal müze olsa bile, öğretmenler sanal müzelere erişmek ve onlardan yararlanmak için ne gerekli dijital okuryazarlık ve deneyime ne de bunu mümkün kılacak teknik altyapıya sahiplerdir.

- Anket formu bulguları açısından bakıldığında, kadın ve erkek ya da kıdemli ve kıdemsiz öğretmenler arasından kayda değer bir anlamlı fark olmadığı, ancak alan gezisi düzenleme sıklığı bakımından kıdemli kadın öğretmenler lehine düşük düzeyde bir farklılık bulunduğu saptanmıştır. Kadın öğretmenler lehine gözlemlenen bu farklılık konusunda, Öner'in (2015) çalışmasında da benzer bulgular elde edilmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarına dayanarak, konuyla ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara çeşitli sorunlara çözüm üretme süreçlerinde yararlanabilecekleri şu öneriler getirilebilir:

Milli Eğitim Bakanlığının çalışmalarına yönelik öneriler:

- Tarihsel çevreden yararlanmaya yönelik alan gezileri öğretmenlerin inisiyatifine terk edilmek yerine Bakanlık düzeyinde desteklenen ve her sömestride en az bir müze ve bir tarihsel mekân olacak şekilde zorunlu faaliyetler haline getirilebilir. Böyle yapılması halinde, öğretmenlerin alan gezilerinden kaçınmalarına yol açan bürokratik süreç ve işlemler idari birimlerin görevi haline getirilmiş olduğundan, öğretmenlerin alan gezisinin pedagojik planlamasına ve öğrenme-öğretme kalitesine odaklanması da beklenebilir.

- Milli Eğitim Bakanlığı ile bünyesinde tarihsel mekân ve müze barındıran resmî ya da özel kurumlar ve yerel yönetimler arasında okulların eğitici-öğretici faaliyetlerini kolaylaştırmaya ve finansal maliyet engelini aşmaya yönelik işbirliği protokolleri düzenlenmelidir.

- Okul dışı eğitim ve alan gezisi faaliyetlerinde temel başarı değişkeninin öğretmen olduğu gerçeğinden hareketle, öğretmenlerin bu alanda hizmet içi eğitim almaları ve alan gezilerinde uzmanlaşmış akademisyenler tarafından düzenlenen örnek uygulamalara gözlemci olarak katılmaları sağlanabilir.

- Belirli bir bölgeye yeni atanan öğretmenlerin, Milli Eğitim Müdürlüklerince düzenlenen oryantasyon gezilerine katılarak bölgeye ilişkin ayrıntılı bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.

- Her il ve ilçe için Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından, bölgedeki tarihsel ve kültürel miras ve bunların pedagojik değerine ilişkin tanıtıcı bir envanter hazırlatılarak ilgili alan öğretmenlerine dağıtımı yapılabilir ve bu materyallere EBA ve benzeri dijital platformlardan erişim sağlanabilir.

- Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan başta Kültürel Miras öğrenme alanı olmak üzere tarih öğretimine dayanan konular tarihsel çevreden etkin bir biçimde yararlanmaya olanak tanıyacak yönde yeniden yapılandırılabilir ve program çerçevesinde yazılacak yeni ders kitapları öğretmenler için bu konuda kılavuz bilgi ve örnek etkinlik önerileri ile zenginleştirilebilir.

- Okullarda tarihsel ve kültürel mirası yansıtan miras koridorları, miras sokakları ve merdivenleri oluşturulabilir.

Eğitim Fakültelerine yönelik öneriler:

- Başta sosyal bilgiler öğretmenliği olmak üzere ilgili öğretmenlik alanlarının lisans programları okul dışı eğitim, alan gezileri ve tarihsel çevreden yararlanmaya yönelik

öğretmenlik bilgi, beceri ve tutumları açısından geliştirilebilir ve bu öğretmenlik alanlarındaki öğretmen adaylarının, Fen-Edebiyat Fakültelerinin arkeoloji ve sanat tarihi gibi bölümleri tarafından düzenlenen saha çalışmalarına gözlemci olarak katılabilecekleri Fakülteler arası uygulama işbirliği çalışmaları yapılabilir.

- Öğretmen adaylarının tarihsel çevre bilgi ve farkındalığını geliştirecek yönde kurumsal etkinlikler ve / ya da proje çalışmaları yapılabilir.
- Proje tabanlı bir ders haline getirilmiş olan Topluma Hizmet Uygulamaları dersinde, kentteki çeşitli müzelerde ya da ziyarete açık denetimli açık tarihsel mekânlarda ziyaretçilere eğitici-öğretici etkinlikler uygulanabilecek ders projeleri geliştirilebilir.
- Alanda uzmanlaşmış akademisyenler ve lisansüstü öğrenciler tarafından, öğretmenlerin hizmetine sunulmak ve esin kaynağı oluşturmak üzere “gezi öncesi, gezi sırası ve gezi sonrası” öğretmen çalışmalarını ayrıntılı olarak gösteren uygulama kılavuzları, ders planları ya da çalışma yaprakları tasarlanabilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığına yönelik öneriler:

- Mevcut müzelerin tamamının zaman içinde sanal ortamda da hizmet verebilir duruma gelmesi Bakanlığın öncelikli politikaları arasında konumlandırılabilir.
- Sanal müze altyapısının tamamlanması önemli bir zaman ve finansman konusu olduğundan, bu süreçte, müze envanterleri, sergiler ve galeriler hakkında alan gezilerinde gereksinim duyulacak temel bilgilerin yer aldığı yazılı, görsel ve elektronik öğretim materyalleri hazırlanıp okullara dağıtımını sağlanabilir.
- Ulaşım ya da finansman güçlüğü yaşanan bölge ya da illerde, gezici müzeler hazırlanarak okullar ziyaret edilebilir ve barkovizyon gösterileri ile bölgede yer alan tarihsel mekân ve müze sergileri gezici müze araçlarının sanal turları içinde sunulabilir.

- Müzelerde, pedagojik formasyonu bulunan müze uzmanları ya da öğretmenlik mezunu müze görevlileri istihdam edilerek, müze içinde özel müze eğitim alanları oluşturulabilir.

- Okulların müze ziyaretleri ve müzelerde gerçekleştirilecek öğrenme-öğretme faaliyetleri İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ile zümre ğretmenlerinin katılımıyla yıllık bir ziyaret takvimi düzenlenerek işbirliği içinde hazırlanabilir.

6. Bölüm

Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersleri Tarih Konuları için Tarihsel Çevre ile Öğretime Yönelik Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu

6.1. Uygulama Kılavuzunun Başlıca İlke ve Dayanakları

Sosyal Bilgiler dersindeki tarih konularının öğretiminde tarihsel çevreden yararlanmak ve öğrencilerin doğrudan deneyim yaşayabilmeleri için tarihsel çevreye alan gezileri düzenlemek, öğretmenlerin de mutabık olarak dile getirdikleri “çeşitli izin ve onaylar, ulaşım planlamaları, görevlendirmeler, okul yönetimine gezi planı teslim edilmesi, ayrıntılı katılımcı listelerinin hazırlanması ve okul-aile birliğinden sağlanacak desteklerin planlaması” (Akdağ, 2015) gibi birçok görev ve pedagojik hazırlık çalışması gerektirmektedir. Alan gezilerinden uygun sıklıkta ve etkin olarak yararlanmayı güçleştiren bu iş yükünün azaltılması büyük ölçüde kurumsal düzeyde çözümler gerektirmektedir. Bununla birlikte, pedagojik hazırlıkların ve alan gezisi boyunca işe koşulabilecek öğrenme-öğretme süreçlerinin sorumlusu elbette öğretmenlerdir. Öğretmenlerin, alan gezisi yöntemi konusunda sahip oldukları öğretmen yeterlilikleri, tarihsel çevreden yararlanma konusundaki bilgi, beceri ve deneyimleri, alan gezisinin planlanması konusunda harcayacakları emek ve çaba alan gezisi uygulamalarının sonuç ve kazanımları üzerinde doğrudan belirleyici olacak temel değişkenlerdir.

Literatür bulguları, öğretmenlerin, alan gezileri öncesinde mevzuat gereği olan biçimsel planlar ile yetindiklerini ve aşırı zaman aldığı gerekçesiyle pedagojik planlamaya yer vermediklerini göstermektedir. Oysa uygulanabilir bir ders planı yapılmaksızın öngörülen gezi süresine sadık kalınması, öğrenmenin etkili olması, disiplin sorunlarının önlenmesi, belirli bir işlemler sıralamasına göre hareket edilebilmesi, gerekli materyallerin önceden temin ve tedarik edilebilmesi ve değerlendirme yapılabilmesi olanaksızdır (Çoban, 2008; Koç, 2008). Yönetmelik gereği doldurulmuş matbu formları bir plan olarak kabul etmek elbette olanaklıdır. Çünkü bunlar da bir tür yüzeysel plandır ve “ünite, konu, kazanımlar, yer, zaman, katılımcı”

gibi zorunlu olgusal bilgilere yer verirler. Ancak bu tür biçimsel planların, faaliyete “ön öğrenmelerin açığa çıkarılması, kazanımlar üzerinde eşgüdüm sağlanması, öğrencilerinin dikkatinin çekilip güdülenmelerinin sağlanması, etkinliğin yaşamla ilişkilendirilmesi, etkili bir iletişim ortamının oluşturulması ve değerlendirme süreçleri” (Genç, 2007) gibi pedagojik ayrıntılar açısından katkı sağlaması beklenemez.

Hiç kuşkusuz, alan gezisi yöntemi, öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tarihsel çevreden yararlanabilmelerinin tek yolu değildir. Farklı öğretim yöntemlerinin ışığında ve çeşitli öğretim materyallerinin de işe koşulmasıyla, tarihsel çevre, kendisine ziyarette bulunulan bir yer olmanın yanı sıra sınıfta konuk edilen bir kaynak olarak da değerlendirilebilir. Sanal müze ziyaretleri, İnternet ve hipermedya destekli etkinlikler, çeşitli araştırma ödevleri, eski gazetelerin incelenmesi ve sergilenmesi, problem çözme çalışmaları, sınıfa kaynak kişi davet edilmesi, sözlü tarih çalışmaları, yerel tarih projeleri, dönemin kostümleriyle drama, kavramsal öğrenme çalışmaları, gezi düzenlenecek yere dair görseller ve haritalar üzerinde yapılacak çeşitli etkinlikler, gözlemsel çizim çalışmaları, alana duyuşsal değer yükleyen anekdotlar, halk hikâyeleri ve yazımsal eserlere dayalı etkinlikler, mekânda bulunan sanat eserleri, el sanatları ve yapıların görsellerinin incelenmesi (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015; Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009; Kabapınar, 2015; Papathanasiou, 2014; Selanik Ay, 2018; Yeşilbursa, 2008) gibi çalışmalar bu alternatif için örnek gösterilebilir ki izleyen sayfalarda yer verdiğimiz kılavuz planlarda, tarihsel çevreden yararlanmaya yönelik bu tür sınıf içi öğrenme-öğretme etkinliklerine de yer verilmiştir. Bununla birlikte, unutulmamalıdır ki sınıf içinde gerçekleştirilen her türlü etkinlik bir canlandırma ve kullanılan her türlü materyal de gerçekliğe ilişkin bir temsilden ibarettir. Dolayısıyla tarihsel çevre ile tarih öğretimi söz konusu olduğunda, alan gezilerinin “kullanılabilecek öğretim yöntemlerinden biri” şeklinde diğer yöntemlere eşitlenip genellenmesi doğru olmaz. Alan gezileri, her şeyden önce gerçekliğe yapılan yolculuk, gerçekle yüzleşme, gerçekle temas, görsel uyaran zenginliği ve

doğrudan deneyimleme fırsatları ile diğer öğretim yöntemlerine kıyasla bariz bir somutlaştırma üstünlüğü taşımakta ve tarihsel çevreden yararlanmanın temel etkinliği haline gelmektedir. Bunu bir adım ileri götürerek, tarihsel çevrede yapılan öğrenme-öğretme etkinliklerinin kavram ve kapsam açısından alan gezilerini de aşan farklı bir öğretim yöntemi olduğunu savunan araştırmacılar da vardır (Kabapınar, 2015). Sonuç olarak, tarihsel çevreden yararlanırken farklı öğretim yöntemlerinin katkı ve yararları kuşkusuz yadsınamaz, ancak bunları planlama süreçlerinde ya hazırlayıcı ya da tamamlayıcı nitelikte yöntemler olarak kurgulamak daha uygun olacaktır. Nitekim okul dışı ortamların ve bu ortamlarda gerçekleştirilecek etkinliklerin önemi yürürlükteki Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da vurgulanmış ve öğretmenlere öneri olarak sunulmuştur (Sosyal Bilgiler..., 2018). Dahası bu programın da gerisine giderek, Milli Eğitim Bakanlığının bu konuyu on yılı aşkın bir süre önce gündemine aldığı, 2008 yılında yayımladığı “İlköğretim 1-8 Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ve Fen ve Teknoloji Öğretim Programlarında Müze ile Eğitim” başlıklı bir programda Sosyal Bilgiler dersi için 11 müze, tarihsel alan ve sanal müze ziyareti öngördüğü ve müze kavramına tabiat ve kültür varlıklarını da kapsayacak şekilde geniş bir anlam yüklediği görülmektedir (Kabapınar, 2015).

İzleyen sayfalarda yer alan kılavuz, ülkemizin farklı illerinde görev yapmakta olan sosyal bilgiler ve tarih öğretmenleri için Çanakkale il merkezi örnekleminde hazırlanmış bir tür şablondur. Kılavuz ile asıl amaçlanan bir alan gezisi planlama sürecinin temel adımlarını ayrıntıları ile ortaya koymak ve ülkemiz koşullarında adım adım uygulanabilir bir tarihsel çevreye alan gezisi örneklemini oluşturmaktır. Alan gezisi yöntemini önemseyen ve uygulamak isteyen öğretmenler, görev yaptıkları ilin tarihsel çevre unsurlarına dayanarak benzer kılavuzları elbette kendileri de geliştirebilirler.

Bu tez çalışmasında Çanakkale'nin seçilmiş olması birkaç nedene dayanmaktadır: Birincisi tez araştırmacısı olarak, şahsımın Çanakkaleli olması, tarih bilinci ve yurt sevgimin

temellerinin atılmış olduğu bu kente karşı bir tür vefa borcu gereksinimi doğurmuştur. İkincisi, araştırmalar sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerini en çok tanıştırmak istedikleri tarihsel mekânların başında büyük bir farkla Çanakkale Şehitliği ve Gelibolu Yarımadası geldiğini göstermektedir (Avcı&Öner, 2015). Başka deyişle, Çanakkale’de I. Dünya Savaşı’nın geçtiği savaş alanları, şehitlikler ve müzeler sosyal bilgiler öğretmenleri için ilgi çekici ve merak uyandırıcı potansiyel alan gezisi hedefleridir. Üçüncüsü, Çanakkale’nin Bursa’ya yakın bir il olması, öğretmenlerle gerçekleştirilecek görüşmelerin ve tarihsel çevrede yapılacak araştırmaların uygun bir maliyetle ve aksatılmadan yürütülebilmesine olanak tanımıştır.

Hazırladığımız kılavuzun temel çıkış noktası Sosyal Bilgiler dersi ile T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarının tez konumuz açısından ayrıntılı incelenmesi olmuştur. Buna göre, genel amaçlar düzeyinde bakıldığında 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin, bağımsız bir tarih dersi olduğu için tüm amaçlarının, 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin ise üç temel amacının “tarihsel çevrede tarih öğretimi” konusu ile ilişkilendirilebileceği söylenebilir. Bu amaçlar şunlardır:

- (Öğrencilerin) Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
- Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları (amaçlanmaktadır) (Sosyal Bilgiler..., 2018: 8).

Program, bu genel amaçların, bilişsel kazanımların yanı sıra bir dizi beceri ve değer de kazandırması gerektiğinin altını çizmektedir. Belirtilen değerler arasında özellikle de

“duyarlılık, sorumluluk ve vatanseverlik” olmak üzere üç temel değer doğrudan konumuz ile ilgili iken, hazırladığımız kılavuza referans oluşturacak beceriler ise şunlardır:

- Araştırma
- Çevre okuryazarlığı
- Değişim ve sürekliliği algılama
- Harita okuryazarlığı
- Kanıt kullanma
- Konum analizi
- Mekânı algılama
- Sosyal katılım
- Zaman ve kronolojiyi algılama (Sosyal Bilgiler..., 2018: 9).

Sosyal Bilgiler dersinin hemen her öğrenme alanı kuşkusuz okul dışı eğitim yaklaşımına uygun içerik ve kazanımlara sahiptir. Ancak tarihsel çevrede tarih öğretimi ile doğrudan ilişkilendirilebilecek ve tarih bilimi ekseninde yapılandırılmış olan asıl öğrenme alanı her sınıf düzeyinde ikinci öğrenme alanını oluşturan Kültür ve Miras öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanı, ilkokul 4. Sınıf hariç, Ortaokul düzeyinde Sosyal Bilgiler derslerinin hacimsel olarak en kapsamlı öğrenme alanını oluşturmaktadır. Bu öğrenme alanı dışındaki öğrenme alanlarında, aşağıdaki kazanımlarda da belirtildiği üzere kısmen tarihsel göndermelere yer verilmiştir. Ancak bunların, ders kitaplarına da yalnızca birkaç paragraf halinde yansıdıkları için tam anlamıyla bir tarih öğretimi konusu olarak ele alınmaları zordur. Bu daha ziyade, belirli varlık, olay ya da olguların miladını, kronolojik arka planını ya da zaman çizelgesindeki yerini belirlemeye yönelik bir ayrıntı olarak ele alınmıştır.

Bu bilgilerin ışığında, uygulama kılavuzumuz hazırlanırken tarihsel çevrede tarih öğretimi uygulamalarına temel oluşturmak üzere şu kazanımlar uygun görülmüştür:

Tablo 28

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğrenme Alanları ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar

Kültür ve Miras Öğrenme Alanı	
Kazanım	Açıklama
SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.	Yakın çevrede bulunan aile tarihine ışık tutacak maddi ve somut kalıntılar kullanılabilir.
SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.	Taşınır ya da taşınmaz, somut ya da somut olmayan her türlü tarihsel kalıntı kullanılabilir.
SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar. Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.	Tarihsel anlam ve değeri olan karakterler ile ilişkilendirilebilecek her türlü mekân, yapı ya da tarihsel çevre unsuru kullanılabilir.
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	
SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	Kentin yerleşim tarihini aydınlatan höyük, mezar, anıt, lahit vb. kalıntı ve ipuçlarından yararlanılabilir.
Bilim, Teknoloji ve Toplum	
SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımını karşılaştırır.	Geçmişte üretim alanı ya da kuruluşu olarak kullanılmış yerler ya da bunlarla ilgili müzelerden yararlanılabilir.
SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.	

Tablo 29

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğrenme Alanları ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar

Kültür ve Miras Öğrenme Alanı	
Kazanım	Açıklama
SB.5.2.1. Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.	Taşınır ya da taşınmaz, somut ya da somut olmayan her türlü tarihsel kalıntı kullanılabilir.
SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.	

SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.

SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.

SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim

SB.5.5.2. Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.

Yöredeki el zanaatleri ve bölgeye özgü meslekleri temsil eden tarihsel çarşı ve pazarlardan yararlanılabilir.

Küresel Bağlantılar

SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.

UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan kültür mirası unsurları ya da farklı inanç ve kültürleri temsil eden tarihsel yapı ve sitlerden yararlanılabilir.

Tablo 30

Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğrenme Alanları ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar

Kültür ve Miras Öğrenme Alanı

Kazanım	Açıklama
SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.	Varsa, il sınırları içinde Selçuklu Dönemi kalıntı ve mirasından yararlanılabilir.
SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.	

Tablo 31

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğrenme Alanları ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar

Kültür ve Miras Öğrenme Alanı

Kazanım	Açıklama
SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Osmanlı Dönemi mirası olan tüm tarihsel çevre unsurlarından yararlanılabilir.

Bilim, Teknoloji ve Toplum

SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.	Bölgede doğmuş ya da yaşamış Türk-İslam bilgini ve bunları temsil eden tarihsel alanlar varsa yararlanılabilir.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	
SB.7.5.4. Tarih boyunca Türklere meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıtır.	İl sınırları içinde Ahilik ve Lonca teşkilatı ile ilgili müzeleştirilmiş sergi alanları varsa yararlanılabilir.

Tablo 32

*8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Üniteleri ve Tarih Öğretimine Yönelik Kazanımlar**

Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar Ünitesi	
Kazanım	Açıklama
İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur	I. Dünya Savaşı'nın gerçekleştiği cepheler, ilgili alanlar, yapılar ve bunlarla ilgili müzelerden yararlanılabilir.
İTA.8.2.5. Millî Mücadele'nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal'in yaptığı çalışmaları analiz eder.	Kurtuluş Savaşı'nın Kongreler dönemine konu olmuş yapılar ve alanlardan yararlanılabilir.
İTA.8.2.6. Misakımillî'nin kabulünü ve Büyük Millet Meclisinin açılışını vatanın bütünlüğü esası ile "ulusal egemenlik" ve "tam bağımsızlık" ilkeleri ile ilişkilendirir.	Son Osmanlı Meclis-i Mebusan binası (Cemile Sultan Sarayı) ve ilk TBMM binası bu kazanımın işlenmesinde ziyarete uygun yapılardır.
Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	
İTA.8.3.1. Millî Mücadele Dönemi'nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.	
İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.	Kurtuluş Savaşı'nda cephe olmuş tarihsel alanlardan yararlanılabilir.
İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı'nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz'un başarılı olmasında Mustafa Kemal'in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.	

** T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi tek disiplinli öğretim programına göre hazırlanmış bir tarih dersidir. Doğal olarak dersin bütün ünite, konu ve kazanımları elbette doğrudan tarih öğretimi ile ilgilidir. Bu tabloda yalnızca tarihsel çevrede işlenmeye uygun olan kazanımlara yer verilmiştir.*

Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin programları incelenip, hangi kazanımların tarihsel çevrede tarih öğretimi için uygun olduğu böylece belirlendikten sonra, izleyen adım olarak Çanakkale'deki tarihsel çevre unsurları ve müzeler hakkında kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sorularımız ve tezimizin sınırları Çanakkale tarihini içermemekle birlikte, aşağıda tabloda sunulan tarihsel mekânların seçilme ölçütlerini aydınlatmak bakımından kısa bir tarihsel özet yapmak yararlı olacaktır:

Antikçağda Troas adıyla bilinen Çanakkale'deki ilk insan yerleşimleri paleolitik döneme kadar uzanmaktadır. Bölge, gerek Kaz Dağının içerdiği zengin bitki örtüsü ve maden yatakları, gerek Granikos ve Agonya gibi tarımsal verimliliği yüksek ovaları ve gerekse de Çanakkale Boğazının Ege ve Karadeniz'i birbirine bağlayan ulaşım işlevi nedeniyle büyük bir kültürel çeşitlilik ve zenginliğe sahiptir. Tarih boyunca Büyük İskender'den Roma İmparatorluğu'na ve Bizans İmparatorluğu'ndan Osmanlı İmparatorluğu'na farklı devletlerin egemenliği altında kalan bölge, bu devletlerin etkin olarak yararlandıkları Troya, Maydos, Arisbe, Abydos, Assos ve Hamaksitos gibi son derece önemli liman kentlerine ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla Ayvacık, Bayramiç, Biga, Bozcaada, Çan, Eceabat, Ezine, Gelibolu, Gökçeada, Lapseki ve Yenice olmak üzere 11 ilçesini de kapsayacak ölçüde bilimsel çalışmaların ilgi odağı olan bir kültür envanteri barındırmaktadır. Envanter antik kentlerden yel değirmenlerine, tümülüslerden höyüklere, su kemerlerinden köprülere, sivil konut ve çeşmelerden konaklara, hanlardan hamamlara, camilerden kiliselere, tabyalardan kalelere, şehitliklerden sivil mezarlıklara ve anıtlardan yazıtlara büyük bir kalıntı çeşitliliği içermektedir.

Bu çalışmada bu envanterin oldukça küçük bir bölümü seçilmiştir. Çünkü envanteri oluşturan tarihsel ve kültürel mirasın bir kısmının maddî kalıntısı kalmamış ve yalnızca yeri bilinmekte, bir kısmı ya devam etmekte olan arkeolojik kazılar ya da koruma amaçlı olarak

ziyaret kapalı konumda bulunmakta, bir kısmının adı yalnızca eski tarih kitapları ve destanlarda geçmekte ama yeri tam olarak bilinmemekte ve nihayet bir kısmı hakkında ise yeterince tarih kaydı ve bilgisi bulunmamaktadır. Bunların dışında, korunmuş durumda olmalarına ve hikâyeleri biliniyor olmalarına rağmen, bir öğrenci kafilesi ile ulaşım ve erişimi zor ve tehlikeli olan, uzun mesafeli ve çok zaman alacak yolculuklar gerektiren, taşıdığı tarihsel anlam açısından öğretim programlarındaki hiçbir kazanım ile ilişkilendirilemeyen ya da uzmanlık düzeyinde tarihsel ipuçları barındırıp daha ziyade araştırmacılara hitap eden tarihsel çevre mekân ve unsurları da öğrenme-öğretme etkinlikleri açısından elverişli olmadıkları için listeye alınmamışlardır. Bu ölçütlerin ışığında bir eleme ve seçim yaptıktan sonra, il merkezinde ve ilçelerde görev yapmakta olan öğretmenlerin yararlanabileceği tarihsel mekânlar aşağıdaki gibi listelenmiştir:

Tablo 33
Çanakkale İl ve İlçeleri Tarihsel Çevre Unsurları

Merkez
• <i>Antik kentler:</i> Troia Antik Kenti (UNESCO Dünya Mirası) • <i>Sivil yer ve yapılar:</i> Aynalı Çarşı, Necip Paşa Konağı • <i>Hizmet yapıları:</i> Kemerdere Su Kemerleri, Saat Kulesi • <i>Askeri alan ve yapılar:</i> Anadolu Hamidiye Tabyaları, Çimenlik Kalesi, Kumkale Kalesi, Nara-Mahmudiye Kalesi, Nusrat Mayın Gemisi • <i>Dinsel yapılar:</i> Çanakkale Kilisesi, Fatih Camii, Mecidiye Cami, Mekor Hayim Sinagogu, Tatarlar Camii
Ayvacık
• <i>Antik kentler:</i> Arıklı Köyü Gargara Antik Kenti, Asos Antik Kenti, Gülpınar Göztepe Antik Kenti • <i>Sivil yer ve yapılar:</i> Adatepe Köyü (kentsel sit) • <i>Hizmet yapıları:</i> Mihli Çayı Taş Köprü, Tuzla Roma Köprüsü • <i>Askeri alan ve yapılar:</i> Babakale Kalesi • <i>Dinsel yapılar:</i> Athena Tapınağı, Tuzla Murat Hüdavendigâr Cami ve Külliyesi, Zeus Altarı
Bayramiç
• <i>Antik kentler:</i> Çaldağ Keprene Antik Kenti, Hacılar Köyü Gergis Antik Kenti, Kebrene Antik Kenti, Zerdali Köyü Damkale-Marpessos Antik Kenti

-
- *Sivil yer ve yapılar:* Hadımoğlu Konağı
 - *Hizmet yapıları:* Bayramiç Çeşmeleri, Karşiyaka Köprüsü
 - *Askeri alan ve yapılar:*
 - *Dinsel yapılar:* Çarşı Cami, Karşiyaka Cami, Tepe Camii (Hacı Baliğ)
-

Biga

-
- *Antik kentler:* Çeşmealtı Harpagia Antik Kenti, Parion Antik Kenti
 - *Sivil yer ve yapılar:* Halim Bey Konağı
 - *Askeri alan ve yapılar:* Biga Şehitliği ve Anıtı
 - *Dinsel yapılar:* Çarşı Camii ve Şadırvanı, Ulu Cami
-

Bozcaada

-
- *Sivil yer ve yapılar:* Bozcaada Şarap Fabrikaları, Bozcaada Yel Değirmenleri
 - *Hizmet yapıları:* Alaybey Hamamı, Bozcaada Eski Mektep, Bozcaada Köprülü Hamamı, Namazgâh Çeşmesi
 - *Askeri alan ve yapılar:* Bozcaada Kalesi
 - *Dinsel yapılar:* Alaybey Camii, Ayazma Manastırı, Bozcaada Kilisesi, Kimisis Teodoku Ortodoks Kilisesi, Köprülü Mehmet Paşa Camii
-

Çan

-
- *Dinsel yapılar:* Büyükpaşa Köyü Camii, Kumarlar Köyü Camii
-

Eceabat

-
- *Antik kentler:* Bigalı Akbaş Sestos Antik Kenti
 - *Sivil yer ve yapılar:* Bigalı Köyü (kentsel sit alanı)
 - *Askeri alan ve yapılar:* Bigalı Atatürk Evi, Çanakkale Savaşları Tarihi Alan Başkanlığı yönetimindeki kale, tabya, siper, şehitlik, anıt ve yazıtlar
-

Ezine

-
- *Antik kentler:* Alexandria Troas Antik Kenti, Taştepe Köyü Thymbra Antik Kenti, Neandria Antik Kenti
 - *Sivil yer ve yapılar:* Cezayirli Hasan Paşa Köşkü
 - *Hizmet yapıları:* Sefer Şah Hamamı, Geyikli Hamamı
 - *Askeri alan ve yapılar:* Tavaklı Köyü Sakar Dağı Kalesi
 - *Dinsel yapılar:* Abdurrahman Cami, Sefer Şah Cami
-

Gelibolu

-
- *Askeri alan ve yapılar:* Gelibolu Kalesi
-

• <i>Dinsel yapılar:</i> Gelibolu Azaplar Camii (Namazgâh), Gelibolu Mevlevihanesi
Gökçeada
• <i>Sivil yer ve yapılar:</i> Köy yerleşmeleri (Bademli Köyü, Dereköy, Kaleköy, Zeyinli Köyü) • <i>Hizmet yapıları:</i> Köy çeşmeleri • <i>Askeri alan ve yapılar:</i> İskiter Kalesi • <i>Dinsel yapılar:</i> Gökçeada Merkez Cami, köy kiliseleri
Lapseki
• <i>Sivil yer ve yapılar:</i> Suluca Yel Değirmenleri • <i>Hizmet yapıları:</i> Çardak Yakup Bey Külliyesi • <i>Askeri alan ve yapılar:</i> Çardak Arıburnu Şehitliği, Lapseki Şehitliği, Şevketiye Asarkale Kalesi • <i>Dinsel yapılar:</i> Lapseki Gazi Süleyman Paşa Cami
Yenice
• <i>Hizmet yapıları:</i> Bayatlar Köyü Agonya Köprüsü • <i>Dinsel yapılar:</i> Seyvan İssız Cuma Cami
Tablo 34 Çanakkale İl ve İlçelerindeki Tarih Öğretimi Etkinliklerine Uygun Müzeler
Merkez
• Anadolu Hamidiye Tabyası • Arkeoloji Müzesi • Aynalı Çarşı • Çanakkale Deniz Müzesi • Çanakkale Kent Müzesi ve Arşivi • Çanakkale Piri Reis Deniz Müzesi • ÇTSO Çanakkale Evi • Troya Müzesi • Troya Ören Yeri
Ayvacı
• Apollon Symintheion Ören Yeri (Gülpınar) • Assos Ören Yeri • Köyden Kente Teknoloji Müzesi (Yeşilyurt Köyü) • Kutsal Alanı Müzesi (Gülpınar) • Küçükkuşu Belediye Tanıtım Merkezi ve Mübadele Anıtı

-
- Zeytinyağı Müzesi (Adatepe Köyü)
-

Bayramiç

- Mehmet Akif Ersoy Evi
 - Türk Evi Etnografya Müzesi
-

Biga

- Biga Halim Bey Konağı Kent Müzesi
-

Bozcaada

- Bozcaada Kale Sergisi
 - Bozcaada Yerel Tarih Müzesi
-

Çan

- Osmanlı Torunu Köy Müzesi (Çomaklı Köyü)
-

Eceabat

- 10 Ağustos 1915 Anafartalar Savaş Koleksiyonu (Büyük Anafarta)
 - 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisi (Bigalı Köyü)
 - 1915 Hilal-i Ahmer Hastane Sergisi (Alçitepe Köyü)
 - 1915 Seddülbahir Savaş Malzemeleri Müzesi (Seddülbahir Köyü)
 - Ahmet Uslu Müzesi (Seddülbahir)
 - Salim Mutlu Özel Harp Anılar Koleksiyonu (Alçitepe)
 - Bigalı Atatürk Evi Müzesi
 - Büyük Anafarta Köyü Barış Müzesi
 - Çanakkale Destanı ve Tanıtım Merkezi
 - Çanakkale Savaşları Canlı ve Sesli Tarih Galerisi (Alçitepe)
 - Çanakkale Şehitleri Anıtı Harp Müzesi
 - Ertuğrul Tabyası Sergisi
 - Kilitbahir Kale Müzesi
 - Kilitbahir Kültür ve Sanat Merkezi
 - Kilitbahir Namazgâh Tabyaları Müzesi
 - Kocadere Köyü Tarihe Saygı Müzesi
-

Ezine

- Alexandria Troas Ören Yeri
-

Gelibolu

- Antika Traktör Müzesi
-

-
- Gelibolu Mevlevihanesi
 - Gelibolu Kalesi ve Piri Reis Müzesi
 - Gelibolu Savaş Müzesi
-

Gökçeada

- Gökçeada Deniz Araştırmaları Birimi Müzesi
 - Gökçeada Kent Müzesi
 - Taş Yel Değirmeni
-

Yenice

- Yenice Belediyesi Etnografya Müzesi
-

Çanakkale il merkezinde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerini örneklem olarak hazırladığımız kılavuz, öğretim programlarının incelenmesi sonucu uygun bulunan yukarıda kazanımlar ve Çanakkale ve çevresindeki tarihsel çevre mekân ve unsurlarının araştırılması sonucunda oluşturulan envanter arasında belirli pedagojik ilke ve ölçütler ışığında yapılmış bir eşleştirmeye dayanmaktadır. Kılavuzumuzda yer alan örnek alan gezisi (ders) planlarının dayandığı bu ilke ve ölçütler maddeler halinde şöyle özetlenebilir:

1. Belirli bir tarihsel mekânın bilimsel açıdan önemli ve değerli olması, oraya her sınıf düzeyinde pedagojik amaçlar içeren bir alan gezisi düzenlenebileceği anlamına gelmez. Bu bağlamda, hazırladığımız kılavuz, Çanakkale il merkezinde uygun bir tarihsel çevre örneği ile örneklendirilip somutlaştırılabilen program kazanımlarını ya da öğretim programı kazanımlarında karşılığı olan tarihsel çevre ve unsurlarını temel almakta ve alan öğretmenlerine de öğretim programları ve tarihsel çevre arasında görev yaptıkları il ve ilçelere özgü ilişkilendirmeler yapmalarını önermektedir.

2. Yaşa ve sınıf düzeyine uygunluk, ulaşım mesafesi, gereken etkinlik zamanı, yararlanılabilecek tarihsel kalıntı ve ipuçları, mekân ya da objelerin sergilenme ve erişim koşulları alan gezilerine yönelik mekân seçim ve elemelerinde kazanımlara uygunluk ölçütünün dışında belirleyici olan diğer değişkenler olmuştur.

3. Ülkemizde tarihsel çevre birimleri ve müzeler genelde yerinde eğitim olanaklarına sahip olmadığı, pek çoğunun sanal müze alternatifi bulunmadığı ya da eğitimci müze görevlileri istihdam etmemiş oldukları için, alan gezilerine yönelik örnek planlar öğrenme alanlarının giriş ya da geliştirme değil, değerlendirme düzeylerine yönelik hazırlanmıştır.

4. Örnek alan gezisi planları bir bakıma “ünite değerlendirme” işlevi de gördükleri için ünite değerlendirmelerinin sahip olmaları gereken temel summatif özellikleri taşıyacak bir anlayışla yapılandırılmışlardır. Buna göre, planlar hazırlanırken kazanımların pekiştirilmesine ve öğrenme çıktılarının denetlenmesine odaklanılmış; başta duyuşsal alan olmak üzere farklı öğrenme alanlarını içeren etkinliklere yer verilmiş ve genel olarak değer yargılarını işe koşan zihinsel işlemlere ağırlık verilmiştir.

5. Etkinlikler başta yapılandırmacı yaklaşım ve çoklu zekâ olmak üzere öğrenci merkezli öğretim kuram ve modelleri temel alınarak hazırlanmıştır. Bunun için de öğrenci kafilesi ile öğretmen arasındaki dikey hiyerarşinin olumsuz ve tek yanlı etkisini azaltmak amacıyla, öğrencilerin küçük görev grupları halinde çalıştıkları alan gezileri planlanmıştır.

6. Alan gezilerinin pedagojik değerini ve deneysel çalışmalarla kanıtlanmış yararlarını ortadan kaldıran, zihinsel işlemleri ve deneyimlemeyi adeta sıfırlayarak tüm bir faaliyeti göz atmaya ve moda deyimle “özçekim faaliyeti”ne indirgeyen olabildiğince fazla yer görme odaklı turistik tur anlayışından özellikle kaçınılmış, odaklı ve amaçlı etkinlikler tasarlanmıştır. Kılavuzumuzdaki örnek planların dayandığı temel mantık “her yere ve her şeye bakma” değil, belirli ölçütlerin ışığında özel olarak seçilmiş “belirli yerleri ve belirli şeyleri görme, anlama ve öğrenme içeriği ile ilişkilendirme”dir.

7. Tarihsel çevrede tarih öğretimine yönelik alan gezileri belirli bir akademik yılda belirli konuların öğrenilmesine yönelik birbirinden bağımsız etkinlikler olarak ele alınmamış; İlkokul 4. sınıftan başlayarak ortaokul bitinceye kadar ders kapsamında düzenlenmiş tüm alan gezileri hem bilişsel hem de davranışsal olarak bir bütünün birbirlerini tamamlayan parçaları

olarak ele alınmıştır. Başka deyişle her bir sınıf düzeyindeki alan gezilerinin bir sonraki yıl düzenlenecek alan gezilerine hazırlayıcı nitelikte olmasına özen gösterilmiştir. Bu bağlamda etkinlikler, okul dışı eğitim davranışlarına odaklılıktan öğrenme alanına odaklılığa, genel ve olgusal olandan özel ve olay temelli olana, öğrenme kazanımlarıyla dolaylı ilişkileri bulunan çok boyutlu çevresel unsurlardan kazanımlarla doğrudan ilişkili spesifik ziyaret noktalarına ve nihayet yaya ulaşımıyla gidilebilecek yakın çevreden araçla ulaşım gerektirecek daha uzak çevreye doğru planlanmıştır.

8. Gözlemlerimize göre, savaş alanlarına yönelik geziler, genelde zaman ve maliyet değişkenleri dikkate alınarak, bir gün içinde neredeyse Gelibolu Yarımadasındaki tüm savaş izlerini kapsayacak ve Yarımada çevresinde dairesel bir çevrim yapacak şekilde düzenlenmektedir. Bu yaklaşım, yurttaşların ulusal ve kültürel değerlerini zenginleştirilmesi ve aidiyet duygularını güçlendirmesi bağlamında sivil ve turistik geziler için elbette kabul edilebilir. Ancak, bir grup öğrenci ile tarihsel çevrede tarih öğretimi gerçekleştirmek amacıyla yola çıkılacaksa, buna alan gezisi denmesi olanaksızdır. Savaşın kronolojik seyrinin Yarımadaya coğrafi dağılımını göz ardı eden bu güzergâh kullanımı, ziyaretçilerin yön duygularını adeta felç etmekte, ayaküstü verilen ansiklopedik olgu bilgileri deniz ve kara savaşları arasındaki kronolojik geçişleri bulanık hale getirerek bilişsel öğrenmeyi güçleştirmektedir. Dolayısıyla böyle bir stratejinin öğrencilere uygulanması, gerçekte yorgunluk ve zaman kaybı dışında bir sonuç doğurmayacağından, bizim kılavuzumuzda savaş alanları deniz savaşlarından kara savaşlarına doğru hem kronolojik hem de tematik olarak planlanmış; savaş bölgesinin ve Çanakkale’yi aşma hedefinin bir bütün olarak kavranabilmesi için coğrafyanın mantığı ortaya konmaya çalışılmış ve tüm ziyaret noktalarına göz atma yerine seçilmiş belirli noktalara odaklanma yaklaşımı tercih edilmiştir.

9. Tarihsel çevre sivil, kamusal, dinsel ve askeri alanlarıyla çoğu zaman mantıksal bir bütünlük oluşturur. Birçok yer ya da tarihsel çevre unsuru, çeşitli dönemlerde günlük yaşam

pratiğinde birbirleriyle ilişkili olmuştur. Bu bağlamda, eğer alan gezisi düzenlenen belirli bir yerin tarihsel anlam ve işlevini çözümlmek, o yerin kendisiyle bağlantılı başka yerlerin de bilinmesini ve birbirleriyle ilişkilendirilmelerini gerektiriyorsa, bu tür yerlerin gezi öncesindeki dikkat çekme, güdüleme ve ön bilgilendirme çalışmalarında mutlaka gündeme getirilmiş olmasına dikkat edilmiştir. Örneğin bir dizi kale yan yana gelip bir savunma hattı oluşturmakta, bir dizi ticaret noktası birleşerek bölgesel bir pazar meydana getirmekte ve bir dizi liman arasındaki trafik bir ulaşım ağı inşa etmektedir. Bunların her birini kapsayan alan gezileri maliyet ve zaman etmenleri nedeniyle elbette olanaksızdır. Ancak, en uygun noktaya düzenlenecek bir alan gezisi, gidilemeyen yerlere ilişkin yapılacak bir kavramsal öğretimle elbette daha anlamlı hale getirilebilir.

10. Kılavuzda yer alan örnek planlar ders dışı özel hedeflerin kazandırılmaya çalışıldığı proje çalışmaları olarak planlanmamıştır. Planlar, öğretim programından seçilmiş öğrenme alanları ve bu öğrenme alanlarının içerdiği belirli kazanımları hedef alan ünite değerlendirme faaliyetleri olarak tasarlanmıştır. Bu nedenle, gezi sonuçlarının ölçülmesinde ön test – son test gibi araçlar yerine ünite sonu değerlendirme çalışmaları tercih edilmiştir. Bunu yaparken de bir yandan, öğretmenlerin sıklıkla yakındıkları zaman kayıpları dikkate alınmış; gezi öncesindeki bilişsel, kavramsal ve güdüsel hazırlık süreci ile gezi sonrasındaki pekiştirme çalışmaları ağırlıklı olarak ev etkinliği olacak şekilde düzenlenmiştir. Ev etkinlikleri için, buluş yolu stratejisine dayalı, öğrencileri araştırmaya ve sorgulamaya yöneltecek, çoklu zekâ uygulamalarına ve tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlara uygun çalışma yaprakları hazırlanmıştır.

11. Çalışma yaprakları hazırlanırken, nesnelere yönelik etkinliklerde, müze uzmanı E. McClung Fleming tarafından geliştirilmiş ve *Artifact Study: A Proposed Model* (1974) başlıklı çalışma ile tanıtılmış nesne analiz modeli referans alınmıştır. Model, nesnenin tarihi, yapıldığı malzemesi, yapım tekniği, tasarımı ve işlevi olmak üzere nesnelere

beş temel özelliği olduğunu belirtmekte ve araştırmacılara nesnelere üzerinde (i) *Tanımlama* (gerçek bilgidir yararlanma), (ii) *Değerlendirme* (diğer nesnelere ile kıyaslama), (iii) *Analiz etme* (kültür ile ilişkilendirme) ve (iv) *Yorumlama* (önemini ortaya koyma) olmak üzere dört işlem yapılmasını önermektedir. Sieber'e (2012) göre Fleming modeli, antropologların yaptığı gibi nesnelere kültürel bağlarına yerleştiren, sanat tarihçileri gibi nesnelere farklı düzeylerde ayrıntılı çözümleyen ve folklor bilimcilerin yaptığı gibi maddi kültür içinde çeşitli tema ve örüntüler arayan bir işleve sahiptir.

12. Etkinlikler, tarihsel çevre ve müzelerde yapılmış uygulamalı lisansüstü tez çalışmalarına, öğretim yöntemleri konusunda yayımlanmış çeşitli eserlerdeki sınırlanmış etkinliklere ve konuyla ilgili akademik yayınlara (Atwood, 1998; Gartenhaus, 2000/1997; Gökkaya Nişancı, 2010; Hacısalihoğlu, 2013; Kelley Olio, 2000; Kyvig ve Marty, 2000/1996; Metcalf, 1993b; Öner, 2015; Şimşek, 2015; Yeşilbursa, 2008; Yeşilbursa, 2015; Yeşilbursa, Barton, 2011) dayanmaktadır. Ancak, bazı etkinliklerde, etkinliklerin dayandığı temel pedagojik mantık ve zihinsel işlemler korunmak koşuluyla, sınıf düzeyi, öğrenme kazanımları, etkinlik zamanı ve etkinlik mekânı gibi etmenler dikkate alınarak küçük uyarlamalar yapılmıştır.

6.2. Tarihsel Çevre ile Öğretime Yönelik Alan Gezileri İçin Etkinlik Planı Örnekleri

BİR ÖNDER DOĞUYOR

Dersin adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 4
Öğrenme alanı	: Kültür ve Miras
Kazanım	: SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar
Önerilen süre	: Sınıf içi etkinlikler gezi öncesinde 80' ve gezi sonrasında 40' olmak üzere 160 dakika (4 ders saati) olarak planlanmıştır. Gezi sırasında kullanılacak süre ulaşım ve transfer koşullarına ve sahadaki öğrenci çalışmalarına bağlıdır.
Kavramlar	: Kronoloji, kahraman, millî kahraman, millî mücadele, lider
Değerler	: Kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik
Beceriler	: Kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, mekânı algılama, harita kullanma, kendini ifade etme, gözlem ve analiz, değerlendirme, raporlama, özetleme

Öğretim yöntemleri	: Alan gezisi, soru-yanıt, anlatım, tartışma
Araç-Gereçler	: Etkileşimli tahta (ya da PC ve projektör), konuyla ilgili harita, fotoğraf ve resimler, çalışma kağıtları, fotoğraf makinesi, akıllı telefon
Gidilecek yer(ler)	• Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi • Bigalı Atatürk Evi • 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisi
Çalışma grupları	: (i) Fotoğrafçılar grubu, (ii) Saymanlar grubu, (iii) Müfettişler grubu ve (iv) Düşünürler grubu

Öneriler

- Bu plan, öğretmenlerin, öğrenme-öğretme faaliyetleri dışında mevzuat gereği yapmaları gereken işlemleri ve idarî izinlerin alınması süreçlerini kapsamamaktadır. Ancak öğretmenlere, alan gezisinin tüm bileşenlerini kapsayan bir iş kontrol listesi hazırlayıp plan tamamlanıncaya kadar bu liste ile çalışmalarını önerilir.
- Eğitim-öğretim yılının zaman akışında bir örtüşme oluşursa, planın bir Atatürk Haftası etkinliği olarak gerçekleştirilmesi de düşünülebilir.
- Bu plan Kültür ve Miras ünitesini tamamlayan bir değerlendirme etkinliği olarak kurgulanmıştır. Plan içeriğindeki genel nitelikli öneri ve ifadelerin ayrıntıları ve hangi konuda ne denli bilişsel ya da kavramsal ayrıntıya gereksinim duyulacağını yanıtı büyük ölçüde her öğretmenin kendi sınıfındaki hedeflere ulaşma düzeyine bağlıdır.
- Alan gezisi sırasında her çalışma grubunun başında okul-aile birliğini temsilen bir velinin gözlemci olarak bulundurulması önerilir.

Öğrenme-Öğretme Etkinlikleri

Alan Gezisi Öncesi: 1. Ders

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen dersi “Kahraman olmak ister miydiniz?” “Neden?” “Kahramanların özellikleri nelerdir?” “Hangi kahramanın yerinde olmak isterdiniz?” gibi sorularla başlatarak kahraman ve millî kahraman kavramlarını kazandırır; millî kahramanlar ve vatanseverlik arasında ilişki kurar. • Bu aşamada kavram öğretiminin “örnek ve özelliklerden tanıma doğru” ilerleyen tümevarımsal yaklaşımından yararlanır. * Alan gezisi öncesindeki hafta içinde, gezi düzenleyeceğiniz yerlere ilişkin olarak sınıfınızda görseller, haritalar, afişler, posterler, karikatürler ve duvar gazeteleri aracılığıyla oluşturacağınız ortam dekorasyonu yapacağınız dikkat çekme ve güdüleme etkinliklerine katkı sağlayacaktır.
Güdüleme (5')	• Öğretmen öğrencilere Millî Mücadeleye katkısı olan kahramanlardan Çanakkale’de yaşamış ya da Çanakkaleli kahramanlar tanıyıp tanımadıklarını sorar. • Çeşitli yanıtlar değerlendirilir.

	• Çanakkaleli olmamakla birlikte, Atatürk'ün de bir millî kahraman olarak tarih sahnesine ilk kez Çanakkale'de çıkmış olduğu vurgulanır.
Gözden geçirme (5')	• Dünya Savaşı'nda açılmış çeşitli Osmanlı cephelerinden birinin de Çanakkale cephesi olduğu ve Atatürk'ün bu cephede, savaşın sonucuna etki eden çok önemli bir rol oynadığı açıklanır. • Bunu daha iyi anlayabilmek için en iyi yolun Atatürk'ün Savaşı yönettiği bölgeyi ve karargâhı yerinde incelemek olduğu belirtilir. • Alan Gezisinin Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi ile başlayacağı ve burada bütün bir Çanakkale Cephesi ve burada cereyan eden savaşlar hakkında kısa bir sinevizyon gösterisine izleneceği açıklanır. • Daha sonra Anzak Koyu ve Anafartalar bölgesi üzerinden, Savaşın son aşamasının (Anafartalar Cephesi) yönetildiği Bigalı Köyü'ne gidileceği ve burada Atatürk'ün savaş karargâhı olarak kullandığı ev ile 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisi'nin inceleneceği açıklanır.
Geliştirme (20')	• Öğretmen alan gezisi düzenlenecek yerleri haritalardan yararlanarak coğrafi olarak konumlandırır. • Kara Savaşlarının gerçekleştiği Arıburnu, Conk Bayırı, Anafartalar bölgelerinin, Boğazın geçilmesi hedefi açısından değerlendirilmesini sağlar. • Yansıtılan harita üzerinden Savaşın yönetilmesi için neden Bigalı Köyünün seçilmiş olduğu açıklanır. * <i>Savaşın Kuzey Cephesi ve bittiği yer olarak işlenir.</i>
Özet (5')	• Alan gezisinin Mustafa Kemal'in komutasında düşman kuvvetlerinin kesin olarak yenildiği Anafartalar bölgesine yapılacağı açıklanır ve bu savaşın Mustafa Kemal'in hayatındaki belirleyici rolü vurgulanır. • Bir sonraki derste birlikte tartışarak geziye ilişkin kuralların konulacağı ve ziyaret yerlerinde daha etkin gözlem ve incelemeler yapabilmek amacıyla çalışma grupları oluşturulacağı belirtilir.

Alan Gezisi Öncesi: 2. Ders

Dikkat çekme (2')	• Öğretmen derse, yapılacak gezi faaliyetinin Kültür ve Miras ünitesindeki öğrendiklerini pekiştirmelerinde, millî mücadele ve kahramanları hakkındaki bilgi, düşünce ve duygu dünyalarının zenginleşmesinde son derece önemli katkı ve yararlarının olmasını beklediği vurgusuyla başlar.
Güdüleme (2')	• Öğretmen, gezi faaliyetinin amacına ulaşmasında düzenli, disiplinli, uyumlu ve çevreden bakanların takdirle karşıladığı bir takım halinde hareket edebilmenin önemine gönderme yapar. Ama bunun için belirli kurallar üzerinde uzlaşmanın önkoşul olduğunu belirtir.

Gözden geçirme (6')	• Demokratik bir sınıftaki iyi eğitilmiş öğrencilerin kuralları belirleyecek ve onlara gönüllü olarak uyabilecek yetenekte olduklarına inancını ortaya koyar ve öğrencilerden “Gezi Kuralları” için öneriler getirmelerini ister. • Öğrencilerin kural önerileri listelenir. • Öğretmen, öğrencilerin aklına gelmeyen kuralları da ekleyerek gezi kurallarına son şeklini verir ve bunların yazılı olarak dağıtılacağını vurgular.
Geliştirme (25')	• Kuralların belirlenmesinin ardından, öğrenciler öğretmen tarafından zekâ tipleri, ilgileri ve meraklarına göre yönlendirilerek (i) Fotoğrafçılar grubu, (ii) Defterdarlar grubu, (iii) Müfettişler grubu ve (iv) Düşünürler grubu olmak üzere 4 gruba ayrılır. • Öğretmen gruplara görevlerini kısaca açıklar ve görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için daha sonra ayrıca çalışma yaprakları dağıtacağını belirtir (<i>Bkz: Bir Önder Doğuyor Çalışma Yaprağı</i>).
Özet (5')	• Öğretmen gezi kuralları, çalışma grupları ve grupların görevleri hakkında anlaşılmayan ya da yanlış anlaşılan bir nokta olup olmadığını sorgular. • Hafta içinde, Gezi Bilgi Formu ve İl İçi Gezi Planının öğrencileri ve velileri ilgilendiren kısımlarından oluşan bir “Gezi Yönergesi” dağıtacağını açıklar.

Alan Gezisi Sırası: Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi

Dikkat çekme (10')	• Eceabat – Kabatepe arasındaki 15 dakikalık otobüs yolculuğu sırasında öğretmen Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezinde izlenecek sinevizyon gösterisi hakkında, öğretmen Merkezin web sayfasında yer alan ziyaretçi öykülerinden örnekler verir: • <i>Çanakkale şehitliğini gezmeye başlamadan önce tanıtım merkezinde sinevizyon gösterimini mutlaka izleyin sonra şehitlik gezisine başlayın, o zaman gerçekten bakış açınız çok farklı olacaktır.</i> • <i>Simülasyonu gerçekten gidip görmeye değer gerçekçilik üzerine kurulmuş o anı yaşayabileceğiniz bir simülasyon.</i> • <i>Herkesin gidip görmesi gereken bir yer. Bu vatanın nasıl kurtulduğuna yakından tanıklık edin.</i> • <i>Çanakkale destanının son derece etkileyici bir biçimde anlatıldığı bir merkez.</i> • <i>Buraya gidip de sinevizyonu izlemeyen boşuna gitmiş olur.</i>
Güdüleme (2')	• Öğretmen sinevizyon gösteri öncesinde sinevizyonun farklı odacıklardan oluşan 80 dakikalık bir tür belgesel gösterimi olduğunu açıklar.
Gözden geçirme (3')	• Öğretmen, sinevizyonun alan gezisinin düzenlendiği Bigalı Karargâhının önemini ve Mustafa Kemal’in rolünü daha iyi anlamaya yönelik olduğunu, sinevizyonun fiziksel koşullarının etkinlik yapmak için elverişli olmadığını, bu

	nedenle bu aşamada yalnızca sinevizyonu dikkatli izlemelerini beklediğini belirtir. • Sınıfta, üzerinde uzlaşmaya varılan etkinlik kuralları son kez anımsatılır, olası öğrenci sorularına geri bildirim verilir.
Geliştirme (80')	• Sinevizyon gösterisi izlenir.
Özet (25')	• Gösteri sonrasında yaklaşık 20 dakikalık bir yolculuk ile Anzak Koyu, Arıburnu, Büyük Anafarta Köyü hattı izlenerek Bigalı Köyü'ne geçilir, yol boyunca sinevizyona da göndermeler yapan kısa mekân bilgileri verilir.

Alan Gezisi Sırası: Bigalı Atatürk Evi ve Bigalı Köyü 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisi

Dikkat çekme (25')	• Öğrenciler, Bigalı Köyü meydanında ihtiyaç molası verirler ve yanlarında getirdikleri kumanyaları ile öğle yemeği yerler. • Öğretmen, yemek sırasında öğrenci gruplarını ziyaret ederek, öğrenciler ile serbest sohbet eder ve gezinin akışına yönelik izlenimlerini alır. • Sohbet sırasında, Bigalı köyünün coğrafi konumu ve stratejik önemi hakkında sınıfta işlenmiş konuların anımsanmasına yönelik bilgi ve kavrama basamağında hazırlık soruları yönelir.
Güdüleme (3')	• Öğretmen çalışma gruplarına Atatürk Evi ve 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisi hakkında çalışma yapraklarını dağıtır. • Görevleriyle ilgili yönergeyi kısaca yeniden özetler, anlaşılmayan ya da eksik anlaşılmış bir nokta kalmadığından emin olur.
Gözden geçirme (2')	• Sınıfta, üzerinde uzlaşmaya varılan etkinlik kurallarını kısaca yeniden anımsatır ve olası öğrenci sorularına geri bildirim verilir.
Geliştirme (85')	• Atatürk Evi ve 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisinde inceleme gezisi yapılır.
Özet (5')	• Öğretmen öğrencilere başarıyla tamamlanan bir faaliyetin ödülü olarak pekiştireç verir. • Öğrenci yoklamaları ve materyal sayımı yapılır. • Öğrenci çalışma yaprakları dosyalanarak muhafaza altına alınır ve alan gezisi etkinliği tamamlanarak dönüşe geçilir.

Alan Gezisi Sonrası

Dikkat çekme (2')	• Öğretmen, bu derste alan gezisinde yaptıkları incelemelerin sonuçlarını işleyeceklerini ama öncelikle kendilerine gezinin anısı olarak küçük bir sürprizi olduğunu belirtir.
Güdüleme (8')	• Öğretmen, etkinliğin anısı olarak maddî değeri olmayan, gezi temalı kitap ayracı, katılımcı sertifikası, grup fotoğrafı, kitap etiketleri, rozet ve anahtarlık gibi sembolik armağanlar da dağıtabilir.

Gözden geçirme (5')	• Öğretmen kendi perspektifinden gezinin bilançosunu değerlendirir. Başarılı ve başarısız, verimli ve verimsiz gördüğü noktaları gerekçeleriyle birlikte içtenlikle paylaşır. • Öğretmen, proje/performans ödevi olarak değerlendirebileceği çalışma yapraklarını toplar. • Öğretmen, Fotoğrafçılar grubunun fotoğraflarından yararlanarak, okul koridorunda bir fotoğraf sergisi hazırlayacağını; Saymanlar ve Müfettişler gruplarının çalışmalarını sınıf panosunda "Sınıf Gazetesi" olarak kullanacağını ve Düşünürler Grubunun ürettikleri düşünceleri de düşünce balonları şeklinde sergileyeceğini açıklar.
Geliştirme (20')	• Öğretmen, alan gezisi etkinliğinin kazanımlarına ve bu kazanımların öğrenme alanı içeriğiyle ilişkili boyutlarına dayanan bir "Etkinlik Değerlendirme Testi" uygular.
Özet (5')	• Öğretmen Değerlendirme Testinin yanıtlarını geziye göndermeler de yaparak açıklar.

BİR ÖNDER DOĞUYOR: FOTOĞRAFÇILAR GRUBU ÇALIŞMA YAPRAĞI

1) İnceleme gezisi düzenlediğimiz Atatürk Evi Müzesinin hem köy sokaklarından hem de evin avlusundan fotoğraflarını çekin. Uzaktan çekimlerin yanı sıra ilginizi çeken ayrıntıların ve süslemelerin yakından çekimlerini de yapın. Örneğin avlu kapısının tokmağı, pencere çerçeveleri, balkon korkulukları gibi ayrıntılar olabilir.

2) Evin bulunduğu sokaktaki diğer evleri de inceleyin. Diğer evlerin Atatürk Evine benzer ya da farklı olduğunu fark ettiğiniz özelliklerinin fotoğraflarını çekin.

3) Evin bölümlerini ayrıntılı fotoğraflamak için işbölümü yapın. Avluyu, holü, odaları, koridorları aranızda paylaşarak görüntüleyin.

4) İşbölümünde görev aldığınız bölmede sergilenen fotoğraflar varsa, bu fotoğrafları hem görüntüleyin hem de fotoğraflar hakkında aşağıdaki sorulara yanıtlar veren notlar alın:

a) Görselde anlatılan nedir?

.....

b) Fotoğrafta kim ya da kimler görüntülenmiştir?

.....

c) Bu bir fotoğraf mıdır yoksa çizim mi?

.....

d) Fotoğraf ise doğal bir şekilde mi çekilmiştir yoksa fotoğraftakiler poz mu vermişlerdir?

.....

- 5) Bigalı Köyü 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisi'nde görmüş olduğunuz kıyafetler vitrininin yanında bir arkadaşınızı çekin. Vitrindeki kıyafetler ile arkadaşınızın kıyafetleri arasındaki farkları yazın.

.....

.....

.....

.....

- 6) İnceleme yaptığınız müzelerin önlerinde öğretmeniniz ve sınıf arkadaşlarınızla birlikte anı fotoğrafı çekerek tarihe not bırakın. Seçtiğiniz bir toplu anı fotoğrafını aşağıdaki kutucuğa yapıştırın.

Anı fotoğrafı

BİR ÖNDER DOĞUYOR: SAYMANLAR GRUBU ÇALIŞMA YAPRAĞI

“Merhaba, Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezine gitmek istiyorum. Bana Merkezin nerede olduğunu ve nasıl gidebileceğimi söyler misiniz lütfen?”

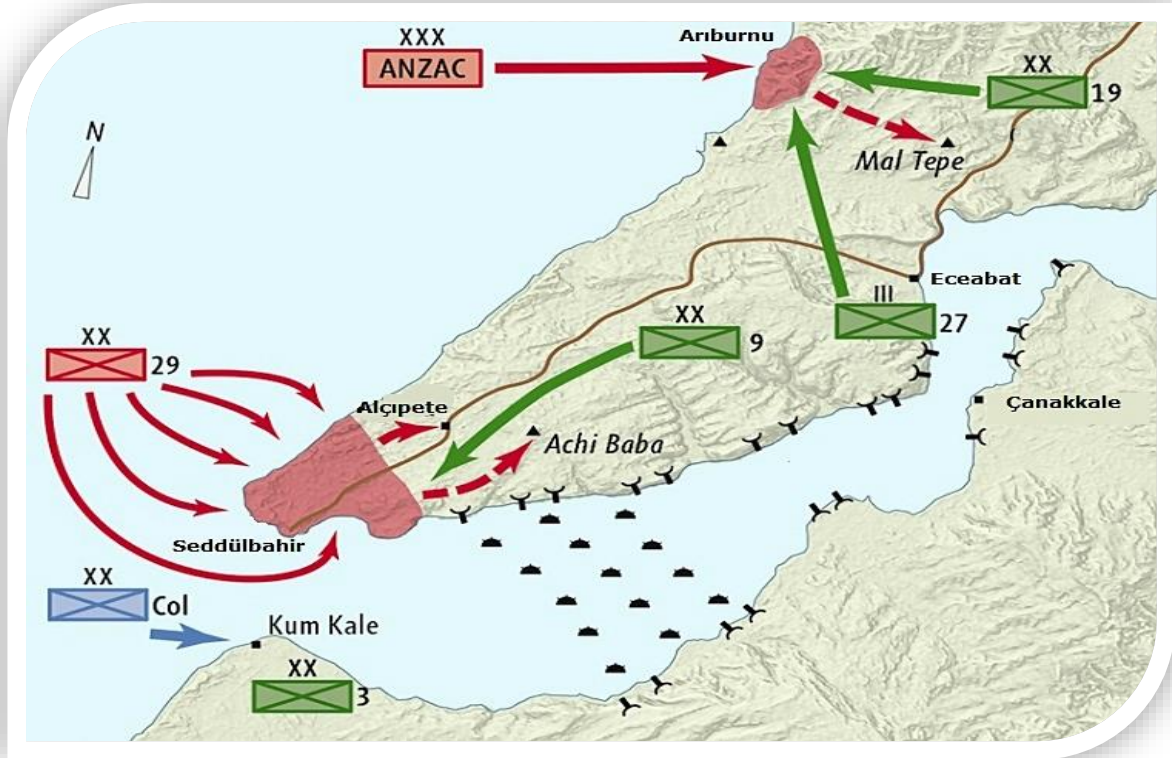
.....

.....

.....

.....

2) Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi (Kabatepe), Atatürk Evi ve 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisi (Bigalı Köyü) binalarının yerlerini harita üzerinde işaretleyin.

3) Bigalı Köyü'nde bulunan Atatürk Evinin ve 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisinin bulunduğu yapının ilk kez ne zaman inşa edildiklerini araştırın.

.....

.....

.....

4) Atatürk Evi ve 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisinin bulunduğu evler:

a) Sizce hangi malzemeler kullanılarak inşa edilmiş olabilir?

.....

.....

.....

b) Neden böyle düşünüyorsunuz?

.....

.....

.....

c) Günümüze ilk yapıldıkları şekilleriyle mi ulaşmış, yoksa onarım ve yenileme (restorasyon) görmüşler mi?

.....

.....

5) Atatürk Evi, I. Dünya Savaşı sırasında

a) Kim tarafından kullanılmış?

b) Hangi amaç için kullanılmış?

c) Ne zaman kullanılmış?

6) Atatürk Evi sizce neden önemli bir tarihsel mirastır?

“Çünkü.....

.....

.....

.....

.....

7) Atatürk Evi’nde gördüğünüz sergi nesnelərini inceleyerek aşağıdaki tabloya kaydediniz?

Nesneler	Sayısı (Kaç adet?)	Türleri / Örnekler
Ev eşyaları		
Kişisel kullanım eşyaları		
Askerî malzemeler		
Silahlar		

8) 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisinde gördüğünüz sergi nesnelərini inceleyerek aşağıdaki tabloya kaydediniz?

Nesneler	Sayısı (Kaç adet?)	Türleri / Örnekler
Ateşli silahlar		
Ateşsiz silahlar		
Patlayıcılar		
Askerî malzemeler		
Sivil malzemeler		

9) Atatürk Evi'ndeki sergi nesnelere daha önce hiç görmediğiniz ve en çok ilginizi çeken bir nesneyi seçin.

a) Nesnenin adını ve ne işe yaradığını yazın.

.....

.....

.....

b) Bu nesneyi neden ilginç bulduğunuzu yazın.

.....

.....

.....

c) Bu nesnenin fotoğrafını yapıştırın ya da resmini çizin.

Fotoğraf / Resim

10) 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisindeki sergi nesnelere daha önce hiç görmediğiniz ve en çok ilginizi çeken bir nesneyi seçin.

a) Nesnenin adını ve ne işe yaradığını yazın.

.....

.....

.....

b) Bu nesneyi neden ilginç bulduğunuzu yazın.

.....

.....

.....

c) Bu nesnenin fotoğrafını yapıştırın ya da resmini çizin.

Fotoğraf / Resim

BİR ÖNDER DOĞUYOR: MÜFETTİŞLER GRUBU ÇALIŞMA YAPRAĞI

1) Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi hangi birimlerden oluşmakta ve ziyaretçilere ne tür hizmetler verilmektedir?

.....

.....

.....

2) İnceleme gezisi yaptığımız aşağıdaki yerler hangi kurum, kuruluş ya da kişiler tarafından yönetilmektedir?

a) Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi :

b) Atatürk Evi (Bigalı Köyü) :

c) 19. Tümen Harp Malzemeleri Sergisi :

3) Gelibolu Tarihî Millî Parkı içinde bulunan Çanakkale Şehitleri Anıtı, Conkbayırı Anıtları ve Seddülbahir Savaş Alanları proje yarışmaları düzenlenmiştir. Peki, Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi tasarımının da bir yarışma ile belirlendiğini biliyor muydun? Haydi, şimdi bu yarışmanın adını ve düzenlediği tarihi araştırın.

.....

.....

4) Çanakkale Savaşları Tarihî Alan Başkanlığının görevlerini yazınız.

.....

.....

.....

.....

- 5) İnceleme gezisi yaptığımız yerlerin bulunduğu yerleşim yerlerinde ve yakın çevrelerinde korunmaya değer başka tarihsel ve kültürel miras unsurları dikkatinizi çekti mi? Yanıtınız evet ise, bunlardan örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 6) İnceleme gezisi yaptığımız yerler kaderlerine ve yok olmaya mı terk edilmiş yoksa uygun yöntemlerle koruma altına alınmış mı? Gözlemlerinizi ve düşüncelerinizi yazınız, gerekiyorsa ziyaret yerindeki görevlilerden bilgi alınız.

.....

.....

.....

.....

- 7) İnceleme gezisi yaptığımız yerlerdeki diğer ziyaretçilerin davranışlarını nasıl buldunuz? Ziyaretçiler kurallara uyuyorlar ve tarihsel çevreye zarar vermemek için özen gösteriyorlar mı?

.....

.....

.....

.....

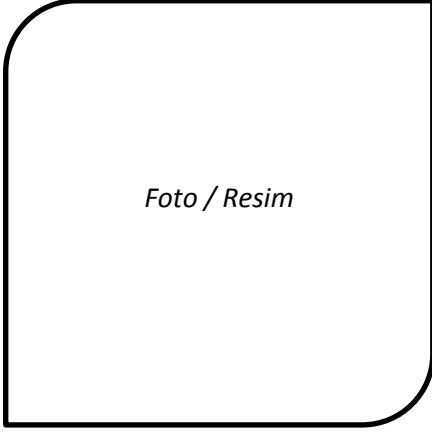
.....

.....

8) İnceleme yaptığımız yerlerden bir nesne seçin.

a) Nesnenin görselini sol taraftaki kutucuğa yapıştırın ya da çizin.

b) Kendinizi o nesnenin yerine koyun ve ziyaretçilere “ne olduğunuzu, tarihte hangi olaylara tanıklık ettiğinizi, neden önemli olduğunuzu, size zarar verilmesi ya da çalınmanız halinde tarihsel gerçeklerin ne gibi zararlar göreceğini” kendi cümlelerinizle kısaca açıklayın.

“Merhaba, ben

.....

.....

.....

.....”

“Lütfen bana zarar vermeyin ve beni koruyun. Çünkü bana zarar verirseniz,

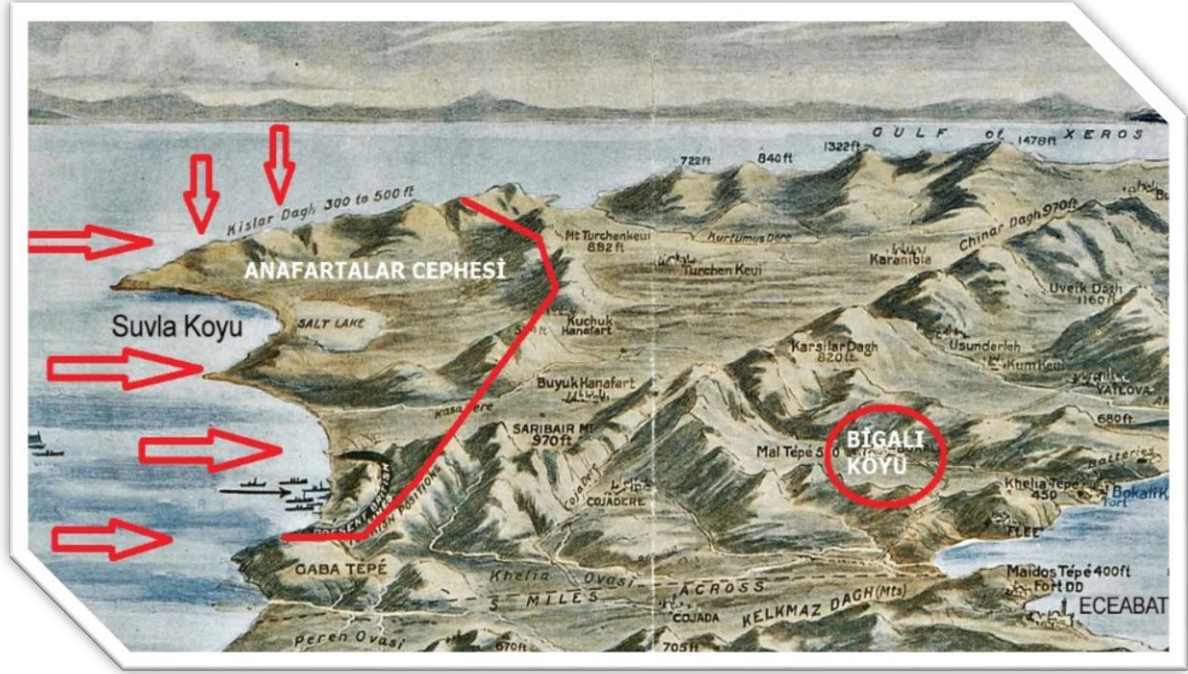
.....

.....

.....

.....”

BİR ÖNDER DOĞUYOR: DÜŞÜNÜRLER GRUBU ÇALIŞMA YAPRAĞI

1) Yukarıdaki haritaya bakarak:

a) Sizce Bigalı Köyü Anafartalar Cephesine komuta etmek hangi avantajlara sahip?

.....

.....

.....

.....

b) Atatürk Anafartalar Cephesinde yenik düşseydi ve düşman kuvvetleri Anafartalar bölgesindeki Türk savunma hattını aşmış olsaydı, Savaş nasıl sonuçlanabilirdi?

.....

.....

.....

.....

2) Anafartalar Cephesinde zafer kazanan Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarına teşekkür telgrafı yazınız?

.....

.....

.....

.....

3) Anafartalar Cephesinde yenilmiş ve esir düşmüş bir ANZAK askerinin gözüyle, Avustralya'daki ailenize cephede yaşananları ve savaşın sonucunu özetleyen kısa bir mektup yazınız?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Atatürk'ün Çanakkale Zaferindeki komutasının Osmanlı Devleti yönetimi tarafından "Altın İmtiyaz Madalyası", "Gümüş İmtiyaz Madalyası", "Altın Liyakat Madalyası", "Gümüş Liyakat Madalyası", "Harp Madalyası" ve "Üçüncü Rütbeden Osmanî Nişanı" gibi üstün hizmet madalyaları ile ödüllendirilmiş olması sizce ne anlama gelmektedir? Osmanlı Devletini yönetenler Atatürk'ün Çanakkale Cephesindeki komutanlığını ve sonuçlarını nasıl değerlendirmiş olabilirler?

.....

.....

.....

.....

5) Bigalı Köyü'nde bulunan Atatürk Evi ve 19. Tümen Harp Malzemeleri Müzesi ile ilgili olarak:

a) Alan gezisi öncesinde hangi bilgilere sahip olduğunuzu listeleyerek yazın.

.....

.....

.....

b) Bildiklerinizden hangilerinin izlerine ulaşabildiğinizi belirleyin.

.....

.....

.....

c) Bilmediğiniz neler gördüğünüzü ve ilk kez öğrendiklerinizi yazın.

.....

.....

.....

6) Bu alanları gezerken neler hissettiniz? Korku, öfke, nefret, kuşku, coşku, hırs, ihtişam, kıskançlık, sevgi ya da daha başka hangi duyguları hissetmişseniz nedenleri ile birlikte yazınız.

.....

.....

.....

**“BİR ÖNDER DOĞUYOR”
ALAN GEZİSİ DEĞERLENDİRME TESTİ**

1) Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezinde izlemiş olduğunuz sinevizyon gösterisi

..... ve yılları arasını kapsamaktadır.

2) Sinevizyon gösterisinde ilk sahne nasıl başlıyordu?

.....
.....

3) Sinevizyon gösterisi hangi sahne ile sona eriyordu?

.....
.....

4) Sinevizyon gösterisi ile daha önce bilmediğiniz neleri öğrenmiş oldunuz?

.....
.....
.....
.....

5) Sinevizyon gösterisinde sizi en çok etkileyen sahne hangisi oldu? Neden?

.....
.....
.....
.....

6) Bigalı Köyünde bulunan Atatürk Evi, Atatürk'ün

Cephesine komuta etmek için kullandığı bir karargâhtır.

6) Aşağıda Çanakkale Cephesinin gerçekleştiği Gelibolu Yarımadası ve Boğazlar haritası yer almaktadır. Yalnızca birkaç yerleşim yerinin belirtildiği haritada kara savaşlarının gerçekleştiği yerlere yaklaşık olarak (x) işareti koyup, adlarını yazınız.

7) Aşağıda kontur çizgileriyle yer alan Atatürk Evini renkli kuru kalemler kullanarak renklendiriniz.

ANTİK DÜNYAYA YOLCULUK

Dersin adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf	: 5
Öğrenme alanı	: Kültür ve Miras
Kazanım	: SB.5.2.1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder. SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır. SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.
Önerilen süre	: Sınıf içi etkinlikler gezi öncesinde 80' ve gezi sonrasında 40' olmak üzere 120'(3 ders saati) olarak planlanmıştır. Gezi sırasında kullanılacak süre ulaşım ve transfer koşullarına ve sahadaki öğrenci çalışmalarına bağlıdır.
Kavramlar	: Anadolu, kültür, değişim, kültür mirası, süreklilik, tarihsel sit, tarihî eser, uygarlık
Değerler	: Kültürel mirasa duyarlılık, estetik
Beceriler	: Kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, mekânı algılama, harita kullanma, kendini ifade etme, gözlem ve analiz, araştırma.
Öğretim yöntemleri	: Alan gezisi, anlatım, soru-yanıt, tartışma
Araç-Gereçler	: Etkileşimli tahta (ya da PC ve projektör), konuyla ilgili harita, fotoğraf ve resimler, çalışma kağıtları, fotoğraf makinesi, akıllı telefon
Gidilecek yer(ler)	: Troya Antik Kenti

Öneriler

- Anadolu Medeniyetleri konusu kapsamında işlenir.
- Bu plan, öğretmenlerin, öğrenme-öğretme faaliyetleri dışında mevzuat gereği yapmaları gereken işlemleri ve idarî izinlerin alınması süreçlerini kapsamamaktadır. Ancak öğretmenlere, alan gezisinin tüm bileşenlerini kapsayan bir iş kontrol listesi hazırlayıp plan tamamlanıncaya kadar bu liste ile çalışmaları önerilir.
- Bu plan Kültür ve Miras ünitesini tamamlayan bir değerlendirme etkinliği olarak kurgulanmıştır. Plan içeriğindeki genel nitelikli öneri ve ifadelerin ayrıntıları ve hangi konuda ne denli bilişsel ya da kavramsal ayrıntıya gereksinim duyulacağını yanıtı büyük ölçüde her öğretmenin kendi sınıfındaki hedeflere ulaşma düzeyine bağlıdır.
- Troya, ancak % 8 kadar kazılarak gün yüzüne çıkarılmış bir kenttir. Sergilene alanlar antropoloji, arkeoloji ve tarihi bilimleri düzeyinde soyut veriler sunmaktadır. Mevcut maddî kalıntılar, öğrencilerin Troya kentini ve kültürünü imgelem yoluyla illüstre edebilmeleri için oldukça soyut düzeydedir. Bu nedenle, bu gezide nesnelere üzerinde etkinlikler yerine tarihsel mekânın bütünü ve bir liman kenti olarak önemine odaklanılmış, ayrıca çalışma grupları oluşturulmamıştır. Sınıfın, öğretmenlerinin rehberliğinde ve yine çalışma yapılarının kılavuzluğunda kontrollü incelemesi söz konusudur.

Öğrenme-Öğretme Etkinlikleri

Alan Gezisi Öncesi: 1. Ders

Dikkat çekme (5')	• Türkiye'nin jeopolitik önemini anlamının Boğazları anlamaktan geçtiğine vurgu yapılır. • Ama Çanakkale'yi doğru anlamak için de antik uygarlıkları kavramanın zorunlu olduğu belirtilir. • Öğrencilere <i>“Birinci Dünya Savaşı'nda işgal kuvvetlerinin saldırı planlarını yapabilmek için antik uygarlıkları ve özellikle de Troya Savaşını incelediklerini biliyor muydunuz”</i> sorusu yöneltilir. • <i>“Peki ya Çanakkale Zaferi'nin mimarlarından biri olan Atatürk'ün daha 1913 yılında Çanakkale'de görevlendirildiğini, bütün Troya ve Gelibolu'yu yerinde incelediğini, tüm antik savaşları analiz ettiğini, İlyada ve Odysseia gibi antik eserleri okuduğunu biliyor muydunuz?”</i> sorusu ile coğrafyanın önemine işaret eder.
Güdüleme (3')	• Öğretmen, Çanakkale'nin coğrafi konum olarak Karadeniz ülkeleri ile Avrupa arasında bağ kuran bir köprü işlevi gördüğüne vurgu yapar. • Bu konumu nedeniyle de tarih boyunca birçok kavim ve devletin egemenliği altına girdiğini, işlemekte oldukları konu ve yapacakları gezi kapsamında bunları daha ayrıntılı öğreneceklerini vurgular.
Gözden geçirme (7')	• Öğrencilere daha önce Troya Antik Kenti'ne gidip gitmedikleri sorulur. Gidenlerin izlenim ve bilgileri dinlenir.
Geliştirme (20')	• Tarih boyunca, Asya ve Avrupa arasındaki ekonomi ve kültür trafiğinin merkezlerinden biri olarak gelişme gösteren Çanakkale'nin kıtalar arası rolünü önemli liman kentleri aracılığıyla oynadığı vurgulanır. • Harita üzerinden göstererek günümüzde Eceabat (Maydos), Kilitbahir (Sestos), Kemer (Parion), Gülpınar (Hamaksitos ve Smintheion), İntepe (Tavolia), Lapseki (Lampsakos), Bozcaada (Tenedos) ve Gökçeada (İmbros) adlarıyla yakından bildikleri beldelerin geçmişte zengin ve gelişmiş liman kentleri olarak işlev gördükleri ve işte sinema ve edebiyata da yansıyan hikâyesi ile Troya'nın da bu limanlar sisteminden biri olduğunun altı çizilir. • Günümüzde antik kentlerin kalıntılarının büyük ölçüde yok olduğu, kalan ve kurtarılabilen kalıntıların müzelerde korunduğu, ancak Troya'nın büyük ölçüde korunmuş ve UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine de alınarak ziyarete açılmış bir antik kent olmasının büyük bir şans ve fırsat olduğu belirtilir. • Troya Yılı logosu yansıtılarak, Troya'nın savaş ve mücadele ile barış ve hoşgörü kültürünün eşsiz bir bileşimi olduğu, tüm dünyada tanınıp bilindiği ve nitekim 2018 yılının Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Troya Yılı ilan edildiği belirtilir.

	• Uygarlık, kültür, tarihsel sit, tarihî eser kavramlarına yönelik kavram öğretimi çalışması yapılır. • Troya Millî Parkı'nın da bir arkeolojik sit alanı olduğu ve alan gezisinin Parkın tamamına değil, yalnızca ören yerine düzenleneceği açıklanır. • Öğrenme alanı çerçevesinde işlenmiş olan Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları konusunda anımsamaya yönelik hazırlayıcı sorular sorar, anımsanmayan noktaları anımsatır. • Bir Anadolu uygarlığı örneği olarak Troya antik kentinin coğrafi konumunu ve önemini harita üzerinde değerlendirir.
Özet (5')	• Bir sonraki derste birlikte tartışarak geziye ilişkin kuralların konulacağı ve ziyaret yerlerinde daha etkin gözlem ve incelemeler yapabilmek amacıyla çalışma grupları oluşturulacağı belirtilir.

Alan Gezisi Öncesi: 2. Ders

Dikkat çekme (6')	• Öğretmen Troya Savaşı ile ilgili filmler izleyip izlemediklerini ya da Homeros'un İlyada ve Odyssea adlı eserlerini bilip bilmediklerini sorar. • Öğrencilerin izlenimleri ve bilgileri dinlenir, değerlendirilir.
Güdüleme (2')	• Öğretmen, Troya'nın kendi çağının en gelişmiş uygarlıklarından biri olduğunu ve alan gezisi yapacakları ören yerinde günümüz kentlerini oluşturan unsurların o günkü teknoloji olanakları ve estetik anlayışı çerçevesinde inşa edilmiş ilk tasarımlarını göreceklerine vurgu yapar.
Gözden geçirme (2')	• Troya Antik Kenti'nde kazanacakları deneyimin ve elde edecekleri bilginin Kültür ve Miras öğrenme alanındaki konuları çok daha iyi anlamalarına ve kalıcı olarak öğrenmelerine katkı sağlayacağını belirtir.
Geliştirme (25')	• Öğretmen Troya Ören yerinin ve Troya Müzesinde bulunan eserlerin görsellerinden de yararlanarak alan gezisi düzenlenecek yeri ve özelliklerini kısaca açıklar ve ortalama etkinlik süresi hakkında bilgi verir. • Gezi alanının özelliklerinden de yola çıkarak öğrenciler ile birlikte, başarılı ve verimli bir gezi için gerekli olabilecek etkinlik kuralları birlikte belirlenir. • Ardından öğrenciler Geçmişin Sözcüleri, Bugünün Sözcüleri ve Geleceğin Sözcüleri olmak üzere üç gruba ayrılır. • Öğretmen gruplara görevlerini kısaca açıklar ve görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için daha sonra ayrıca çalışma yaprakları dağıtacağını belirtir.

Özet (5')	• Öğretmen gezi kuralları, çalışma grupları ve grupların görevleri hakkında anlaşılmayan ya da yanlış anlaşılan bir nokta olup olmadığını sorgular. • Öğrencilere, geziye kadar geçen zamanda Troy filminin izlenmesine dayalı bir ev etkinliği verir ve bununla ilgili çalışma yaprağı dağıtır. • Hafta içinde, Gezi Bilgi Formu ve İl İçi Gezi Planının öğrencileri ve velileri ilgilendiren kısımlarından oluşan bir “Gezi Yönergesi” dağıtacağını açıklar.

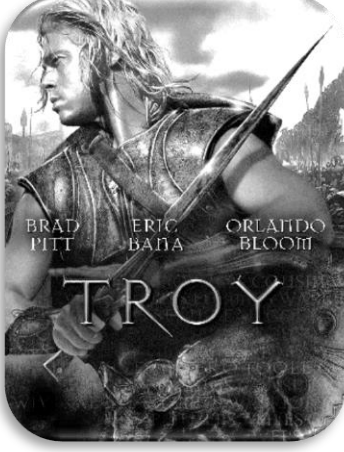
Alan Gezisi Sırası: Troya Antik Kenti

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen, Antik Kente yaklaşırken, derste Troya’yı bir liman kenti olarak işlediklerini anımsatır. İzledikleri filmde de Troya’nın bu özelliğini fark edip etmediklerini sorar. • Ardından, az sonra otobüsten inceklerini ve günümüzde Hisarlık adı verilen tepeye kurulmuş Antik Kenti incelerken, kentin denize uzak bir konumda olduğunu göreceklarını belirtir. • Bu çelişkili bilginin nedenini bilen olup olmadığını sorar. Bilen yoksa Karamenderes nehrinin taşıdığı alüvyonlar ile denizde bir dolgu alan oluştuğunu açıklar.
Güdüleme (5')	• Öğretmen, öğrencilere Troya Müzesini gösterir ve antik kent ilk kez kazılmaya başlandığında tepenin zirvesinin tam bu müze seviyesinde olduğunu belirtir. • Az sonra inceleyecekleri kentin, tepenin en üst katmanındaki kent olduğunu ama gözle göremeyecekleri daha birçok kentin katmanlar halinde yeraltında kalmış olduğunu açıklar.
Gözden geçirme (5')	• Öğretmen, “Şimdi Troya’nın özelliklerini ve sırlarını dedektifler gibi dikkatlice sorgulamanıza yardımcı olacak çalışma yapraklarınızı dağıtıyorum” der ve çalışma gruplarına görevlerini son kez kısaca özetler.
Geliştirme (70')	• Öğrenciler, öğretmenlerinin belirli noktalarda durarak ara özetler ve derste işlenenlere yönelik göndermeler yapması eşliğinde kenti etaplar halinde ve çalışma kâğıtlarındaki yönergeleri izleyerek incelerler (<i>Antik Kentte gerçekleştirilecek etkinlikler için bkz.: Çalışma Yaprakları</i>)
Özet (5')	• Öğretmen öğrencilere başarıyla tamamlanan bir faaliyetin ödülü olarak pekiştireç verir. • İnceleme gezisinin bitiminde, Antik Kentten ayrılırken 2018 yılında açılışı yapılan Troya Müzesinin özellikleri ve önemi kısaca belirtilir. İzleyen zamanlarda bu müzeye de ayrıca bir alan gezisi düzenleneceği belirtilir. Kent girişindeki simgesel Troya Atı önünde bireysel ve toplu anı fotoğrafları çektilerle etkinlik sonlandırılır.

Alan Gezisi Sonrası

Dikkat çekme (2')	• Öğretmen, bu derste alan gezisinde yaptıkları incelemelerin sonuçlarını işleyeceklerini ama öncelikle kendilerine gezinin anısı olarak küçük bir sürprizi olduğunu belirtir.
Güdüleme (8)	• Öğretmen, etkinliğin anısı olarak maddî değeri olmayan, gezi temalı kitap ayracı, katılımcı sertifikası, grup fotoğrafı, kitap etiketleri, rozet ve anahtarlık gibi sembolik armağanlar da dağıtabilir.
Gözden geçirme (5')	• Öğretmen kendi perspektifinden gezinin bilançosunu değerlendirir. Başarılı ve başarısız, verimli ve verimsiz gördüğü noktaları gerekçeleriyle birlikte içtenlikle paylaşır. • Bundan sonraki alan gezilerinde, grupların hangi zayıf yanlarına dikkat etmeleri ve hangi güçlü yanlarından daha etkin yararlanmaları gerektiği konusunda dönüt verir. • Öğretmen, proje/performans ödevi olarak değerlendirebileceği çalışma yapraklarını toplar.
Geliştirme (20')	• Öğretmen, alan gezisi etkinliğinin kazanımlarına ve bu kazanımların öğrenme alanı içeriğiyle ilişkili boyutlarına dayanan bir "Etkinlik Değerlendirme Testi" uygular.
Özet (5')	• Öğretmen, kültür ve uygarlıkların tarihinde "süreklilik" ve "değişme" olmak üzere iki belirleyici unsur bulunduğunu belirtir. • Sürekliliğin kültürlerden kültürlere aktarılan "benzerlik" unsurlarına neden olduğunu; "değişim" in ise kültürler arasında farklılaşmalara yol açtığına vurgu yapar.

TROY ÇALIŞMA YAPRAĞI

Antik Yunan döneminde Troya Prensi Paris ve Sparta Kraliçesi Helena arasındaki aşk nedeniyle iki ülke arasında savaş çıkmıştır. Helena'nın kocası Kral Menelaus çok öfkelidir. İntikam almak isteyen Menelaus, kardeşi Mikene Kralı Agamemnon'un da yardımıyla Troya'ya savaş açar. Agamemnon'un asıl amacı Ege denizini ele geçirmektir. Fakat Troya zorlu bir hasımdır ve tarih boyunca hiçbir ordu tarafından aşılamamıştır. Troya kralı Priam ve Prens Hector kenti korumak için her şeyi yaparlar.

1. Filmde adı geçen kentlerin ve mekânların adlarını yazınız?

.....

.....

2. Filme göre, Troya atına gizlenmiş askerlerin kaleye girmeye çalışmalarının nedeni nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Troyalılar, atın içindeki düşman askerlerini neden fark etmiyorlar?

.....

.....

.....

.....

4. Filmdeki karakterler nasıl haberleşiyorlar?

.....

.....

.....

.....

5. Bu film size ne kazandırdı?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Filmi izledikten sonra, örneğin yeni yerler, yeni tarihsel karakterler, yeni tarihsel olaylar gibi merakınızı uyandıran yeni konular oldu mu? Evet ise, neler olduğunu kısaca yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

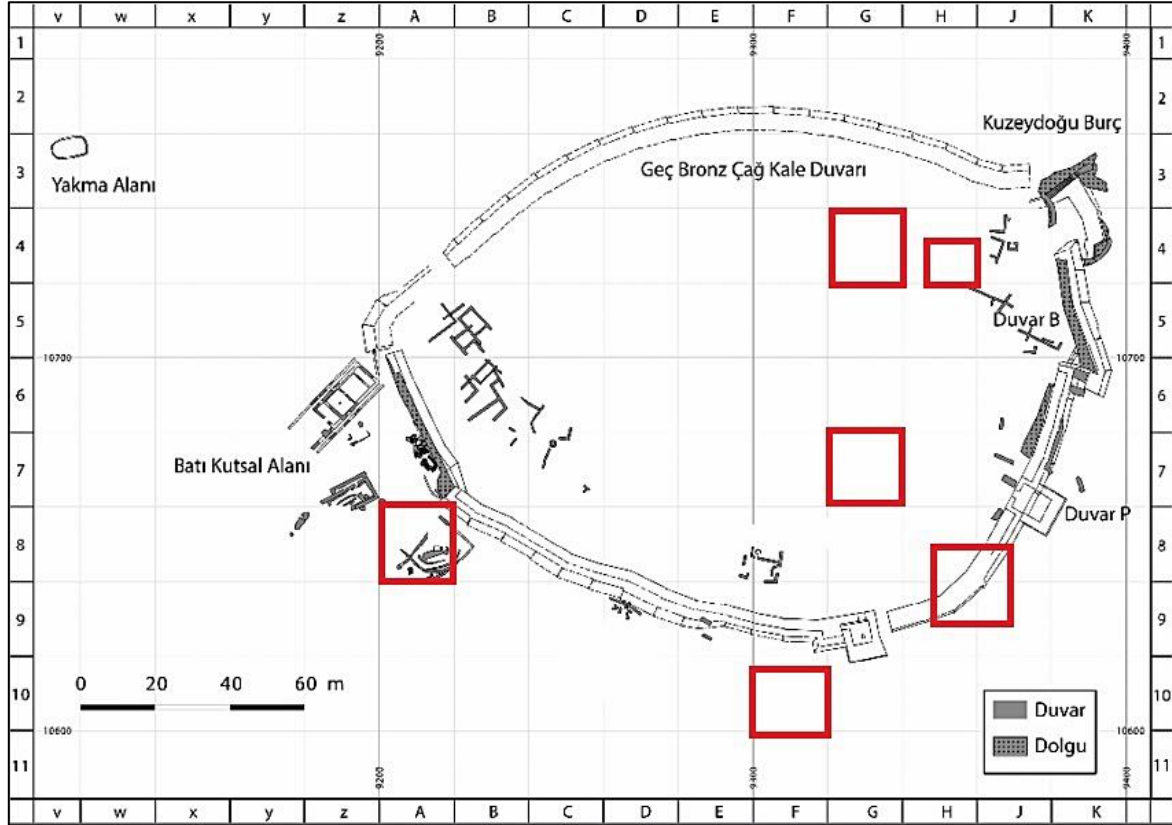
.....

.....

.....

ANTİK DÜNYAYA YOLCULUK ÇALIŞMA YAPRAĞI

1) Troya Antik Kent Geziniz boyunca, çevrenizi dikkatle inceleyerek sürekli kentin hangi konumunda bulunduğunuzu anlamaya çalışın. İnceleme turunuz sırasında, aşağıda adı geçen yapılara ulaştığınızda, haritayı inceleyerek yapının karşısına 4G, 4H, 7G, 8A, 8,9-H,J ya da 10F konumlarından hangisinde bulunduğunuzu yazın

Bouleuterion (Meclis Binası) :

İlias Tapınağı :

Odeon (Küçük Tiyatro) :

Tapınak (Holy Place) :

Tapınak Girişi :

2) İnceleme turunuz sırasında, farklı yapılara ulaştığınızda açıklayıcı tabelaları okumadan ve öğretmenin tarafından verilecek bilgileri dinlemeden önce:

a) Gördüğünüz yapının ne amaçla inşa edilmiş olabileceğini tahmin etmeye çalışın.

.....

.....

b) Yapıyı günümüzdeki hangi yapılara benzettiğinizi yazın.

.....

.....

c) Yapıya bir ad verin:

3) Gözlemlerinize göre aşağıdaki görsellerden hangisi Troya Antik Kenti'ne ait olamaz? Doğru görsellerin yanına (+), yanlış olanın yanına (X) işareti koyunuz.

(...) Küçük Tiyatro

(...) Tapınak ve Sarnıç

(...)Meclis Binası

4) Troya Antik Kentinde gördüğünüz yapılar;

a) Sizce hangi malzemeler kullanılarak inşa edilmiş olabilir?

.....

.....

.....

b) Neden böyle düşünüyorsunuz?

.....

.....

.....

- 6) Troya Antik Kentinin geçmişte aşağıdaki temsili görsele benzer bir yerleşim yeri olduğu tahmin edilmektedir. Yaptığınız inceleme turuna ve gözlemlerinize göre, mevcut ören yerinde bu görselden hangi öğeler eksilmiştir? Sizce bu yok oluşun nedenleri neler olabilir?

- 7) İlkçağ döneminde, Troya Antik Kentinde yaşayan bir Troyalı olduğunuzu hayal edin. Sizce yaşamınızda neler değişirdi?

- a) Günümüzde sürekli yaptığınız hangi günlük faaliyetlerinizi artık yapmanız gerekmezdi?

.....

.....

.....

- b) Günümüzde hiç yapmadığınız hangi faaliyetleri yapmak zorunda kalırdınız?

.....

.....

.....

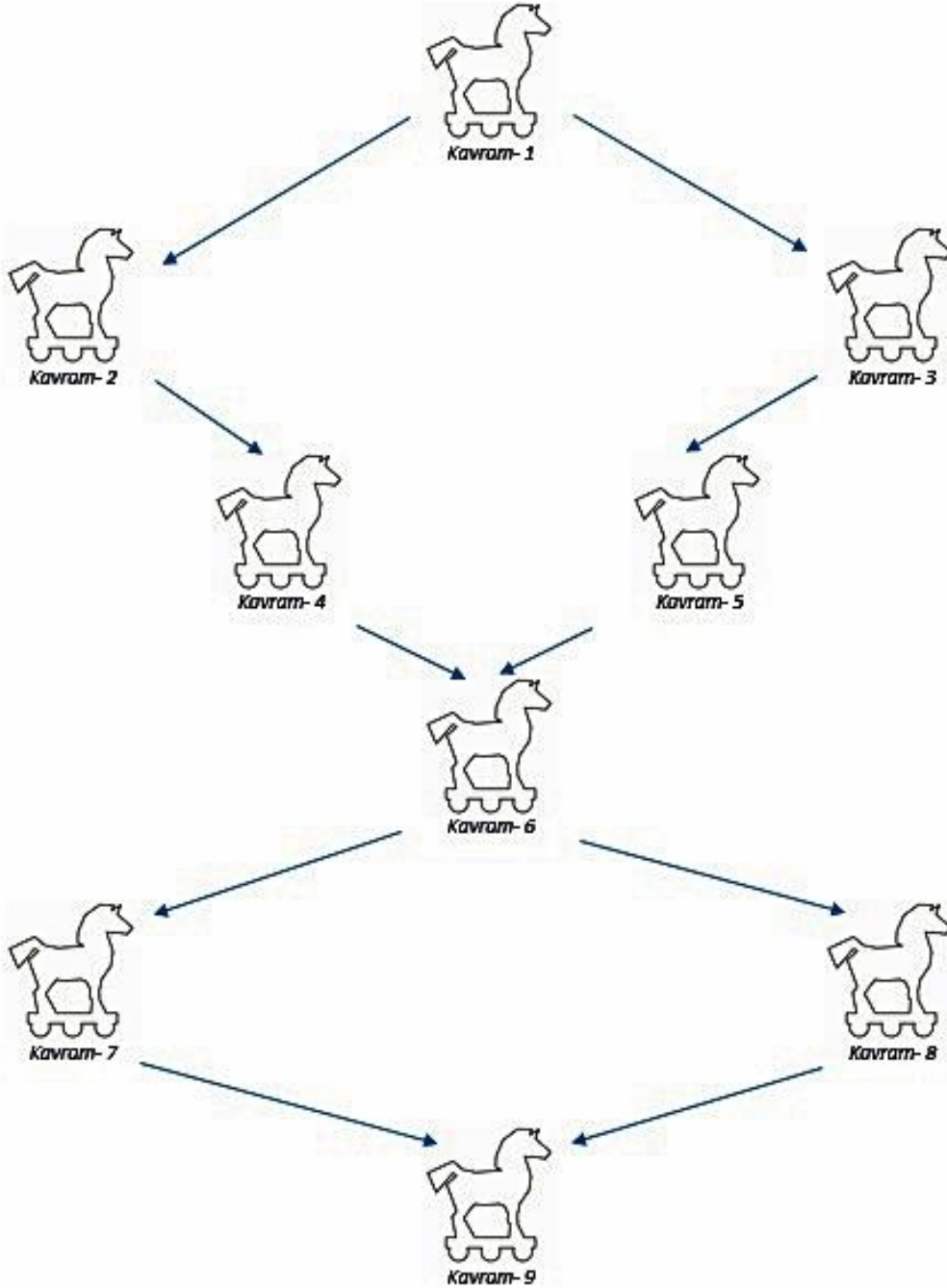
- 8) Troya Antik Kenti, tarihsel çevre ve kültürel mirasın korunması konusunda uygun bir örnek oluşturuyor mu? Neden?

.....

.....

.....

- 4) Aşağıda içlerine kavramlar gizlenmiş 9 tane Troya atı bulunmaktadır. Her bir tanımı kavramlar listesindeki kavramlardan biriyle eşleştirerek, atların içindeki kavramların neler olduğunu bulmaya çalışın ve kavramların adını atların üzerine yazın.

Tanımlar

Kavram-1: Kentsel yerleşime geçmiş ve devlet yönetimi aşamasına gelmiş kültürlerle verilen addır.

Kavram-2: Toplumların kuşaklar arasında aktardığı maddi ve manevi özelliklerinin tümüne verilen addır

Kavram-3: Türkiye'nin Asya kıtasında bulunan topraklarına verilen addır

Kavram-4: Toplumların ve kültürlerin zaman içerisinde bir durumdan başka bir duruma geçmelerine verilen addır.

Kavram-5: Toplumların ve kültürlerin zaman içinde devam eden özelliklerine verilen addır.

Kavram-6: Geçmişte yaşamış insan topluluklarının kalıntılarının bulunduğu yapı ve alanlara verilen addır.

Kavram-7: Geçmiş uygarlıklardan kalan kalıntı ve eserlere verilen genel addır.

Kavram-8: Geçmişteki insanlar tarafından oluşturulmuş ve kültürel değerler taşıyan eser ve kalıntılara verilen ad.

Kavram-9: Tarihi eser ya da kültürel miras olarak tescil edilmiş ve yasalar ile koruma altına alınmış tarihsel mekânlara verilen addır.

Kavramlar

- Anadolu
- Değişim
- Kültür
- Kültürel miras
- Süreklilik
- Tarihi eser
- Tarihsel mekân
- Tarihsel sit
- Uygarlık

5) Troya Antik Kenti Troya Millî Parkı içinde yer almaktadır. Aşağıdakilerden hangisi

Troya Millî Parkı içinde yer alan tarihî eserlerden biri değildir?

- A) Kumkale Kalesi
- B) Cezayirli Hasan Paşa Köşkü
- C) Topçamlar Bataryası
- D) Kilitbahir Kalesi
- E) Eski Kumköy Mezarlığı

İLKÇAĞ EKONOMİSİNİN KALINTILARI

Ders	: Sosyal Bilgiler
Sınıf düzeyi	: 6
Öğrenme alanı	: Kültür ve Miras
Kazanım	: SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.
Önerilen süre	: Sınıf içi etkinlikler gezi öncesinde 80’ ve gezi sonrasında 80’ dakika olmak üzere 160’ (4 ders saati) olarak planlanmıştır. Gezi sırasında kullanılacak süre ulaşım ve transfer koşullarına ve sahadaki öğrenci çalışmalarına bağlıdır.
Kavramlar	: Etkileşim, Ticaret, ticaret yolu,
Değerler	: Kültürel mirasa duyarlılık,
Beceriler	: Kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, mekânı algılama, kendini ifade etme, gözlem ve analiz, değerlendirme, raporlama, özetleme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
Öğretim yöntemleri	: Alan gezisi, anlatım, soru-yanıt, tartışma
Araç-Gereçler	: Etkileşimli tahta (ya da PC ve projektör), konuyla ilgili harita, fotoğraf ve resimler, çalışma kağıtları, fotoğraf makinesi, akıllı telefon, göz bağlamaya uygun materyal
Gidilecek yer(ler)	: Troya Müzesi
Çalışma grupları	: (i) Fotoğrafçılar grubu, (ii) Saymanlar grubu, (iii) Müfettişler grubu ve (iv) Düşünürler grubu

Öneriler

- Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklanırken Troya’nın bu açıdan önemi işlenir.
- Bu plan, öğretmenlerin, öğrenme-öğretme faaliyetleri dışında mevzuat gereği yapmaları gereken işlemleri ve idarî izinlerin alınması süreçlerini kapsamamaktadır. Ancak öğretmenlere, alan gezisinin tüm bileşenlerini kapsayan bir iş kontrol listesi hazırlayıp plan tamamlanıncaya kadar bu liste ile çalışmalarını önerilir.
- Bu plan Kültür ve Miras ünitesini tamamlayan bir değerlendirme etkinliği olarak kurgulanmıştır. Plan içeriğindeki genel nitelikli öneri ve ifadelerin ayrıntıları ve hangi konuda ne denli bilişsel ya da kavramsal ayrıntıya gereksinim duyulacağını yanıtı büyük ölçüde her öğretmenin kendi sınıfındaki hedeflere ulaşma düzeyine bağlıdır.
- Müze gezisi öncesindeki hafta içinde, gezi düzenleyeceğiniz yerlere ilişkin olarak sınıfınızda görseller, haritalar, afişler, posterler, karikatürler ve duvar gazeteleri aracılığıyla oluşturacağınız ortam dekorasyonu yapacağınız dikkat çekme ve güdüleme etkinliklerine katkı sağlayacaktır.
- Alan gezisi sırasında her çalışma grubunun başında okul-aile birliğini temsilen bir velinin gözlemci olarak bulundurulması önerilir.

Öğrenme-Öğretme Etkinlikleri

Alan Gezisi Öncesi: 1. Ders

Dikkat çekme (5’)	• Öğretmen dersi “Ticaret nedir?” “Ticaret yolları nedir”

	<i>“Ticaret, iletişim ve ulaşım arasında nasıl bir etkileşim olabilir?”</i> gibi sorularla ticaretin kavramsal boyutları ve toplum yaşamı üzerindeki etkilerini gündeme getirir. • Öğretmen, Çanakkale'nin tarihi Roma Yolunun bir uzantısı olduğunu ve İlkçağdan başlayarak ülkeler ve kıtalar arasında uğrak noktası olmuş birçok liman kentine ev sahipliği yaptığını belirtir.
Güdüleme (3')	• İl sınırları içindeki antik kentlerinin pek çoğunun bütünlüğünün bozulduğu, bir kısmının koruma ya da arkeolojik kazı amaçlı olarak ziyarete kapalı olduğu ve elde edilebilen kalıntıların, hem korunmaları hem de insanlığın bilgilenmeleri amacıyla müzelerde sergilendikleri belirtilir. • 2018 yılında açılan Troya Müzesinin bu konuda ne kadar önemli bir kazanım olduğu vurgulanır ve müze galeri ve sergilerinden birkaç fotoğraf yansıtılarak, öğrencilerin müzeyi yerinde incelemek isteyip istemedikleri sorulur.
Gözden geçirme (2')	• Alan gezisine Troya Müzesinden başlanacağı ve gezi kapsamında Troya'nın Tunç çağındaki ticaretini sergileyen 1. Kat sergi ve galerilerin inceleneceği vurgulanır. • Öğretmen, bu dönemde hangi ürünlerin ticareti yapıldığı konusunda öğrencilere araştırma ödevi verir.
Geliştirme (25')	• Öğretmen tarihte önemli ticaret yolları olan İpek ve Baharat yollarını harita üzerinden göstererek anlatır. • Troas bölgesinin de antik kentleri birbirine bağlayan bir yol ağına sahip olduğu ve bu yolların ekonomik, toplumsal, kültürel ve dinsel amaçlı olarak kullanıldığını açıklar. • Öğretmen müzede inceleyecekleri kalıntıların ait oldukları kentleri haritalardan yararlanarak coğrafi olarak konumlandırır. • Ticaret faaliyetlerinin gerçekleştirildiği Troya kent limanlarının jeopolitik konum açısından önemi değerlendirilir. • Farklı kültür ve uygarlıklara ait bulguların nasıl bu kente geldiği ve birbirleri ile nasıl etkileşimde buldukları tartışılır. • Bu kentte bir ticari faaliyet olduğu kanısına nasıl ve nereden varıldığının kanıtları ortaya konur.
Özet (5')	• Troya kentlerinin geçmişte önemli ticari faaliyetlerde bulunmuş olduğu açıklanır. Bu faaliyetlerin gerçekleşmesinde Çanakkale'nin jeopolitik ve stratejik olarak önemli bir konumda olmasının etkili olduğunu belirtir. • Bir sonraki derste birlikte tartışarak geziye ilişkin kuralların konulacağı ve ziyaret yerlerinde daha etkin gözlem ve incelemeler yapabilmek amacıyla çalışma grupları oluşturulacağı belirtilir.

Alan Gezisi Öncesi: 2. Ders

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen derse, “Yapılacak gezi faaliyetinin sonucunda tarihteki ticaret kentleri ve yollarının genelde ticarete katılan toplumlara özel de ise Çanakkale’yi sosyo-ekonomik açıdan nasıl etkilediğini öğreneceksiniz” diyerek başlar. • Troya antik kentlerinin olduğu harita verilerek öğrencilerle birlikte bu kentler arasındaki yol ağı harita üzerine çizilir.
Güdüleme (1')	• Öğretmen, “Şimdi kendinizi müze yöneticileri yerine koyarak müzelere gelen ziyaretçiler için kurallar belirlemek ister misiniz?” diye sorar.
Gözden geçirme (4')	• Öğrencilerin de önerileri alınarak müze ziyaretinde dikkat edilecek kurallar birlikte belirlenir. • Özellikle de bariyerlerin ve camlı alanların aşılması, nesnelere dokunulmaması, flaşlı fotoğraf çekimi yapılmaması ve özel talimatlara uyulması hususları üzerinde durulur.
Geliştirme (25')	• Kuralların belirlenmesinin ardından, Troya Müzesi hakkında genel bilgiler verilir. Müzenin, Ulusal Mimari Tasarım Yarışması’nda uluslararası bir jüri tarafından 150’den fazla proje arasından seçildiği ve dünyanın en önemli çağdaş arkeoloji müzesi örneklerinden biri olduğu vurgulanır. • Müzenin 3000 m² sergi alanına sahip olduğu, müzenin tamamında bir günde ayrıntılı inceleme yapmanın mümkün olmadığı ve gezinin temel amacının öğrenme alanı ile ilgili kısımları somutlaştırmak olduğu belirtilir. • Bu amaçla öncelikle zemin katta bulunan ve Troas bölgesini oluşturan Assos, Tenedos, Parion, Alexandria Troas, Smintheion, Lampsakos, Tyhmbria, Tavolia ve İmbros kentlerinin tarihlerini öğrenmeye odaklanmış bir tarih turu yapacakları açıklanır, bu galerilerden görsel örnekler sunulur. • Daha sonra, yine görseller yardımıyla, gezinin Tunç Çağındaki ticareti yansıtan ve 1. Katta bulunan sergi tanıtılır ve gezinin bu katta yapılacak incelemeyle sona ereceği açıklanır.
Özet (5')	• Öğretmen, hafta içinde, Gezi Bilgi Formu ve İl İçi Gezi Planının öğrencileri ve velileri ilgilendiren kısımlarından oluşan bir “Gezi Yönergesi” ile müzede geçecek zamanı daha etkin ve verimli kullanabilmek için çalışma yaprakları dağıtacağını açıklar.

Alan Gezisi Sırası

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen, İpek ve Baharat Yollarını, ticarî faaliyetlerinin kentlere olan katkılarını işlediklerini anımsatır. Şimdi Troya kentlerinin ticarî faaliyetleri hakkında bilgi edinmek için burada bulduklarını belirtir. • Müzeyi dışarıdan görünümü için incelemeleri için birkaç dakika zaman verir ve müzenin konumu ve yüksekliği hakkındaki sembolik bilgileri anımsatır.

Güdüleme (5')	• Öğretmen çocuklara az sonra insanlık tarihinin 5000 yıllık geçmiş izlerini göreceklerini, tarihin ilk doğu-batı savaşına sahne olan bölgenin izlerini süreceğini belirtir. • Öğretmen Müzede; heykel, lahit, yazıt, sunak, mil taşı, balta ve kesici aletler, pişmiş toprak seramikler, metal kaplar, altınlar, silahlar, sikkeler, kemik obje ve aletler, cam bilezikler, süs eşyaları, figürinler, cam ve pişmiş toprak koku şişeleri, gözyaşı şişeleri başta olmak üzere insanlık tarihine tanıklık etmiş çok özel parçaların yer aldığını söyler.
Gözden geçirme (5')	• Öğretmen Troya Bölgesinde tek bir kent olmadığını, günümüzde de olduğu gibi farklı kentlerin birada yaşadığını ve aynı zamanda bölgenin İlkçağdan günümüze farklı devletlere ev sahipliği yaptığını anımsatır. • Dolayısıyla müzenin de bu gerçeğe uygun olarak hem farklı kentleri hem de farklı tarih dönemlerini temsil edecek bir anlayışla düzenlendiğini açıklar. • İnceleme turu başlamadan önce, eserlerin fotoğraflarını çekerken zaten fotoğrafta bilgilendirici etiket bilgilerinin de yer alacağı, bunların sonradan da okunabileceği, bu nedenle tur sırasında yaratıcı ve esnek düşünmeyi sınırlandırmamak amacıyla etiketleri okumak yerine objelerin biçim ve işlevlerine odaklanmanın daha yararlı olacağı vurgulanır.
Geliştirme (70')	• Öğretmen ve öğrenciler Gezi Planının başında belirledikleri Müze bölümlerini gezerek çalışma kâğıtlarındaki yönergeleri uygularlar (<i>Müzede yapılacak gözlem etkinlikleri için bkz.: Çalışma Yaprakları</i>)
Kapanış (5')	• Yoklama yapılır, materyal unutulmaması için kontroller gerçekleştirilir. • Müze binası önünde anı fotoğrafı çektiler ve gezi sonlandırılır.

Alan Gezisi Sonrası: 1. Ders

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen öğrencilerini işbirlikçi olmaları ve verilen görevleri yerine getirmelerinden dolayı kutlar. • Öğrencilere başarıyla tamamlanan faaliyetin anısına Yılın Müze Araştırmacıları temalı sertifikalar dağıtılır.
Güdüleme (5')	• Gezi incelemesinde elde edilen bulgulardan ve çekilen fotoğraflardan oluşan bir "Troas Bölgesinde Ticaret" temalı görsel müze hazırlayacaklarını söyler.
Gözden geçirme (5')	• Etkileşimli tahta açılır. • Öğretmen öğrencilerden topladığı fotoğraflardan örneklemli bir seçki oluşturarak hazırladığı dosyayı açar. • Troas Antik Kentlerinin pano görselleri ve müzede bulunan "keşif kutuları"ndan not alınmış bilgiler eşliğinde hem bir etkinlik değerlendirmesi yapılacağı hem de gezi sırasında öğrenilmiş olanların pekiştirileceği belirtilir.
Geliştirme (20')	• 1. Ders kapsamında Troas bölgesini oluşturan antik kentlerin tarihi ve özellikleri ile sunum yapılır ve soru-yanıt

	ve tartışma eşliğinde Müzenin zemin katında bulunan eserler öğrenme alanı ve konuyla ilişkilendirilir.
Özet (5')	• Öğretmen Troas Bölgesinin bugünkü Çanakkale'nin oluşumu üzerindeki önemi vurgular ve izleyen ders, Müzenin 1. Katında inceledikleri Tunç Çağı eserleri üzerinde çalışacaklarını belirtir.

Alan Gezisi Sonrası: 2. Ders

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen "Denizcilik, Deniz Ticareti ve Troya" başlıklı bir slayt sunumunun kapağını açar. • Öğrencilere bu katta en çok hangi eserden etkilendiklerini ve gerekçesini sorar. Verilen yanıtları dinler ve pekiştireç verir.
Güdüleme (2')	• Şimdi yapılacak sunu ile Tunç Çağı eserleri hakkındaki öğrendiklerini anımsayıp pekiştireceklerini ve bunun sunumdan sonra yapacakları "Zaman Kapsülü" çalışması için önem taşıdığını, bu nedenle sunuma iyi odaklanmaları gerektiği belirtilir.
Gözden geçirme (3')	• 1. Kat sergisinin genel olarak hangi amaçla düzenlendiği ve hangi döneme ait, ne tür maddî kalıntılar içerdiği kısaca anımsatılır.
Geliştirme (30')	• Geliştirme bölümünün ilk 15 dakikasında farklı eser kategorilerinden seçilmiş 4-5 kadar müze objesinin fotoğrafı üzerinde nesne analizi çalışması yapılır (<i>Örnek nesne analiz çalışması için bkz.: Nesne Analizi Çalışma Yaprağı</i>) İkinci 15 dakikada öğrencilere Zaman Kapsülü çalışması yaptırılır (<i>Bkz.: Zaman Kapsülü Çalışma Yaprağı</i>).
Özet (5')	• Öğretmen, ticaret ve bunun sonucunda meydana gelen etkileşimin kentler üzerinde etkili olduğunu söyler. • Troya bölgesinde yaşamış medeniyetlerin ticari uğraşlarının yansımalarını Troya Müzesinde canlı olarak gördüklerini hatırlatır. • Tüm öğrencilere katkılarından dolayı teşekkür eder ve hazırladıkları görsel müzenin okulda sergilenmesini sağlar.

3) **Eserimi Tahmin Et oyunu.** Turunuzu gerçekleştirirken bir nesne seçin ama bunu takım arkadaşınıza söylemeyin. İlgili kattaki turunuz bitince, arkadaşınızın gözlerini bağlayın ve seçtiğiniz nesnenin önüne gelin. Nesnenin işlevi, boyutları, rengi, hangi malzemeden yapıldığı gibi çeşitli bilgiler vererek, gözleri bağlı arkadaşınızın seçtiğiniz nesneyi tahmin etmesini isteyin.

Not-1: Ebenin, tahminde bulunmak için 3 hakkı vardır. Sonrasında ebelik sırası size geçer ve bu kez siz arkadaşınızın seçtiği nesneyi tahmin etmeye çalışırsınız.

Not-2: Bu oyunu, 1. Kattaki Tunç Çağı sergisinde de oynayın.

Seçtiğiniz eserin adını ve karşısına arkadaşınızın yanlış tahminlerini yazınız.

Zemin katta seçtiğim eser	Arkadaşımın yanlış tahminleri
1. Katta seçtiğim eser	Arkadaşımın yanlış tahminleri

4) Arkadaşınızla oynadığınız “Eserimi Tahmin Et” oyununda seçtiğiniz maddî kalıntıların hangi tarihlere ait olduğunu öğrenin. Sonra:

- Zemin katta yer alan tarihî eserin tarihini 1 nolu pembe kutuya, 1. Katta yer alan tarihî eserin tarihini ise 2 nolu pembe kutuya yazın
- Gezi bittikten sonra, bu eserlerin var oldukları tarihte dünyada hangi önemli olaylar meydana geldiğini araştırın. Aynı tarihlerde meydana gelmiş farklı dünya olaylarından ikisini seçerek “Dünya” yazan üstteki kutucuklara kısaca yazın.
- Yine geziden sonra, bu eserlerin var oldukları tarihte Troas bölgesinde hangi önemli olaylar meydana geldiğini araştırın. Aynı tarihlerde meydana gelmiş farklı bölgesel olaylarından ikisini seçerek “Troas” yazan alttaki kutucuklara kısaca yazın.

5) İlkçağ döneminde, Troas bölgesinde yaşadığınız hayal edin. Sizce yaşamınızda neler değişirdi?

a) Günümüzde sürekli yaptığınız hangi günlük faaliyetlerinizi artık yapmanız gerekmezdi?

.....

.....

.....

b) Günümüzde hiç yapmadığınız hangi faaliyetleri yapmak zorunda kaldınız?

.....

.....

.....

6) Gerek müzedeki turunuz sırasında notlar alarak gerekse de gezi bittikten sonra araştırma yaparak Troas Bölgesinin coğrafi özellikleri ve doğal zenginlikleri hakkında bilgi toplayın ve bu bilgileri aşağıdaki tabloya yazınız.

Troas Bölgesinin Doğal Zenginlikleri	
İklim özellikleri	
Coğrafi özellikleri	
Yetiştirilebilen tarımsal ürünler	
Maden zenginliği	
Orman zenginliği	
Su kaynakları	

**İLKÇAĞ EKONOMİSİNİN KALINTILARI
NESNE ANALİZİ ÇALIŞMA YAPRAĞI**

Troya Müzesi 1. Kat sergisinde yer alan bu tarihsel kalıntıyı aşağıda yer alan sorular çerçevesinde tanımaya çalışın. Çalışmanız bittiğinde, soruların yanıtlarını birleştirerek, kalıntının yanına konmak üzere, tanımlayıcı bir müze etiketi hazırlayın.

1) Nesne yaklaşık olarak hangi tarihte yapılmış?

.....

2) Nesne, sizce ne tür amaçlar için kullanılmış olabilir?

.....

.....

3) Nesne hangi malzeme kullanılarak yapılmış?

.....

.....

4) Nesne nasıl bir tasarıma sahip, süslemeleri var mı?

.....

.....

5) Nesne var olduğu kültürde sizce nasıl bir yere sahip olmuştur?

.....

.....

**İLKÇAĞ EKONOMİSİNİN KALINTILARI
ZAMAN KAPSÜLÜ ÇALIŞMA YAPRAĞI**

- 1) Troya Müzesinde yaptığımız inceleme sonucunda, yaşadığımız bölgenin İlkçağ döneminde nasıl bir yer olduğunu anlamaya çalıştık. Şimdi sen de gelecekteki insanların günümüzü anlayabilmeleri için, onlara miras bırakmak üzere şimdiki zamana ait 3 nesne seç, bunları aşağıdaki zaman kapsüllerine koy ve altlarına adlarını yazdıktan sonra kapsüllerin kapaklarını kapat.

.....

.....

.....

- 2) Neden bu nesnelere seçtiğinizi açıklayınız.

.....

- 3) Günümüzden yaklaşık 200 yıl sonra bu kapsülleri açacak kişilere bu nesnelere tanıtan kısa bir mektup yazın.

.....

- 4) Arkadaşlarınızla kapsüllerinizi değiştirin. Şimdi kendinizi bu kapsülleri 200 yıl sonra açan kişi olarak hayal edin. Arkadaşınızın kapsüllerine ve mektubuna kısa bir yanıt mektubu yazın.

.....

KÜÇÜK SEYYAHLAR KEŞİFTE

Dersin adı	: Sosyal Bilgiler
Sınıf düzeyi	: 7
Öğrenme alanı	: Kültür ve Miras
Kazanım	: SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
Süre	: Sınıf içi etkinlikler gezi öncesinde 80' ve gezi sonrasında 40' olmak üzere 120'(3 ders saati) olarak planlanmıştır. Gezi sırasında kullanılacak süre ulaşım ve transfer koşullarına ve sahadaki öğrenci çalışmalarına bağlıdır.
Kavramlar	: Eski eser, estetik, kitabe, koruma, kültür, kültürel miras, sanat
Değerler	: Kültürel mirasa duyarlılık, estetik
Beceriler	: Tanımlama, gözlem yapma, analiz etme, değerlendirme
Öğretim yöntemleri	: Alan gezisi, soru-yanıt, anlatım, tartışma
Araç-Gereçler	: Etkileşimli tahta (ya da PC ve projektör), konuyla ilgili harita, fotoğraf ve resimler, çalışma kağıtları, fotoğraf makinesi, akıllı telefon
Gidilecek yer(ler)	: Kayserili Ahmet Paşa (Tatarlar) Camii, Kurşunlu Camii, Fatih Camii, Saat Kulesi, Necip Paşa Konağı

Öneriler

- Bu plan, öğretmenlerin, öğrenme-öğretme faaliyetleri dışında mevzuat gereği yapmaları gereken işlemleri ve idarî izinlerin alınması süreçlerini kapsamamaktadır. Ancak öğretmenlere, alan gezisinin tüm bileşenlerini kapsayan bir iş kontrol listesi hazırlayıp plan tamamlanıncaya kadar bu liste ile çalışmalarını önerilir.
- Bu plan Kültür ve Miras ünitesini tamamlayan bir değerlendirme etkinliği olarak kurgulanmıştır. Plan içeriğindeki genel nitelikli öneri ve ifadelerin ayrıntıları ve hangi konuda ne denli bilişsel ya da kavramsal ayrıntıya gereksinim duyulacağını yanıtı büyük ölçüde her öğretmenin kendi sınıfındaki hedeflere ulaşma düzeyine bağlıdır.
- Gezi düzenleyeceğiniz yerlere ilişkin olarak sınıfınızda görseller, haritalar, afişler, posterler, karikatürler ve duvar gazeteleri aracılığıyla oluşturacağınız ortam dekorasyonu yapacağınız dikkat çekme ve güdüleme etkinliklerine katkı sağlayacaktır.
- Alan gezisi sırasında her çalışma grubunun başında okul-aile birliğini temsilen bir velinin gözlemci olarak bulundurulması önerilir.

Öğrenme-Öğretme Etkinlikleri

Alan Gezisi Öncesi: 1. Ders

Dikkat çekme (3')	• Öğretmen, bir toplum ve devletin gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerinin başında kültürel ve sanatsal açıdan geldiği aşama olduğunu belirtir. • Osmanlı Devleti'nin de tarihin belirli dönemlerine kadar kültür ve sanat alanında önemli gelişmeler kaydetmiş ve çoğunluğu Anadolu'da olmak üzere 3 kıtada ve birçok ülkede kültür mirası bırakmış olduğunu vurgular.
Güdüleme (2')	• Öğretmen, Çanakkale'nin genel olarak Troya Savaşı ve I. Dünya Savaşı ile tanındığını, ancak kent merkezinde ve

	ilçelerde çok sayıda Osmanlı yapısı ve eseri olduğunu belirtir ve bazı eserleri yerinde incelemek için yaya olarak bir kent turu yapmayı önerir.
Gözden geçirme (5')	• Öğretmen, tasarladığı kent turunun Kayserili Ahmet Paşa (Tatarlar) Camii, Kurşunlu Camii, Fatih Camii ve Haziresi, Saat Kulesi ve Necip Paşa Konağı'nı (Devlet Güzel Sanatlar Galerisi) kapsadığını ve turun yaya olarak gerçekleştirileceğini belirtir. • Yapıların seçilmesinde kişisel beğenilerinin değil belirli ölçütlerin belirleyici olduğunu; öncelikle, aynı türden ama farklı dönemlere ait yapıları inceleyerek değişim ve sürekliliği görmenin yararlı olacağını vurgular. • Öte yandan yapıların toplumsal yaşamın farklı gereksinimlerini temsil etmesi ya da kamusal ve sivil özelliklerde olmalarının da öğretici olacağını belirtir.
Geliştirme (25')	• Öğretmen, planladığı gezinin ayrıntılarına girmeden önce Çanakkale ve ilçelerindeki Osmanlı mirasını genel olarak tanımının yararlı olacağını belirtir • Görseller eşliğinde ve kronolojik bir dizilim izleyerek kent merkezi ve ilçelerden önemli örnekleri kısaca tanıtır. • Bu sunum sırasında, Osmanlı eserlerinin incelenmesinde yararlı olabilecek “çini, gravür, hat, hazire, kitabe, kubbe, minyatür, nakkaş, seyyah, seyahatname, şadırvan ve şerefe” gibi mimarlık ve sanat tarihi ile ilgili bazı temel sözcüklere ilişkin örneklemeli sözcük çalışması yapar.
Özet (5')	• Bir sonraki derste birlikte tartışarak geziye ilişkin kuralların konulacağı ve ziyaret yerlerinde daha etkin gözlem ve incelemeler yapabilmek amacıyla çalışma grupları oluşturulacağı belirtilir.

Alan Gezisi Öncesi: 2. Ders

Dikkat çekme (2')	• Öğretmen tur güzergâhının 2 km olduğunu ve yarım saatlik bir yürüyüş gerektirdiğini; ancak yapıların incelenmesi de eklendiğinde yaklaşık 3 saat sürecektir bir alan gezisi planlanmış olduğunu belirtir.
Güdüleme (3')	• Öğretmen, tarihsel ve kültürel mirası oluşturan kalıntıların analizinde bilim insanlarının belirli inceleme modelleri kullandığını ama bunların özel uzmanlık gerektirdiğini belirtir. • O nedenle kendilerinin zaman makinesine binerek geçmişe yolculuk zaman bir tür modern seyyahlar olarak inceleme gezisi yapacaklarını, ancak bilim insanlarının bakış açılarından da yararlanmayı ihmal etmeyeceklerini vurgular.
Gözden geçirme (5')	• Öğretmen, yapacakları kent turunun öncelikli amacının yanı sıra başımızda duran ve onu fark etmemizi bekleyen kültürel mirasa karşı farkındalık ve o mirası koruma bilinci kazanmak olduğunu vurgular.

	Başarılı ve verimli bir alan gezisinin, öğrenme alanının hedeflerinin gerçekleşmesinde önemli katkıları olacağını belirtir.
Geliştirme (25')	Kentte yaya olarak hareket eden bir kafilenin önce kendi güvenliğini sağlayabilmesi ve sonra da çevresine zarar ve rahatsızlık vermemesi için belirli etkinlik kurallarına uyulmasının önemini vurgular ve öğrenciler ile birlikte etkinlik kuralları oluşturur. Yaya gerçekleştirilecek bir kent turu söz konusu olduğu için öncelikle yalnızca yaya yollarında yürünmesi, yolların sağ kıyısının kullanılması, yolları işgal etmemek için mesafeli bir konvoy diziliminde yürünmesi, karşıdan karşıya geçişler için yalnızca sinyalizasyon edilmiş yaya geçitlerinin kullanılması, kafiilde mutlaka öncü ve artçı öğretmenler olması gibi ayrıntılara dikkat edilir. Turun, eserlere bakıp geçmekten ibaret olmayacağı, Çalışma Yaprakları eşliğinde belirli görevlere yönelik inceleme gezisi olarak seyredeceği vurgulanır.
Özet (5')	Öğrencilerin olası sorularına yanıtlar verilir, dönüt ve düzeltmeler yapılır. Öğretmen hafta içinde, gerekli tüm kural ve bilgileri kapsayan yazılı bir "Etkinlik Yönergesi" dağıtacağını açıklar.

Alan Gezisi Sırası

Dikkat çekme (2')	Öğretmen, Osmanlı Devleti'nin 17. Yüzyıldan itibaren çok sayıda yabancı gezgin tarafından ziyaret edildiğini ve bu gezginlerin Osmanlı devlet ve toplum yaşamını özellikle de Batı dünyasına anlatan önemli eserler kaleme aldıklarını belirtir.
Güdüleme (3')	Öğrencilerden kendilerini Osmanlı Devleti döneminde Çanakkale'yi ziyaret eden ve ülkelerine geri döndüklerinde Osmanlı Devleti'nin kültür, sanat ve estetik anlayışı hakkında bir makale kaleme almayı planlayan bir seyyah gibi hayal etmeleri istenir.
Gözden geçirme (5')	Gezginlerin Osmanlı camileri, saat kuleleri ve konakları hakkındaki izlenimlerinden birkaç örnek verilir: <i>Örneğin İngiliz Elçisi Montagu'nun Osmanlı camilerindeki mimari anlayışı kiliselerin çoğundan daha estetik bulduğu,</i> <i>İngiliz seyyah Edmun Chishull'un cami içlerindeki süslemeleri çok etkileyici bulduğu,</i> <i>İtalyan seyyah Edmondo de Amicis'in camileri güzellik açısından yeryüzü cennetleri olarak tanımladığı örnekleri verilebilir.</i>
Geliştirme (75')	Alan gezisi Kayserili Ahmet Paşa (Tatarlar) Camiinden başlatılır ve Kurşunlu Camii, Fatih Camii, Saat Kulesi ve Necip Paşa Konağı sıralaması izlenerek sürdürülür.

	• Öğrenciler, gezi boyunca gruplar halinde çalışma yapraklarındaki etkinlikleri gerçekleştirir, sorulmuş sorulara yanıt ararlar (Bkz.: Çalışma Yaprakları). • Öğretmen, her yapı ya da eser önünde kısa açıklamalar yaparak dikkat ve güdüyü dirik tutmaya özen gösterir. Bu kısa aralıklı bilgilendirmelerde temel amaç sunuş yoluyla bilgi vermek değil, merak uyandırmaktır. • Örneğin Kamu hizmetleri yapılarının neden genelde çok büyük yapıldıkları sorulabilir ve yapı boyutlarıyla devletin güç ve otoritesi arasındaki temsilî ilişki vurgulanabilir. Sözelimi, Saat Kulesinin incelenmesi sırasında verilecek bu tür bir bilgi, Osmanlı dönemin ozanlarından Fani Efendi'nin saat kulelerini tanımladığı <i>Bir muazzam eserdir ki, misli yok, naziri yok; Zahirin saat çalar, manen hükümet seslenir</i>" dizeleriyle pekiştirilebilir. • Yine Osmanlı Devleti'nin 144 saat kulesi inşa ettiği, 72'sinin bugünkü Türkiye sınırları dışında kaldığı, 20'sinin zamana yenik düşerek yok olduğu ve geriye yalnızca 52 saat kulesi kaldığı, inceledikleri Kulenin türünün son ve en güzel örneklerinden biri olduğu bilgisi ya da Türkiye'de başka hangi saat kulelerini bildikleri sorusu merak uyandırıcı etki bırakabilir.
Özet (5')	• Öğrenci yoklamaları ve materyal sayımı yapılır. • Öğrenci çalışma yaprakları dosyalanarak muhafaza altına alınır ve alan gezisi etkinliği tamamlanarak dönüğe geçilir.

Alan Gezisi Sonrası

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen, etkinliğin anısı olarak üzerinde Çanakkale Saat Kulesi basılı bulunan kitap ayracı, etiket, rozet ve şapka gibi sembolik armağanlar dağıtır.
Güdüleme (4')	• Öğretmen etkileşimli tahtaya fonunda görsel kompozisyon barındıran "Küçük Seyyahlar Keşifte" başlıklı bir arka plan jeneriği yansıtır. • Çalışma yapraklarına güvenen gönüllü panelistler olup olmadığını sorar ve gönüllüleri panel oturum düzeninde yerleştirir.
Gözden geçirme (1')	• Öğretmen, moderatör olarak Çanakkale merkezinde küçük seyyahlar ile Osmanlı döneminin izlerini takip ettiklerini ve bunun sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmak istediklerini açıklar.
Geliştirme (25')	• Öğretmen yapılar hakkında, Fleeming modelinin temel yaklaşımına göre hazırlanmış "tarihsel arka plan, yapım teknikleri, yapım malzemeleri, tasarım ve işlev" odaklı sorular yönelterek çalışma yaprakları çerçevesinde toplanan bilgilerin sınıf ile çapraz paylaşılmasını sağlar.
Özet (5')	• Öğretmen, sanat ve estetiğin bir kültür ve uygarlığın gelişme düzeyi göstergeleri olduğunu; bir toplumda sanat ve estetik değerleri yükseldikçe toplumun daha barışçıl, daha

	hoşgörülü, daha uyumlu ve birlikte yaşama yeterliliğine daha çok sahip olacağına vurgu yapar. • Etkinlik fotoğraflarının Çanakkale’de Osmanlı İzleri konulu fotoğraf sergisi olarak okul panosunda paylaşılacağını açıklar.

KÜÇÜK SEYYAHLAR KEŞİFTE ÇALIŞMA YAPRAĞI

1) İnceleme gezisi yaptığımız yapıların karşısına, tabloda yer alan tarih bilgilerinden gezi sırasında ya da sonradan araştırarak bulabildiklerinizi yazınız.

Hakkındaki Tarih Bilgiler	Kayserili Ahmet Paşa Camii	Kurşunlu Camii	Fatih Camii	Saat Kulesi	Necip Paşa Konağı
İnşaata Başlama					
İnşaat Bitiş					
Hizmete Açılma					
Kim Yaptırmış					
Kim İçin Yapılmış					
Mülk sahibi kim					
Hangi amaca yönelik					
Güncel amacı nedir					

2) İnceleme gezisi yaptığımız yapıların inşasında kullanılan malzemeleri için tablodaki ilgili hücrelere (X) işareti koyunuz.

Ana İnşaat Malzemesi	Kayserili Ahmet Paşa Camii	Kurşunlu Camii	Fatih Camii	Saat Kulesi	Necip Paşa Konağı
Ahşap yapı					
Kerpiç yapı					
Taş yapı					
Tuğla yapı					
Betonarme yapı					
Karma yapı					

3) İnceleme gezisi yaptığımız yapıların özellikleri ve işlevleri için tablodaki ilgili hücrelere (X) işareti koyunuz.

Özellik İşlev	Kayserili Ahmet Paşa Camii	Kurşunlu Camii	Fatih Camii	Saat Kulesi	Necip Paşa Konağı
Kamu binası					
Sivil bina					
Toplumsal işlev					
Ekonomik İşlev					
Dinsel işlev					
Eğitim İşlevi					
Kültür / Sanat İşlevi					

4) Kayserili Ahmet Paşa ve Kurşunlu Camii aynı dönem yapıları iken Fatih Camii farklı döneme aittir. Bu camiler arasında yaklaşık 400 yıllık zaman farkı vardır. Buna göre:

a) Camiler arasında, kullanılan inşaat malzemeleri bakımından ne değişmiş, ne aynı kalmış?

.....

.....

.....

b) Camiler arasında, mimarî stil ve tasarım bakımından ne değişmiş, ne aynı kalmış?

.....

.....

.....

c) Camiler arasında, seramik, çini, cam, resim, hattatlık vb. süsleme sanatları bakımından ne değişmiş, ne aynı kalmış?

.....

.....

.....

5) İncelemekte olduğunuz tarihsel yapının sizde uyandırdığı düşünceleri, duyguları ve yeni merak konularını yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6) İncelediğiniz yapılardan en çok hangisi ilgi ve beğeninizi kazandı, neden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7) İncelediğiniz yapılarda aşağıdaki yönergelere uygun fotoğraf çalışması yapınız.

- Yapının sizi en çok etkilediğini hissettiğiniz açıdan genel görünümü
- Yapının sizi en çok etkileyen bir dış kesiti (örneğin bir duvarı, penceresi, kapısı, sütunu, kirişi vb.)
- Yapının sizi en çok etkileyen bir iç kesiti ya da bölümü
- Yapıda sizi en çok etkileyen sanatsal bir bileşen (seramik, cam, ahşap, metal gibi herhangi bir el zanaatı işçiliği, bir görsel sanatlar çalışması, bir hattatlık örneği vb.)

BİR DEVRİN BATTIĞI YER

Dersin adı	: T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük
Sınıf	: 8
Ünite	: Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar
Kazanım	: İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur
Süre	: Sınıf içi etkinlikler gezi öncesinde 80' ve gezi sonrasında 40' olmak üzere 120 dakika (3 ders saati) olarak planlanmıştır. Gezi sırasında kullanılacak süre ulaşım ve transfer koşullarına ve sahadaki öğrenci çalışmalarına bağlıdır.
Kavramlar	: Anıt, kahraman, kronoloji, millî kahraman, millî mücadele
Değerler	: Kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik
Beceriler	: Kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, mekânı algılama, harita kullanma, kendini ifade etme, gözlem ve analiz, değerlendirme, raporlama, özetleme
Öğretim yöntemleri	: Alan gezisi, anlatım, soru-yanıt, tartışma
Araç-Gereçler	: Etkileşimli tahta (ya da PC ve projektör), konuyla ilgili harita, fotoğraf ve resimler, çalışma kağıtları, fotoğraf makinesi, akıllı telefon
Gidilecek yer(ler)	• Deniz Cephesi: Çanakkale Şehitleri Abidesi, Seddülbahir Kalesi ve Alçıtepe Köyü • Kara Cephesi: Conkbayırı, 57. Alay Şehitliği, Mehmetçiğe Saygı Anıtı, Anzak Koyu (Arıburnu), Yeni Zelanda Şehitliği • Anafartalar Cephesi: Büyük Anafarta Tabya ve Şehitlikleri, Küçük Anafarta Hareketli Topları
Çalışma grupları	: (i) Kırmızı Kuvvetler, (ii) Mavi Kuvvetler

Öneriler

- Bu plan, öğretmenlerin, öğrenme-öğretme faaliyetleri dışında mevzuat gereği yapmaları gereken işlemleri ve idarî izinlerin alınması süreçlerini kapsamamaktadır. Ancak öğretmenlere, alan gezisinin tüm bileşenlerini kapsayan bir iş kontrol listesi hazırlayıp plan tamamlanıncaya kadar bu liste ile çalışmalarını önerilir.
- Gezi düzenleyeceğiniz yerlere ilişkin olarak sınıfınızda görseller, haritalar, afişler, posterler, karikatürler ve duvar gazeteleri aracılığıyla oluşturacağınız ortam dekorasyonu yapacağınız dikkat çekme ve güdüleme etkinliklerine katkı sağlayacaktır.
- Alan gezisi sırasında her çalışma grubunun başında okul-aile birliğini temsilen bir velinin gözlemci olarak bulundurulması önerilir.

Öğrenme-Öğretme Etkinlikleri

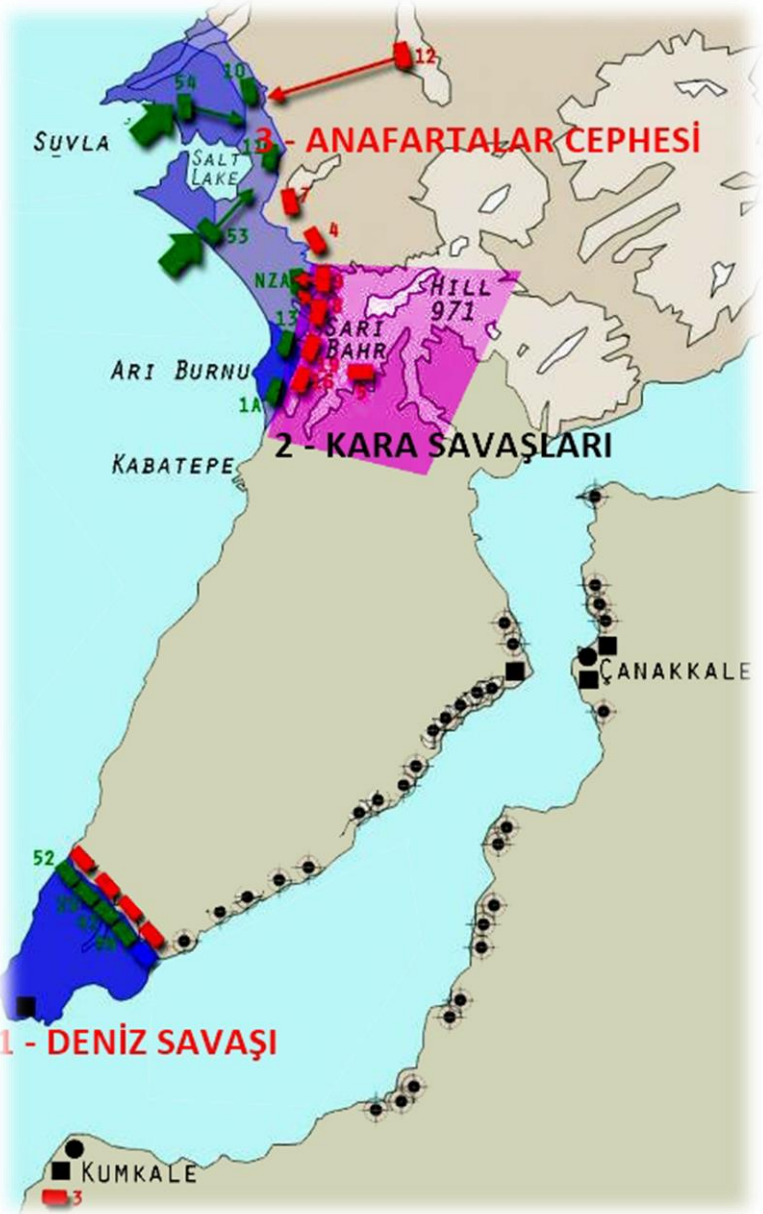
Alan Gezisi Öncesi: 1. Ders

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen dersi, Çanakkale kentinin adında bile bir "kale" sözcüğü bulunduğuna vurgu yaparak başlar ve kente tarih boyunca neden böyle bir görev verilmiş olduğunu sorar? • Öğrencilerin verdiği yanıtları değerlendirir, kale-kent misyonu ile Çanakkale Boğazının korunması ihtiyacı arasında ilişki kurar.

Güdüleme (5')	• Öğrencilerden kendilerini bir devlet yöneticisi gibi varsaymaları ve Boğazı korumak için Çanakkale kentinin yeterli olup olmayacağını düşünmeleri istenir. • Eğer yalnızca Çanakkale'yi yeterli görmüyorlar ise ne tür çözümler düşündükleri sorgulanır.
Gözden geçirme (5')	• Öğrencilerin düşünceleri ve çözüm önerileri dinlenir, pekiştirilerek verilir. • Osmanlı Devleti'nin de Boğazı savunmak için yalnızca Çanakkale kentini yeterli bulmadığı, Boğazın iki yakasında birbirini tamamlayan son derece akılcı bir savunma ağı oluşturduğu, buna da kaleler sistemi denilebileceği belirtilir.
Geliştirme (20')	• Öğretmen, Osmanlı Devleti'nin Boğazı korumak ve İstanbul'a Akdeniz'den gelebilecek saldırıları önlemek amacıyla önce Bizans döneminden kalan kaleleri onardığını, ardından Yıldırım Bayezid döneminden başlayarak 19. Yüzyılın ilk yarısına kadar yeni kaleler inşa ettiğini, Boğazlarda tarih boyunca toplam 13 kale inşa edilip bunların, yıkılan Lâpseki Kalesi hariç 12'sinin günümüze ulaştığını belirtir. • Kalelerin coğrafi konumları ve karşılıklı yerleşimleri harita gösterilir. • Slayt sunumu, görseller ve planlar eşliğinde kaleler kısaca tanıtılır. • Kaleler sisteminde temel amaç ve önceliğin düşman gemilerini çapraz ateş altına almak olduğu, bu nedenle standart bir kale mimarisi kullanılmadığı ve süslemelere önem verilmediği belirtilir.
Özet (5')	• Öğretmen, I. Dünya Savaşı'nda işgal kuvvetlerinin Çanakkale'yi geçemeyerek yenilmelerinde, özellikle de savaşın birinci evresini oluşturan Deniz Harekâtında (19 Şubat - 18 Mart 1915) kaleler sisteminin sonucu belirleyen yaşamsal rolleri bulunduğunu belirtir. • Bir sonraki derste birlikte tartışarak geziye ilişkin kuralların konulacağı ve ziyaret yerlerinde daha etkin gözlem ve incelemeler yapabilmek amacıyla çalışma grupları oluşturulacağı belirtilir.

Alan Gezisi Öncesi: 2. Ders

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen derse, yapılacak gezi faaliyetinin Millî Uyanış ünitesindeki öğrendiklerini pekiştirmelerinde, Çanakkale Zaferi hakkındaki bilgi, düşünce ve duygu dünyalarının zenginleşmesinde son derece önemli katkı ve yararlarının olmasını beklediği vurgusuyla başlar.
Güdüleme (2')	• Öğretmen, halen Çanakkale Savaşları Tarihî Alan Başkanlığı tarafından yönetilmekte olan Gelibolu Yarımadasındaki savaş alanlarını daha önce ziyaret eden olup olmadığını sorar.

Gözden geçirme (3')	Gelen yanıtlar cepheler, karargâhlar, şehitlikler, anıtlar, müzeler gibi kategori adları olarak tahtada bir kavram ağına dönüşecek şekilde not alır.
Geliştirme (25')	Öğretmen tahtaya bir zaman şeridi yansıtarak Çanakkale Cephesinin Deniz, Kara ve Anafartalar cepheleri olmak üzere üç aşamadan oluştuğunu belirtir. Renklendirilmiş bir harita üzerinde her üç cephenin de Gelibolu Yarımadasının farklı bölgelerinde cereyan ettiğini ve savaşın genel olarak Gelibolu Yarımadasının Güney burnundan kuzeye, Bolayır ve Gelibolu yönüne doğru bir seyir içinde gelişme gösterdiğini vurgular (<i>Örneğin aşağıdaki gibi basit bir renklendirme amaca uygun olacaktır</i>). Öğretmen, geniş bir coğrafyaya yayılan savaş izlerinin yüzlerce ziyaret noktasını oluşturduğunu, günübirlük bir inceleme gezisinde bunların tümünün incelenmesinin

	olanaksız olduğunu, dolayısıyla daha ziyade ünite ve konularıyla ilişkili olan seçilmiş noktalar üzerinde ayrıntılı bir incelemeyi tercih ettiğini belirtir. • Slayt sunusu eşliğinde, gezinin savaşın kronolojik seyrine uygun bir yaklaşımla gerçekleştirileceğini, güneydeki Deniz Cephesinden, Yarımada'nın orta bölgelerindeki kara savaşları cephesine ve en sonunda da daha kuzeydeki Anafartalar bölgesine doğru bir keşif yolculuğu yapacaklarını açıklar. • Öğrenciler öğretmen tarafından gönüllülük esasına göre (i) Kırmızı Kuvvetler, (ii) Mavi Kuvvetler olmak üzere 2 gruba ayrılır. Öğretmen Kırmızı Kuvvetlerin İtilaf Devletleri merkezli olarak yabancı kuvvetleri, Mavi Kuvvetlerin ise Türk ordusunu temsil ettiğini, sahadaki etkinliklerden güdülen temel amacın, coğrafyayı farklı bakış açılarıyla daha ayrıntılı kavrayabilmek olduğunu belirtir. • Daha sonra öğrencilerin de önerileri ile gezi kuralları belirlenir.
Özet (5')	• Öğretmen gruplara görevlerini kısaca açıklar ve hafta içinde görevleri hakkında ayrıntılı bilgi içeren çalışma yaprakları ile gerekli tüm kural ve bilgileri kapsayan "Etkinlik Yönergesi" dağıtacağını belirtir.

Alan Gezisi Sırası: Deniz Savaşı Cephesi

Dikkat çekme (5')	• Öğretmen, ilk inceleme noktasına yaklaşırken, araçtan inmeden önce, Çanakkale Şehitler Abidesinin yeri, yüksekliği, rölyefleri, mimarî unsurları ile birçok özellik ve anlam barındırdığını; ama en ilgi çekici yönlerinden birinin de halktan toplanan bağışlar yoluyla inşa edilmiş olması olduğunu belirtir. • Bu anlamda, Anıtın Türk ulusunun Çanakkale şehitlerine vefa simgesi olduğuna vurgu yapar.
Güdüleme (2')	• Öğretmen, araç terk edilmeden önce "Şimdi biz de şehitlerimize olan vefamızı göstereceğiz, Abideye yürüyerek gideceğiz, sessizliğimizi koruyacak ve gösterdiğimiz saygı ile diğer ziyaretçilere örnek oluşturacağız; ama en önemlisi de ciddî bir inceleme yaparak şehitlerimizin bu topraklarda neyi başardığını daha iyi anlamaya çalışacağız" der.
Gözden geçirme (3')	• Şehitlik ziyaretlerinde, insanlığın ortak ve kutsal değerleri gereği mekâna ve mekânın anlamına saygının büyük önem taşıdığı vurgulanır ve temel kurallar kısaca anımsatılır. • Bu kuralların Türk ya da yabancı şehitlikleri ayrımı olmaksızın tüm şehitlik alanlarında geçerli olduğu vurgulanır.
Geliştirme (120')	• Öğrenciler, öğretmenlerinin rehberliğinde ve çalışma yapraklarındaki yönergeleri izleyerek Savaşın Deniz Harekâtı cephesini kapsayan inceleme noktalarını

	tamamlarlar ve Alçıtepe Köyü'nde öğle yemeği molası verilir.
Özet (50')	30 dakikalık bir ihtiyaç ve yemek molasının ardından yaklaşık 20 dakikalık bir yolculuk ile Kara Savaşları Cephesine transfer yapılır.

Alan Gezisi Sırası: Kara Savaşları ve Anafartalar Cephesi

Dikkat çekme (10')	Öğretmen, Kara Savaşları cephesindeki incelemeyi, Conkbayırı'nda Mustafa Kemal'in bir şarapnel parçası ile vurulduğu ancak cep saati sayesinde ölümden döndüğü olayı, olayın gerçekleştiği noktada anlatarak başlatır.
Güdüleme (2')	Öğretmen, "Şimdi siperlere girip, o gün şehit olan Mehmetçiklerin duygularını anlamaya çalışmadan önce, gelin bu savaş alanının yazıtlarını birlikte okuyalım" der.
Gözden geçirme (3')	Grup toplanır, yoklama yapılır ve birlikte yürüyerek, 261 rakımlı tepede bulunan Yazıtlar bölümüne geçilir.
Geliştirme (160')	Conkbayırı'ndaki 5 Anıt Yazıt birlikte okunup değerlendirilir. Öğretmen, öğrencileri Mustafa Kemal'in Gözetleme Yeri'nde toplayarak görüş alanındaki mevkileri, öğrencilerin ellerinde bulunan haritalarla eşleştirerek tanıtır. Öğrenciler, öğretmenlerinin rehberliğinde ve çalışma yapraklarındaki yönergeleri izleyerek Çanakkale Zaferinin kara savaşları cephesinde yer alan 57. Alay Şehitliği, Mehmetçiğe Saygı Anıtı, Anzak Koyu (Arıburnu) ve Yeni Zelanda Şehitliği ile Anafartalar Cephesinde yer alan Büyük Anafarta Tabya ve Şehitlikleri ile Küçük Anafarta Hareketli Toplarını sırasıyla tamamlarlar.
Özet (5')	Öğrenci yoklamaları ve materyal sayımı yapılır. Öğrenci çalışma yaprakları dosyalanarak muhafaza altına alınır ve alan gezisi etkinliği tamamlanarak dönüşe geçilir.

Alan Gezisi Sonrası

Dikkat çekme (5')	Öğretmen öğrencilere etkinliğin anısı olarak üzerinde Çanakkale Şehitleri Abidesi basılı bulunan kitap ayracı, etiket, rozet ve şapka gibi sembolik armağanlar dağıtır.
Güdüleme (2')	Öğretmen, inceleme gezisinde kazanılan yeni bilgi, duygu ve düşüncelerden yararlanarak Çanakkale'de şehit düşünlere vefamızın gösterildiği bir ders yapılacağını vurgular.
Gözden geçirme (3')	Öncelikle kendi perspektifinden gezinin kısa bir bilançosunu yapar. Başarılı ve başarısız, verimli ve verimsiz gördüğü noktaları gerekçeleriyle birlikte içtenlikle paylaşır.
Geliştirme (25')	Öğretmen, alan gezisi sırasında çekilmiş fotoğraflardan inceleme noktasındaki sıralamaya göre dizilmiş bir slayt sunumu gerçekleştirir. Her fotoğrafta duraklayarak fotoğrafın yansıttığı tarihsel olay, mekânın coğrafi niteliği ve mekândaki incelemede

	öğrenilenler üzerinden soru-yanıt yöntemiyle bir etkinlik değerlendirmesi yapar; eksik ve yanlış öğrenmeler için dönüt ve düzeltmeler yapar, varsa olası kavram yanlışlarını giderir.
Özet (5')	• Öğretmen, inceleme gezisi sırasında üzerinde çalışılan çalışma yapraklarını toplar ve gelecek ders bunların değerlendirildiği sergi ve sunumlar yapılacağını söyler.

BİR DEVRİN BATTIĞI YER

1) Şifreleri Çözüyorum. Çanakkale Şehitleri Abidesinin mimari özellikleri Çanakkale Zaferinin çeşitli tarihsel anlamlarını simgelemektedir. Aşağıda Abidenin özellikleri ile ilgili olarak verilen rakamların ne anlama geldiklerini inceleme gezisi sırasındaki panoları inceleyerek ya da ayrıca yapacağınız araştırma ile öğrenip yazınız.

250 :

41,70:

8 :

4 :

2) Bulduğunuz konumun coğrafi özelliklerini ve karşı kıyıları (Anadolu yakasını) inceleyin. Aşağıdaki iki görevden, bulunduğunuz takıma uygun olan görevi gerçekleştirin.

- Kırmızı Kuvvetlerde iseniz, kendinizi Çanakkale Boğazını geçmeyi planlayan donanmanın komutanı olarak hayal edin. Sizce bu coğrafi koşulların size sağladığı kolaylıklar ya da zorluklar neler olabilirdi?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Mavi Kuvvetlerde iseniz, kendinizi Çanakkale Boğazını savunmayı planlayan kuvvetlerin komutanı olarak hayal edin. Sizce bu coğrafi koşulların size sağladığı kolaylıklar ya da zorluklar neler olabilirdi?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 5) Atatürk'ün Conk Bayırındaki gözetleme yerinden deniz yönünü inceleyiniz. Bulduğunuz konum yukarıdaki harita üzerinde "Buradasınız" ifadesiyle belirtilmiştir. Gördüğünüz manzaranın numara ile işaretlendirilmiş kısımlarının neresi olduğunu harita çalışması yaparak bulun ve aşağıdaki numaraların karşısına yazın.

- 1 numaralı yerde yer alan koyun adı :
- 2 numaralı yerde yer alan gölün adı :
- 3 numaralı yerde yer alan köyün adı :
- 4 numaralı yerde yer alan sahilin adı :

- 6) 57. Alay Balkan Savaşlarından başlayarak pek çok savaşta büyük kahramanlıklar göstermiş bir Türk birliğidir. 57. Alay'a duyulan saygı gereği Türk ordusunda halen 57. Alay ismi hiçbir Türk birliğine verilmemektedir. 57. Alay ile ilgili olarak, sizlere inceleme geziniz çerçevesinde anlatılan, tanıtım panolarında yazılı olarak bildirilen ya da kendi araştırmanızla öğrendiğiniz anı ya da anekdotlardan en çok hangisinden etkilendiniz? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7) Mehmetçiğe Saygı Anıtı üzerindeki mermer blokta, Avustralya Genel Valisi Lord Casey imzası ile şu sözler yazmaktadır:

“Biz Çanakkale yarımadasından Türklerle savaşarak ve binlerce insanımızı kaybederek kahraman Türk Milletine ve onun eşsiz vatan sevgisine duyduğumuz büyük takdir ve hayranlıkla ayrıldık. Bütün Avustralyalılar Mehmetçiği kendi evlatları gibi sever. Onun mertliği, vatan ve insan sevgisi siperlerdeki dayanılmaz heybet ve cesareti bütün Anzakları hayran bırakan yurt sevgisi insanlığın örnek alacağı büyük hasletlerdir. ”

Lord Casey'in bu sözlerine dayanarak:

- a) Anzak ordusu Savaşta yenilmiş olmasına rağmen, Avustralyalılar Türklere karşı neden düşmanlık duyguları beslememektedir?

.....

.....

- b) Avustralyalıların belleklerinde Türkler nasıl bir iz bırakmıştır? Anıtta yer alan sıfatları kullanmadan, kendi cümleleriniz ile açıklayınız.

.....

.....

- c) Çanakkale kahramanı Atatürk'ün de işgal ordularının askerlerine karşı düşmanlık duyguları beslemediğini gösteren ünlü bir sözü bulunmaktadır. Az sonra inceleyeceğimiz Anzak koyundaki bir anıtta yazan bu sözü aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8) ANZAC kuvvetlerinin çıkarma yaptığı Anzak Koyundan Conkbayırı yönünü inceleyin. Bir Anzak askeri gözüyle bakıldığında, işgal kuvvetlerini bekleyen başlıca zorluk ya da kolaylıklar neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9) Yeni Zelanda Şehitliğini daha önce incelediğiniz Hisarlık Tepe ve 57. Alay Şehitlikleri ile kıyaslayarak inceleyiniz.

a) Şehitlikler arasında tasarım açısından ne tür farklılık ya da benzerlikler dikkatinizi çekti?

.....

b) Şehitliklerde kullanılan başlıca semboller nelerdir?

.....

c) Şehitlikler temsili mi gerçek mi?

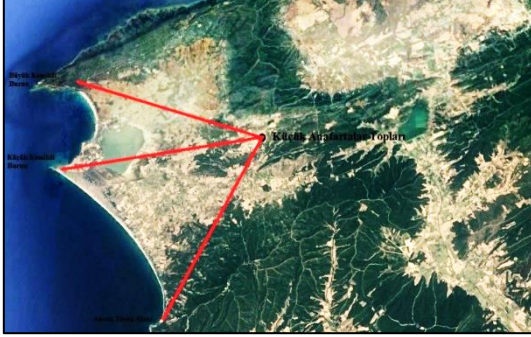
.....

10) Her savaş alanının simgesel ya da karakteristik özellikleri vardır. Arıburnu yarlarında bulunan yandaki kayalık, karaya çıkarma yapan Anzak askerleri tarafından sfenks olarak adlandırılmış ve bu silüet acı ve korkunç anlarının simgesi olarak her zaman anılıp anlatılmıştır. Sfenksin de bulunduğu yarların güncel fotoğrafını çekin ve aradan geçen yüz yılı aşkın zamanda değişen ya da aynı kalan unsurları yazın.

.....

11) Anafartalar Cephesinde kullanılan uzun menzilli toplar, hedefi görmeden hesaplama yöntemiyle atış yapabilme özelliklerine sahiptiler. Aşağıda şu an yanında bulunduğununuz Küçük Anafarta bataryasında yer alan topların etki menzili ve batarya takımlarımızdan biri görülmektedir.

Şimdi 6'şar kişilik gruplar halinde topun önünde aynı pozu vermeye çalışıp fotoğrafınızı aşağıya yapıştırın ve askerlerimize kahramanlıkları için teşekkür edip, topun sizin emanetinizde olduğunu bildiren kısa bir mektup yazın.

Fotoğraf

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kaynakça

- Ablak, S., Dikmenli, Y. & Çetin, T. (2014). Üniversite öğrencilerinin kırşehir'in tarihi ve kültürel turizm değerlerine yönelik farkındalıkları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2) , 171-186.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21638/232560>'den alınmıştır.
- Akarsu, B. & Akarsu, B. (2019). *Bilimsel araştırma tasarımı: Nicel, nitel ve karma araştırma yaklaşımları*. İstanbul: CİNİUS Yay.
- Akdağ, H. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde yasal izin sürecini planlama. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 75-98). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Akhan, N. E., & Demirezen, S. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Akinoğlu, O. (2007). Öğretim kuram ve modelleri. Ş. Tan (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 123-166). Ankara: Pegem A Yay.
- Akkuş, A., & Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 14-30. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423935951.pdf>'den alınmıştır.
- Aktın, K., Karakuş, H., & Sağlam, H. (2013). Sinop Üniversitesi öğretmen adaylarının Sinop iline ait tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalık düzeyleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 37-59. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1860>.
- Albayrak, H. (2004). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerine resim-iş dersinde tarihi çevre bilinci uyandırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

- Alkan, V. (2015). Yapılandırmacı öğrenme kuramı. B. Doğan ve V. Alkan (Editörler), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 205-243). Ankara: Eğiten Kitap Yay.
- Alkış, S. (2002). *İlköğretimde tarihi çevre eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Bursa.
- Alkış, S., & Oğuzoğlu, Y. (2005a). İlköğretim öğrencilerinin tarihi çevre bilgisinin değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18(1), 23-46. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16681/173333>'den alınmıştır.
- Alkış, S., & Oğuzoğlu, Y. (2005b). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini arttıran etkenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18(2), 347-361. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16682/173352>'den alınmıştır.
- Altın, B. N., & Demirtaş, S. (2015). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı eğitim etkinlikleri. M. Safran (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 509-543). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Arıkan, İ. (2012). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi: Adıyaman örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Adıyaman.
- Asatekin, G. N. (2004). *Kültür ve doğa varlıklarımız: Neyi, niçin, nasıl korumalıyız?* Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- Aşılıoğlu, B. (2007). Başlıca öğrenme ve öğretim ilkeleri. M. Arslan (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 31-48). Ankara: Anı Yay.
- Ata, B. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde müzeler. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 171-187). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Ata, B. (2018). Sosyal bilgiler eğitiminde müzelerin önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler), *Sosyal bilgilerin temelleri* (ss. 267-282). Ankara: Pegem Akademi Yay.

- Atwood, Kay (1998). *Historic cemeteries: Where stones talk: A lesson plan for third and fourth grade elementary students*. Medford: Jackson County Education Service District. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED437312>.
- Avcı Akçalı, A. (2015). Perception of outdoor history teaching in theory and practice: Opinions of teachers and prospective teachers. *Eğitim ve Bilim*. 40(181), 117-137. DOI: 10.15390/EB.2015.4299.
- Avcı, C., & Öner, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15 (USBES Özel Sayısı I), 108-133.
<http://doczz.biz.tr/doc/214949/tari%CC%87hi%CC%87-mek%C3%A2nlar-i%CC%87le-sosyal-bi%CC%87lgi%CC%87ler-%C3%B6%C4%9Freti%CC%87mi%CC%87--sosyal'den-alınmıştır>.
- Avcı, M. (2014). *Sosyal bilgiler dersinde kültürel miras eğitimine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Bolu.
- Boland, B. M. (2002). Historic places: Common ground for teachers and historians. *OAH Magazine of History*, 16(2), 19-21. <https://doi.org/10.1093/maghis/16.2.19>.
- Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi*. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Bozok, B. (2018). *Görsel sanatlar ve arkeoloji işbirliği ile gerçekleştirilen kültürel miras eğitiminin öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.

- Bülbül, H. (2016). Müze ile eğitim yoluyla ortaokul öğrencilerinde kültürel miras bilinci oluşturma. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 681-694. <http://static.dergipark.org.tr/article-download/99ad/3861/e18e/585b8b64bbb8e.pdf?> den alınmıştır.
- Castle, M. C. (2002). Teaching history in museums. *Ontario History*, XCIV(1). Retrieved from <http://www.mccastle.com/userdata/teachinghistory.pdf>.
- Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage adopted by the general conference at its seventeenth session paris.* (1972). UNESCO. Retrieved from <https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>.
- Coşkun Keskin, S., & Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115. <http://static.dergipark.org.tr/article-download/imported/5000068511/5000063573.pdf?> den alınmıştır.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16695/173545>'den alınmıştır.
- Çengelci, T. (2013). Social studies teachers' views on learning outside the classroom. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(3), 1836-1841. DOI: 10.12738/estp.2013.3.1410.
- Çetin, T., & Gürgil, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin Bartın'ın doğal ve kültürel turizm değerlerine yönelik farkındalıkları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 255-274. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21656/232847>'den alınmıştır.
- Çetin, T., Kuş, Z., & Karatekin, K. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 158-180. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gopsbad/issue/48557/616562>'den alınmıştır.

- Çığır Dikyol, D., & Pamuk, İ. (2017). Kültürel ve tarihsel mirasın sosyal bilgiler öğretmen adaylarına katkıları: “Derslerde anlatılanlar gerçekmiş”. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(8), 123-142. <http://dx.doi.org/10.18020/kesit.1153>.
- Çoban, A. (2008). Öğrenme etkinliklerinin planlanması. Gürbüz Ocak (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 97-135), Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Çulha Özbaş, B. (2015a). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kültürel miras eğitimi. M. Safran (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 743-762). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Çulha Özbaş, B. (2015b). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel alanlar. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 205-224). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Demir, E., & Yalçın, H. (2014). Türkiye’de çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 7(2), 7-18. https://www.researchgate.net/publication/317545043_Turkiye'de_Cevre_EgitimiEnvironmental_Education_in_Turkey'den_alinmistir.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yay.
- Demircioğlu, İ. H., & Demircioğlu, E. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel çevrenin kullanımı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 99-112). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Demirel, Ö. (2015). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Dillon, J., Rickinson, M., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D., & Benefield, P. (2006). The value of outdoor learning: Evidence from research in the UK and elsewhere VL. *School Science Review*, 87(320), 107-111. Retrieved from https://www.univie.ac.at/freilanddidaktik/literatur/Dillon_School%20Sc.%20Rev._2006_The%20value%20of%20outdoor%20learning.pdf.

- Dinç, E., Erdil, M., & Keçe, M. (2011). Uşak Üniversitesi öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 267-285.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21648/232739>'den alınmıştır.
- Education outside the classroom (Second report of session 2004–05)*. (2005). House of Commons Education and Skills Committee. Retrieved from
http://www.docs.hss.ed.ac.uk/education/outdoored/education_outside_classroom.pdf.
- Egüz, Ş. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: samsun ili örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Samsun.
- Elkind, S. S. (2011). Readings in environmental history: An unscientific survey. *OAH Magazine of History*, 25(4), 51-52. Retrieved from
<http://www.jstor.org/stable/23209959>.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan Dergisi*, 65/66. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~serten/makaleler/cevre.pdf>'den alınmıştır.
- Fägerstam, E. (2012). *Space and place: Perspectives on outdoor teaching and learning (Liu-tryck)*. Linköping: Linköping University Electronic Press. Retrieved from
<https://www.halmstad.se/download/18.4167dcaa1583f0ae03341348/1484660780696/Avhandling%20%C3%A4ra%20ute.pdf>.
- Fleming, E. M. (1974). Artifact study: A proposed model. *Winterthur Portfolio*, 9, 153-173.
 Retrieved from <http://jnsilva.ludicum.org/Marta2.pdf>.
- Ford, P. (1986). *Outdoor education: Definition and philosophy*. ERIC Digest. Retrieved from
<https://eric.ed.gov/?id=ED267941>.

- Gartenhaus, A. R. (2000). *Yaratıcı düşünme ve müzeler* (Çev. R. Mergenci & B. Onur). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay. (Eserin orijinali 1997’de yayımlanmıştır).
- Genç, S. Z. (2007). Öğrenme öğretmede çağdaş yaklaşımlar. M. Arslan (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 107-126). Ankara: Anı Yay.
- Genç, S. Z. (2007). Eğitim öğretimde planlama. M. Arslan (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 80-106). Ankara: Anı Yay.
- Gökkaya Nişancı, M. (2010). *Tarihsel çevrenin tarih eğitimine etkisi: Adalar örnekleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gökkaya, A. K., & Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 7(2), 483-506. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26107/275073>’den alınmıştır.
- Griffin, J., & Symington, D. (1997). Moving from task-oriented to learning-oriented strategies on school excursions to museums. *Science Education*, 81, 763-779. Retrieved from <https://eclass.uowm.gr/modules/document/file.php/ELED263/Kariotoglou,%20P./PAROYSIASH/moving%20from%20task%20oriented%20to%20learning%20oriented.pdf>.
- Güleç, S., & Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16(1). https://www.academia.edu/4946144/SOSYAL_B%C4%B0LG%C4%B0LER_%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%C4%B0NDE_M%C3%9CZE_GEZ%C4%B0LER%C4%B0N%C4%B0N_%C4%B0LET%C4%B0%C5%9E%C4%B0MSEL_BOYUTU’den alınmıştır.
- Güler, A. (2009). *Programlı ve etkili bir müze gezisi için geliştirilen müze eğitim paketinin etkililiğinin ölçülmesi*. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim

- Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Güven, A., Gazel, A. A., & Sever, R. (2004). Tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 225-235. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2768/36997>'den alınmıştır.
- Hacısalıhoğlu, Ö. (2013). *Ortaöğretim görsel sanatlar eğitiminde tarihi çevre ve müze bilincinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Programı, İzmir.
- Harper, M. (2000). Seeing is believing. TwHP field studies. *Cultural Resources Management*, 23(8), 23-24. Retrieved from <https://home1.nps.gov/CRMJournal/CRM/v23n8.pdf>.
- Higgins, P., & Nicol, R. (2002). Outdoor learning in theory and practice. In *Outdoor education: authentic learning in the context of landscapes*, V. 2 (pp. 3-14). Retrieved from http://www.docs.hss.ed.ac.uk/education/outdoored/oe_authentic_learning.pdf.
- Horton, J. O. (2000). On-site learning. The power of historic places. *Cultural Resources Management*, 23(8), 4-5. Retrieved from <https://home1.nps.gov/CRMJournal/CRM/v23n8.pdf>
- Hunter, K. (1988). *Heritage education in the social studies*. ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education. Retrieved from <https://www.ericdigests.org/pre-929/heritage.htm>.
- Kabapınar, Y. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programlarında “okul dışı öğrenme”ye bakmak: Bize her yer sınıf, bize her yer öğrenme ortamı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 43-74). Ankara: Pegem Akademi Yay.

- Karadaş, N. (2015). Zaman kavramına kuramsal yaklaşımlar ve İnternet'te şimdiki zaman olgusu. *Folklor / Edebiyat*, 21(83), 325-341.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/fe/issue/26049/274356>'den alınmıştır.
- Kasım, K. (2019). *Kültürel miras eğitiminin görsel sanatlar dersinde verilmesine yönelik öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anabilim Dalı, Konya.
- Kelley Olio, B. (2000). Creating place-based classroom resources teaching with historic places lesson plans. *Cultural Resources Management*, 23(8), 10-11. Retrieved from <https://home1.nps.gov/CRMJournal/CRM/v23n8.pdf>.
- Kesici Elitok, A. (2015). Öğretim teknikleri. B. Doğan ve V. Alkan (Editörler), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 87-143). Ankara: Eğiten Kitap Yay.
- Kılcan, B., & Akbaba, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(3), 113-137.
<http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewArticle/518>'den alınmıştır.
- Kırıkçı, A. C., & Yılmaz, K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitimine yönelik görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*. S. 35 (74-86).
<https://doi.org/10.14781/mcd.291153>.
- Knapp, C. C., Swan, M., Vogl, S., & Vogl, R. (1986). *Using the outdoors to teach social studies: Grades 3-10*. ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED269192.pdf>.
- Koç, G. (2008). Öğretimin planlanması ve uygulanması. A. Doğanay (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 359-397). Ankara: Pegem A Yay.

- Kuhlemeier, H., Van den Bergh, H., & Lagerweij, N. (1999). Environmental knowledge, attitudes and behavior in dutch secondary education. *Journal of Environmental Education*, 30(2), 4-14. Retrieved from <https://www.cito.nl//media/files/kennisbank/psychometrie/artikelen-in-tijdschriften/cittoa52kuhlemeier-van-den-bergh-lagerweij-1999.pdf?la=nl-NL>'den alınmıştır.
- Küçükahmet, L. (1997). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi Yay.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2863 (2018). Retrieved from <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf>'den alınmıştır.
- Kyvig, D. E., & Marty, M. A. (2000). *Yanıbaşımızdaki tarih*. (Çev. N. Özsoy). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. (Eserin orijinali 1996'da yayımlanmıştır).
- Lambert, C. A. (1996). *Heritage education in the postmodern curriculum*. (Unpublished master's thesis). University of Pennsylvania, Philadelphia, PA. Retrieved from https://repository.upenn.edu/hp_theses/420/.
- Malkoç, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Mentiş Taş, A., & Özkaral, T. C. (2015). Sosyal Bilgiler 4-5. sınıf programı ve ders kitaplarının yer temelli eğitim yaklaşımına göre değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XIV. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Özel Sayısı*, 32-43. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buefad/issue/3817/51328>'den alınmıştır.
- Metcalf, F. (1993a). Knife river: Early village life on the plains. *Cultural Resources Management*, 16(2), 25-36. Retrieved from <https://www.nps.gov/CRMJournal/CRM/v16n2.pdf>.

- Metcalf, F. (1993b). Creating lesson plans for teaching with historic places. *Cultural Resources Management*, 16(2), 12-13. Retrieved from <https://www.nps.gov/CRMJournal/CRM/v16n2.pdf>.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi: Genişletilmiş bir kaynak kitap*. Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Mustak, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi kültürel miras eğitimine ilişkin görüşleri (Denizli şehri örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Niğde.
- Nas, R. (2006). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yay.
- Natoli, S. J. (1993). Notes on location and place. *Cultural Resources Management*, 16(2), 10-11. Retrieved from <https://www.nps.gov/CRMJournal/CRM/v16n2.pdf>.
- Ocak, G. (2008). Yöntem ve teknikler. G. Ocak (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 213-292). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Oktav, C. Taslaman, C. (2017). Felsefe tarihinde zaman düşünceleri. *Kader*, 15 (3) , 718-742. <https://doi.org/10.18317/kaderdergi.357130>.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarihi Eğitim Dergisi*, 4(1) , 89-121. <https://doi.org/10.17497/tuhed.185618>.
- Özteke, H. (2004). *Ortaöğretimde sanat eğitimi ile tarihi çevre bilincinin geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Bursa.

- Papathanasiou, V. (2014). Teaching history through art: The case of the children's museums of Greek civilization in evia, Greece. *Yıldız Journal of Art and Design*, 1(2), 7-15. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yjad/165313>.
- Patrick, J. J. (1993). Prominent places for historic places. *Cultural Resources Management*, 16(2), 8-9. Retrieved from <https://www.nps.gov/CRMJournal/CRM/v16n2.pdf>.
- Priest, S. (1986). Redefining outdoor education: A matter of many relationships. *The Journal of Environmental Education*, 17(3), 13-15. <https://doi.org/10.1080/00958964.1986.9941413>.
- Rickinson, M., Dillon, J., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D., & Benefield, P. (2004). *Review of research on outdoor learning*. Field Studies Council. Retrieved from <http://www.teachernet.gov.uk/teachingandlearning/resourcematerials/growingschools/>.
- Safran, M. (2006). *Tarih eğitimi: Makale ve bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi Yay.
- Sağ, Ç. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras eğitime yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Bartın.
- Sarı, M. (2008). *Emniyet teşkilatının eğitim sürecinde tarihsel çevre ile ilgili yeni yaklaşımlar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Savaş, B. (2007). Öğretim teknikleri. M. Arslan (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 177-224). Ankara: Anı Yay.
- Selanik Ay, T. (2018). Sosyal bilgiler ve yerel toplum çalışmaları. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler), *Sosyal bilgilerin temelleri* (ss. 243-265). Ankara: Pegem Akademi Yay.

- Selanik Ay, T., & Deveci, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma: bir eylem araştırması. *Journal of Social Studies Education Research*, 2(1), 83-115. <https://www.jsser.org/index.php/jsser/article/view/123/118>'den alınmıştır.
- Seyfried, C. (2002). A 'construed' link between outdoor education and constructivist pedagogy. In *Authentic learning in the context of landscapes*, V. 2 (pp. 15-17). Retrieved from http://www.docs.hss.ed.ac.uk/education/outdoored/oe_authentic_learning.pdf.
- Shanely, S. D. (2006). *Towards an understanding of an outdoor education program: Listening to participants' stories*. (Unpublished doctoral dissertation). Florida Üniversitesi. Retrieved from <https://ufdc.ufl.edu/UFE0014940/00001>.
- Sidekli, S., Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayları görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5, 20-38. https://dergipark.org.tr/tr/pub/gbad/issue/29699/319557#article_cite'den alınmıştır.
- Sieber, Ellen (2012). *Teaching with objects and photographs: A guide for teachers*. Indiana: Trustees of Indiana University.
- Smith, G. A. (2002). Place-based education: Learning to be where we are. *Phi Delta Kappan*, 83(8), 584-594. Retrieved from <http://blogs.evergreen.edu/investigations/files/2014/01/place-based-education-learn-to-be-where-you-are.pdf>.
- Sosyal bilgiler dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6, 7. sınıflar*. Ankara: MEB Yay. 2018.
- Sönmez, V. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yay.
- Szczepanski, A. (2009). Outdoor Education - Authentic learning in the context of urban and rural landscape: A way of connecting environmental education and health to sustainable learning - Literary education and sensory experience. Perspective of the

where, what, why and when of learning. *Miyagi Gakuin Women's University Developmental Science Research*, 83-98.

https://www.mgu.ac.jp/main/educations/library/publication/pre_hattatsu/no10/hatsurin_13.pdf den alınmıştır.

- Şenşekerci, E., & Şenyurt, S. (2014). Zamanda yolculuk: topluma hizmet uygulamaları dersi bağlamında bir «tarihsel çevre farkındalığı» çalışması. *Uludağ Üniversitesi III. Bilgilendirme ve AR-GE Günleri: Paneller, bilgilendirme toplantıları, TV programları ve poster sunumları 12-14 Kasım 2013*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay.
- Şimşek, A. (2015). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman ve kronoloji becerileri. M. Safran (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 93-117). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Şimşek, A. & Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 1-13). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Şimşek, G., Acar, E., Atalan Çayırmezmez, N., & Elitok Kesici, A. (2013). Exploring the role of the city as a learning environment for heritage education. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 30(2), 105-135. DOI: 10.4305/METU.JFA.2013.2.7.
- Şimşek, U. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel şehitlik, anıt ve mezarlıkların kullanımı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 225-235). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- The historic environment: A force for our future*. (2001). Department for Culture, Media and Sport. Retrieved from <https://www.yumpu.com/en/document/read/27125483/the-historic-environment-a-force-for-our-future-tourisminsights>.
- Tokcan, H. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenme teorileri. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 15-42). Ankara: Pegem Akademi Yay.

- Tombul, M. (2015). *Çanakkale kültür envanteri: Arkeolojik yerleşim alanları ve sanat tarihi yapıları*. İstanbul: Ege Yay.
- Turan, İ. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde sanal müze ve turlar. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi içinde (189-203)*. Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Uzun, N. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi ve tutumları üzerine bir çalışma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Matematik Alanları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Üztemur, S., Dinç, E., & Acun, İ. (2018). Yer temelli eğitim yaklaşımı ve sosyal bilgiler öğretim programlarına yansımaları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 141-158. <https://doi.org/10.17679/inuefd.326727>.
- Üztemür, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretimi bağlamında tarihi mekânlar ve müze ile eğitim etkinliklerinin geliştirilmesi ve uygulanması: Manisa ili örneğinde bir eylem araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Westergren, E. (2009). *Tarihi çevrelerde kapsamlı eğitimde 7 adım: Bir eğitim metodu olarak zamana yolculuk*. Birger Ohlson Ed.. Retrieved from http://www.bridgingages.com/site/assets/files/1253/7_adim_booklet.pdf.
- White, C. S., & White, D. J. D. (2000). Preparing teachers to teach with historic places. *Cultural Resources Management*, 23(8), 28-30. Retrieved from <https://home1.nps.gov/CRMJournal/CRM/v23n8.pdf> den alınmıştır.
- Yeşilbursa, C. C. (2011). *Sosyal bilgilerde miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.

- Yeşilbursa, C. C. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde yerel tarih. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 143-170). Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Yeşilbursa, Cemil C. & Barton, K. C. (2011). Preservice teachers' attitudes toward the inclusion of heritage education in elementary social studies. *Journal of Social Studies Education Research*, 2(2), 1-21. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jsser/issue/19097/202627>.
- Yeşilbursa, Cemil Cahit. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihî yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 23, 209-222. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16964/177166>.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- Yıldızlar, M. (2009). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Yay.

EKLER

Ek 1: Anket Formu ve Görüşme Soruları

Sayın Sosyal Bilgiler Öğretmeni;

Görüşmemiz Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tarafımdan yürütülmekte olan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre için Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu” başlıklı Yüksek Lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Tezimin temel konusu özetle ulusal ve uluslararası literatürden hareketle sosyal bilgiler derslerinde tarihsel çevrenin kullanımı, yararları, uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlar ve olası çözüm önerileri, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre uygulamalarına yönelik algı, tutum ve görüşleri, sosyal bilgiler derslerinin tarih üniteleri için uygulanabilir özgün tarihsel çevre uygulama kılavuzları geliştirilmesidir.

Bu bağlamda, sizinle önceden hazırlamış olduğum sorular çerçevesinde yarı-yapılandırılmış bir görüşme gerçekleştirecek ve görüşme bitiminde birkaç dakikanızı alacak bir anket formunu doldurmanızı rica edeceğim. Araştırma sürecinde, yalnızca elde edilen bulgular kavramsallaştırmaya ve anlamlandırılmaya çalışılacak, çalışmaya katılan öğretmenlerin kimlikleri hiçbir surette hiçbir kurum ya da kuruluş ile paylaşılmayacak ya da yayımlanacak olası bir çalışmada zikredilmeyecektir.

Açık ve içten görüş, bilgi ve önerilerinizle sağlayacağınız olası katkılarınız için şimdiden teşekkürlerimi sunuyorum.

Didem Çapar

Uludağ Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrencisi

A) Katılımcı Bilgileri

- 1) Rumuz :
- 2) Görevli Olduğu Okul :
- 3) Cinsiyet : E K
- 4) Okuttuğu Sınıf :
- 5) Kıdem Yılı :

B) Tarihsel Çevre ile Sosyal Bilgiler Öğretimi Anket Soruları

1) Derslerinizde tarihsel çevreden yararlanmak amacıyla inceleme gezileri düzenliyor musunuz?

Evet Hayır

2) Tarihsel çevreden yararlanmak amacıyla inceleme gezileri düzenliyorsanız, bu tür etkinlikleri bir akademik yıl içinde kaç kez yapabiliyorsunuz?

1 2 3 4 Daha fazla

3) Sanal inceleme gezisi yapmanızı mümkün kılan yeterli dijital materyale sahipseniz, bunları bir akademik yıl içinde kaç derste kullanıyorsunuz?

1 2 3 4 Daha fazla

4) Derslerinize tarihsel çevreye tanıklık etmiş ya da tarihsel çevre konusunda uzmanlaşmış kaynak kişiler davet ediyor musunuz?

Evet Hayır

5) Kaynak kişi yönteminden yararlanıyorsanız, derslerinize bir akademik yıl içinde kaç kaynak kişi davet edebiliyorsunuz?

1 2 3 4 Daha fazla

6) Tarihsel çevrenin örgütlü ve tematik bir sunumu olarak müze ziyaretlerinden yararlanıyor musunuz?

Evet Hayır

7) Müze ziyaretlerinden yararlanıyorsanız, bir akademik yıl içinde kaç kez yapabiliyorsunuz?

1 2 3 4 Daha fazla

8) Görev yaptığınız il sınırları içinde derslerinizde kullandığınız ya da kullanılmasını uygun gördüğünüz tarihsel çevre öğeleri var mı?

Evet Hayır

9) Lisans eğitimi yıllarında almış olduğunuz öğretmenlik eğitiminin, derslerinizde tarihsel çevreden yararlanabilmek için uygun ve yeterli mesleki bilgi ve becerileri kazandırdığını düşünüyor musunuz?

Yeterli Kısmen yeterli Hiç yeterli değil

10) Tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih gibi alanlarda lisans öğrenciliğiniz döneminde aldığınız zorunlu ya da seçmeli dersler olmuşsa, bu derslerin adını yazınız?

.....

11) Tarihsel çevre, yerel tarih ya da sözlü tarih gibi alanlarda katıldığınız hizmetiçi eğitim uygulamaları oldu mu?

Evet Hayır

12) Tarihsel çevreye düzenlemiş olduğunuz inceleme gezilerinin sıklığını yeterli buluyormusunuz?

Evet Hayır

13) Tarihsel çevrede sanal inceleme gezisi yapmanızı mümkün kılan yeterli sayıda görsel-işitsel materyaller bulunduğunu düşünüyor musunuz?

Evet Hayır

14) Tarihsel çevreden yararlanmayı güçleştiren aşağıdaki sorunları önem sırasına göre numaralandırınız.

Yasal izinlerin alınması Yetkililerin idari yaklaşımları Velilerden izin alınması

Ulaşım organizasyonu Öğrenci güvenliğinin sağlanması Hazırlık çalışmaları

Gerekli etkinlik zamanı Etkinlik maliyeti ve finansman temini

Diğer (yazınız):

15) Tarihsel çevrenin kullanımı, sizce derslerin hangi bölümünde daha etkili ve yararlı olabilir?

Giriş bölümü Geliştirme bölümü Sonuç bölümü

C) Tarihsel Çevre ile Sosyal Bilgiler Öğretimi Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

I. Tarihsel Çevre ile Sosyal Bilgiler Öğretimi Hakkında Bilgi ve Farkındalık Kategorisi

1. Tarihsel çevrenin ilginizi çeken ve merakınızı cezbeden yanları nelerdir?
2. Sizce dersinizin tema, konu ya da kazanımlarından hangileri tarihsel çevre kullanılarak işlenmeye uygundur?
3. Herhangi bir tarihsel alanın derslerinizde kullanılmaya uygun olup olmadığına nasıl karar veriyorsunuz?
4. Tarihsel çevre kavramını, farklı boyutlarını da göz önüne alarak, nasıl tanımlarsınız?

II. Tarihsel Çevre ile Sosyal Bilgiler Öğretimi Hakkında Tutumlar Kategorisi

5. Tarihsel çevrenin öğretim materyali olarak kullanılması hakkındaki olumlu ve / ya da olumsuz görüşleriniz nelerdir?
6. Tarihsel çevrenin öğretim yöntemi olarak kullanılması hakkındaki olumlu ve / ya da olumsuz görüşleriniz nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler öğretim programının sunduğu çerçeveyi tarihsel çevreden yararlanabilme açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

III. Tarihsel Çevre ile Sosyal Bilgiler Öğretimi Uygulamalarına Yönelik Görüşler Kategorisi

8. Derslerinizde tarihsel çevreden yararlanıyorsanız, hazırlık aşamasında ve etkinlik sürecinde dikkat ettiğiniz noktaları ve izlediğiniz yöntemi açıklayınız mı?
9. Tarihsel çevreden yararlanma konusundaki sorun ve zorluklara karşı çözüm önerileriniz var mı? Varsa açıklayınız mı?
10. Tarihsel film ve dizilerin kullanımını kolaylaştıran ve sinema eserlerini derslerinizle eşleştiren öğretim materyalleri ve kılavuzlar sizce hangi özelliklere sahip olmalı ve öğretmen ve öğrencilere hangi noktada yol göstermelidir?

Ek 2: Anket Uygulama İzinlerine Dair Belgeler

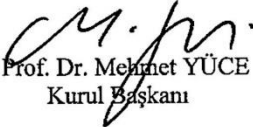
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ
26 Ocak 2018

OTURUM SAYISI
2017-01

KARAR NO 3 : Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Didem ÇAPAR'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre İçin Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu" başlıklı tez çalışması kapsamında uygulanacak anket sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Didem ÇAPAR'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre İçin Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu" başlıklı tez çalışması kapsamında uygulanacak anket sorularının, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Mehmet YÜCE
Kurul Başkanı

FORM: 2

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Didem ÇAPAR
Kurumu / Üniversitesi	Bursa Uludağ Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller/ilçeler	Çanakkale Merkez
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Ortaokul
Araştırmanın konusu	"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre İçin Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu "
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma/Proje/Ödev/Tez Önerisi	Tez Çalışması
Veri Toplama Araçları	Anket Formu
Görüş İstenilecek Birim/Birimler	Öğretmenler
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
UYGUNDUR	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalif Üyenin Adı ve Soyadı.	

KOMİSYON

15/03/2018
Komisyon Başkanı
İşil KORKMAZÜye
Süheyla H. YURDUSEVÜye
Yonca İNCE

T.C.
ÇANAKKALE VALİLİĞİ
 İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 60305806-44-E.5512756
 Konu: Anket Çalışması

15.03.2018

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ÇANAKKALE

İlgi : Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 01/03/2018 tarihli ve 7604 sayılı yazısı.

Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Didem ÇAPAR tarafından "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre İçin Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu " konulu tez çalışması kapsamında, 21-31 Mayıs 2018 tarihleri arasında ekte adı geçen okullarda görev yapan görev yapan öğretmenlere yönelik anket çalışması yapılma isteği ilgi yazıyla teklif edilmekte olup, Müdürlüğümüz Anket Araştırma İnceleme Komisyonunca incelenerek uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Olurlarınıza arz ederim.

Işıl KORKMAZ
 Şube Müdürü

OLUR
 15.03.2018

Osman ÖZKAN
 Millî Eğitim Müdürü

Ek : Komisyon Raporu (1sayfa)

Güvenli Elektronik İmza

15.03.2018

Leyla GÜLEÇ
 Şef

Millî Eğitim Müdürlüğü Valilik Binası 3. Kat
 Elektronik Ağ. stratejigelistirme17@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Melek MORKAVUK GÜNEŞ
 Tel. 0286 217 11 35-117

T.C.
ÇANAKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 60305806-44-E.5608293
Konu : Anket Çalışması

16.03.2018

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterliği)

İlgi : 01/03/2018 tarihli ve 7604 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Didem ÇAPAR tarafından yapılması düşünülen anket çalışması ile ilgili alınan Makam Onayı, Komisyon Raporu ve Mühürlü Anket Formları yazımız ekinde sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Osman ÖZKAN
Millî Eğitim Müdürü

Ek :

- 1- Makam Onayı (1 sayfa)
- 2- Komisyon Raporları (1 sayfa)
- 3- Mühürlü Form (3 sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
16.03.2018
Leyla GÜLEÇ
Şef

Millî Eğitim Müdürlüğü Valilik Binası 3. Kat
Elektronik Ağ tefbis17@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için Melek MORKAVUK GÜNEŞ
Tel: 0286 217 11 35-117

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı: 26468960-044/11685
Konu: Didem ÇAPAR'ın Uygulama İzni

29/03/2018

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 16.02.2018 tarihli ve 20585590-302.08.01/415 sayılı yazınız.

İlgi yazınızda bahsi geçen Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Didem ÇAPAR'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre İçin Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu" başlıklı tez çalışmasına ilişkin Çanakkale Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan 16.03.2018 tarih ve 5608293 sayılı yazı ve ekleri ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

imza

Prof. Dr. Eray ALPER
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek :
1-Yazı örneği (1 sayfa)
2-Yazı eki (5 sayfa)

Bu Belge, 5070 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak elektronik imza ile imzalanmıştır.

U.Ü. Rektörlüğü Görükle Kampusu 16059 Nilüfer/BURSA Bilgi İçin: Çiğdem ŞENOL
Tel : 0224 294 00 86 Faks: 0224 294 00 37 Şef
e-posta : uugs@uludag.edu.tr Elektronik Ağ: www.uludag.edu.tr Tel : 0224 294 00 38

Bu belge UDOS ile hazırlanmıştır. Teyit için: https://udos.uludag.edu.tr/teyit/?YFi_99WjHkSu7s4UVf93IQ

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Didem Çapar
Tez Adı	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı Ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre İçin Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu
Enstitü	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Dr.Öğr.Üyesi Erkan Şenşekerci
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni	☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama İzni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasının ertelenmesini istiyorum 1 yıl ☐ 2 yıl ☐ 3 yıl ☐ ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin vermiyorum

Hazırlamış olduğum tezimin yukarıda belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih: 22.06.2020

İmza:

RIT-FR-KDD-12/00

Öz Geçmiş

Doğum Yeri ve Yılı : Biga, Çanakkale – 1983

Öğr. Gördüğü Kurumlar	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	2007	2011	Biga Anadolu Lisesi
Lisans	2011	2015	Uludağ Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce - Orta		

Çalıştığı Kurumlar : **Başlama ve Ayrılma Kurum Adı Tarihleri**

27/05/2020

Didem ÇAPAR